

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "חיי שרה"

כ"ב מרחשון תשע"ד, (26/10/2013)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ן
נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר-שבע	חשפונאים
17:20	17:36	17:25	17:36	17:38
18:32	18:33	18:32	18:34	18:33

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

עמ'

הנושא

מס'

2

1 . פרשת חיי שרה – על הפרשה

7

2 . לקח טוב מהפרשה

21

3 . דברי חכמה מחכמינו על הפרשה

73

4 . בין אדם לחברו

75

5 . במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות
ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

99

6 . סיפור ופתגם – עם מוסר השכל

106

7 . החיים הבריאים

110

8 . אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים

115

9 . המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

בכריכה
האחורית

10 . רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה
ובנושא מעגל החיים של היהודי

לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה ,

נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

1.1 . נתונים על הפרשה

פרשת חיי שרה היא הפרשה החמישית בספר בראשית הפרשה מתחילה בפרק כ"ג פסוק א' ומסתיימת בפרק כ"ה פסוק י"ח שם הפרשה היא המילה השניה והשלישית בה פותחת הפרשה : "ויהיו חיי שרה " בפרשה זו יש 105 פסוקים.

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת וירא										
מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-
								פרק	פסוק	
0	0	0	5,314	1,402	105	3	171	פרק	פסוק	פרק כ"ג
								י"ח	כ"ה	א'
0	0	0	11	11	11	10	10	דירוג פרשת חיי שרה בפרשות חומש בראשית		
36	36	40	36	37	32	28	36	דירוג פרשת חיי שרה בפרשות חמישה חומשי תורה		

1.2 . ההפטרה

ההפטרה לשבת זו היא "והמלך דוד זקן" מספר מלכים א' פרק א' מפסוק א' עד פסוק ל"א: "יחי אדוני המלך דוד לעולם"

1.3 . תוכן הפרשה

הפרשה נפתחת בתיאור מותה של שרה אשת אברהם. אברהם מבקש לקבור אותה בחברון ולשם כך הוא רוכש, לאחר משא ומתן עם עפרון החיתי, את מערת המכפלה.

את עיקר הפרשה ממלא תיאור שליחת עבד אברהם (לפי חז"ל זהו אליעזר) למצוא אישה ליצחק. אברהם מתנגד לכך שיצחק יקח אישה מבנות פנען, ולכן הוא שולח את עבדו אל משפחתו שבארם נהריים. העבד מגיע למקום ומתפלל אל ה' שיעזור לו למצוא אישה ראויה, ואף קובע כיצד ידע שהיא ראויה: הוא יבקש ממנה להשקות אותו, והיא תסכים ואף תציע להשקות את גמליו. מיד בסיום תפילתו יוצאת רבקה אל הבאר, וכשהוא מבקש ממנה להשקותו היא אכן מציעה להשקות גם את גמליו. העבד המופתע ממהר להעניק לה תכשיטים ומתנות ובא איתה לבית משפחתה. לאחר דין ודברים עם בני משפחתה, העבד לוקח את רבקה איתו לארץ כנען, ושם היא נישאת ליצחק.

בהמשך הפרשה מסופר על סוף חייו של אברהם: הוא נושא אישה נוספת ושמה קטורה, ומוליד ממנה שישה ילדים. אך את ירושתו הוא נותן ליצחק בלבד, ואת שאר הילדים הוא משלח ל"ארץ קדם". אברהם נפטר בן 175, ונקבר במערת המכפלה.

הפרשה נחתמת בפירוט תולדותיו של ישמעאל, צאצאיו ומקום מגוריו. ישמעאל מת בן 137.

1.4 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת וירא

א. פרשת השבוע מתחילה במילים "וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים, שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה". נשאלת השאלה מדוע לא כתבה התורה ויהיו חיי שרה מאה עשרים ושבע שנים? מדוע כפל המילה "שנה"? על כך עונה רש"י ששרה הייתה בת 100 שנה, צברה כמות חטאים מצומצמת כמו של בת 20 והייתה יפה כמו בת 7.

ב. שרה אָמְנוּ נִפְטְרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע, שמה הנוסף של העיר חברון: "וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֶבְרוֹן". מדוע נקרא המקום בשם קריית ארבע? על שם ארבעת הזוגות שקבורים/ייקברו שם: אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. הסבר שני במקום הזה גרו ארבעה ענקים, אותם ענקים שהמרגלים ששלח משה מאות שנים לאחר מכן נתקלו בהם, כמו שכתוב: "וַיַּעֲלוּ בְּנֵי גִבּוֹרִים, וַיָּבֹאוּ עַד חֶבְרוֹן, וַשֵּׁם אֲחִימֵן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי, יְלִידֵי הָעֵנָק".

ג. בשנת תשכ"ח בחג הפסח התיישבו מספר יהודים וביניהם הרב לוינגר במלון פארק בחברון, וביקשו לחדש את היישוב היהודי שם. כידוע, עד פרעות תרפ"ט (1929) גרו יהודים רבים בחברון עד למאורעות בהם נשחטו (כמשמעו) חלק מהיהודים, והרכוש ננטש. לאחר שחרור העיר במלחמת ששת הימים התארגנה הקבוצה לשוב לחברון. בהתערבותו של יגאל אלון שהיה שר בממשלת ישראל הוחלט על הקמת העיר קריית ארבע בגבעה שמצפון לחברון. שם העיר נלקח מפרשתנו. פרטים נוספים על ההיסטוריה של חברון נמצאים בעמודים האחרונים.

ד. אברהם מבקש לקבור את שרה, וכן לקנות חלקת קבר עבור משפחתו וצאצאיו. הוא פונה לבני חת היושבים בחברון, ומבקש לקנות מהם את מערת המכפלה. מדוע נקרא אתר הקבורה בשם זה? הסבר אחד הוא שהמערה הייתה כפולה בזוגות, שהרי זוגות נקברו שם (אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה). הסבר שני: על גבי המגרש הייתה דירה כפולה, ובלשון רש"י: "בית ועליה (עליית גג) על גביו". אנשי חת מבקשים לתת את השטח לאברהם במתנה. ואולם אברהם מתעקש, ולאחר משא ומתן עם עפרון החתי (בעל הקרקע) הם מסכמים על 400 שקל שאברהם מעביר לעפרון ומקבל לידיו את השטח: "וַיִּקֶם הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם".

ה. לא לחינם התעקש אברהם לשלם עבור מערת המכפלה; כנראה חזה את העתיד. מערת המכפלה היא אחת משלושה מקומות בארץ ישראל אשר נקנו בכסף מלא (במילים אחרות, יש רישום בטאבו עליהם. וכידוע כל שלוש הדתות הגדולות מאמינות בתנ"ך,

כך שיש הוכחה רשומה על הבעלים האמיתיים של הקרקע). שלושת המקומות הם: מערת המכפלה בחברון אשר נקנתה על ידי אברהם; קבר יוסף בשכם אשר יעקב קנה ב-100 קשיטה (שקלים) "ויבא... ויקן את חלקת השדה... במאה קשיטה". בקבר יוסף היה אחד האירועים המצערים ביותר שארע לצה"ל בזמן האינתיפאדה. באירוע זה כותרו לוחמים של צה"ל בקבר, וחייל דרוזי בשם יוסף מדחאת נפצע ודימם למוות במשך מספר שעות עקב הימנעות הצבא לחלץ אותו, בתקווה שהרשות הפלשתינאית תעשה זאת. המקום השלישי אשר רשום על שמנו והוא רכושנו הנו הר הבית בירושלים שדוד התעקש לקנות בכסף ולא לקבל מתנת חנם מארוונה היבوسی כדי לבנות עליו את בית המקדש: "ויאמר המלך אל ארוונה, לא, כי קנו אקנה מאותך במחיר, ולא אעלה לה' אלהי עלות חנם; ויקן דוד את הגרן ואת הבקר, בכסף שקלים חמשים".

ו. לאחר מות שרה מבקש אברהם להשיא את יצחק בנו, אולם הוא אינו רוצה לחתן אותו עם נערה מבנות ארץ כנען אלא עם בת ממשפחתו שנשואו בעיר חרן שבארם נהריים (עירק). לכן, אברהם שולח את עבדו אליעזר על מנת להביא אישה לבנו יצחק: "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני... כי אל ארצי ואל מולדתי תלך, ולקחת אשה לבני ליצחק".

ז. אליעזר מגיע לחרן ומתמקם ליד באר המים, כי לשם מגיעות נערות האזור (בימים בהם הילדים בבית היו עוזרים בעבודות הבית, ולא מחכים שההורים יעשו הכול). כדי לזהות את הנערה המיועדת מגדיר אליעזר סימן שהנערה אשר תשקה אותו ואת גמליו היא כנראה הנערה המיועדת ליצחק. ומדוע סימן זה דווקא? יש המסבירים שמעשה זה מצביע על תכונה פנימית של עזרה לזולת, גמילות חסדים ונתינת שרות (רבקה היא המודל האופטימאלי לחיקוי לכל מי שעיסוקו שרות ועבר סדנאות שרות)

ח. ואכן, רבקה בת בתואל (אחינו של אברהם) משקה אותו וגם שואבת מים עבור הגמלים. אליעזר מבין שרבקה היא הבחירה, נותן לה תכשיטים רבים ומתחקר אותה לשמה. כן שואל אליעזר אם יש בביתה מקום להלין אותו ואת גמליו, ומקבל תשובה חיובית. אליעזר מודה לקב"ה על ההצלחה במשימה.

ט. רבקה ממהרת לביתה, וכמו כל ילדה טובה מעדכנת קודם כל את אמא שלה: "ותרץ הנער, ותגד לבית אמה", ולאחר מכן את אביה ואת אחיה לבן. כשלבן רואה את התכשיטים שרבקה קיבלה הוא מבין שמדובר באיש עשיר, ולכן הוא רץ אל אליעזר ומזמין אותו לביתם. כשמגיע אליעזר לבית הוא מאכיל קודם כול את הגמלים: "ויבא האיש הביתה, ויפתח הגמלים; ויתן תבן ומספוא לגמלים" מכאן לומדים שבכל זמן המסע היה מחסום על פיהם של הגמלים לבל יאכלו אוכל של אחרים בדרך, כדי לא

לעבור על איסור גזל. בהמשך דואג אליעזר לאנשיו. כשלבן מציע לאליעזר לאכול, מסרב האיש ומבקש לספר להם ראשית כול על אברהם, על הבקשה שלו, על הסימן שהגדיר ועל הבחירה ברבקה, ואז הוא מבקש רשות לקחת את רבקה עבור יצחק. לבן, שהיה בן חצוף, קופץ לפני אביו ואומר לאליעזר שזה בסדר. ומניין יודעים על חוצפתו של לבן? מן הכתוב: "וַיַּעַן לְבָן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ, מִכֵּאן שֶׁלֶבֶן קָפֵץ בְּרֹאשׁ וְדִיבֵר לִפְנֵי אָבִיו.

י. אליעזר מחלק מתנות למשפחה, וכולם יושבים לאכול ולשתות. למחרת בבוקר מבקש אליעזר לחזור לארץ ישראל יחד עם רבקה, ואז התורה מלמדת אותנו כלל חשוב והוא שאסור להשיא נערה בניגוד לדעתה, שנאמר: "וַיֹּאמְרוּ, נִקְרָא לְנַעֲרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת פִּיהָ". ואכן, הם קוראים לרבקה ושואלים לדעתה ומבקשים את הסכמתה: "וַיִּקְרְאוּ לְרַבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ, הֲתִלְכִי עִם-הָאִישׁ הַזֶּה; וַתֹּאמֶר, אֵלַי". בני משפחתה של רבקה מברכים אותה: "וַיְבָרְכוּ אֶת רַבְקָה, וַיֹּאמְרוּ לָהּ, אַחֲתֵנוּ, אֵת הַיְי לְאַלְפֵי רַבְקָה". בשומרון יש כיום יישוב הנקרא "רבבה", וישוב ששמו "אלפי מנשה".

יא. בדיוק כשהשיירה מגיעה חזרה, יוצא יצחק להתבודד לו בשדה (ולפי המדרש חיבר את תפילת מנחה): "וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׂוּחַ בְּשָׂדֵה, לְפָנֹת עֵרֶב". כשרבקה רואה אותו היא נופלת מעל הגמל (כנראה יצחק היה איש מרשים מאוד). "וַתִּשָּׂא רַבְקָה אֶת עֵינֶיהָ, וַתִּרְאֵ אֶת יִצְחָק; וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל". יצחק נושא את רבקה לאשה ומשכן אותה באוהל של שרה אמו.

יב. אברהם נושא לו אשה נוספת ונולדים לו ילדים נוספים. אולם לאחר שהם גדלים הוא נותן להם מתנות ומשלח אותם מהארץ, ואת כל רכושו הוא מוריש ליצחק: "וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ, לְיִצְחָק. וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם, נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנֹת; וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ". אברהם חי 175 שנה ומת בשיבה טובה: "וַיָּגַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה, זָקֵן וְשָׂבֵעַ". יצחק וישמעאל קוברים אותו במערת המכפלה שבחברון.

יג. התורה מתארת את השושלת של ישמעאל אשר חי 137 שנים, וצאצאיו התגוררו באזור מצרים ודרומה, ובאזור ערב הסעודית (ולא בארץ ישראל): "וַיִּשְׁכְּנוּ מִחֻוִּילָה עַד שׁוּר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם, בְּאֶכָה, אֲשׁוּרָה". במילים אחרות, לבני ישמעאל יש הבטחה לשטח שהוא כנראה לא ארץ ישראל.

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

בסוד הנחמה / ר' משה רוט

אברהם ושרה חיו במשך עשרות שנים בנישואין מאושרים מתוך קשר זוגי מיוחד ותוך עשייה משותפת. והנה בפרשתנו, אנו נפרדים משרה אימנו, עם פטירתה.

וַתָּמָת שָׂרָה... וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְסֶפֶד לְשָׂרָה וְלִבְפֶתָה (בראשית כג, ב).

בכי והספד! שתי מילים קצרות, המבטאות רגשות עמוקים של כאב ואובדן, צער וגעגוע של בעל לאשת נעוריו, לאהבת חיו.

שתי מילים המבטאות תמיהות ותהיות של: ואולי, ומה היה קורה אם, ו-לו זכינו... ואיפה הוא או היא היו היום לו רק...

הבכי, בא מן הלב ומן הרגש והוא מבטא כאב, צער, יגון ואובדן. ואילו ההספד, בא מן השכל והוא עוסק בשבחיו של הנפטר, במעלותיו, בתפקידיו, במעשיו וגם בתחושת הפספוס וההחמצה על כל מה שהמנוח לא הספיק לעשות בחייו, לבדו ואיתנו...

ב-טו אלול תשכ"ח, בימי מלחמת ההתשה בתעלת סואץ, נהרג הטנקיסט יהודה וינר, בן 19 היה במותו. אחיו, הפזמונאי אהוד מנור, כתב לזכרו את השיר הנודע: "אחי הצעיר יהודה" (לחן: יוחנן זראי), שיר מרגש, המבטא את זעקתו ואת כאבו.

אָחִי הַצֶּעִיר יְהוּדָה,

הֲאִם אַתָּה שׁוֹמֵעַ?

הֲאִם אַתָּה יוֹדֵעַ?

הַשָּׁמֶשׁ עוֹד עוֹלָה פֶּלַ בְּקָר

וְאוֹרָה לְבָן,

וְלַעֵת עָרֵב רוּחַ מְפֹזֵרֵת

את עלי הגן.

הגשם הראשון

יֵרֵד לְפָנַי יוֹמַיִם,

בְּעֶרְבַּי יוֹם שְׁלִישִׁי,

וְשׁוֹב אֶפְשָׁר לְרֹאוֹת שָׁמַיִם

בְּשְׁלוֹלִית עַל הַכְּבִישׁ הָרֵאשִׁי.

אָחִי הַצֶּעִיר יְהוּדָה

הֲאִם אַתָּה שׁוֹמֵעַ?

הֲאִם אַתָּה יוֹדֵעַ?

בְּגַן הַיְלָדִים שְׁלֶדָה

לוֹמְדִים כְּבָר שִׁיר חֲדָשׁ,

וּבְתִיכּוֹן הַתְּלִמִּידִים

שׁוֹב מִתְעַמְלִים עַל הַמְּגֵרֶשׁ.

רוּחוֹת עֶרְבִית

מִיְלָלוֹת עַל הַמְּרַפֶּסֶת

אֶת כָּל שִׁירֵי הַסֵּתִיּוֹ,

וְאִמָּא מְחַכָּה בַּסֵּתֶר,

שְׁאוּלֵי עוֹד יִגִּיעַ מִכְּתָב.

שני הבתים הראשונים מביעים כמה מסרים חשובים של אבֵל.

- תחושת המחסור: "ובתיכון התלמידים שׁוֹב מִתְעַמְלִים עַל הַמְּגֵרֶשׁ" – בלעדיך...

• תחושת הניתוק מן האישיות האהובה לנו והחסרה כל כך: "האם אתה

שומע? האם אתה יודע?".

- תחושת פליאה ותמיהה – כיצד העולם יכול להמשיך ולהתקיים, למרות חסרונה של הדמות שהיתה כה עיקרית ויסודית בעולמנו: "השמש עוד עולה כל בוקר (למרות הכל...).
- תקווה וציפיה ש"אולי בכל זאת יתברר, שהמוות איננו סופי" – "ואמא מחכה בסתר, שאולי עוד יגיע מכתב".

ובמה מתנחם המשורר על מות אחיו? בזיכרון ובהמשכיות, כדברי הבית השלישי של השיר:

אחי הצעיר יהודה

האם אתה שומע?

האם אתה יודע?

כל חבריך הטובים

נושאים דמותך עמם,

ובכל הטנקים על קוי הגבול

אתה נמצא אתם

אחי הטוב,

אני זוכר את שתי עיניך,

והן פותרות חידה.

ובני הרך יפה כמוך

בשמוך לו אקרא – יהודה.

זיכרון: "כָּל חֲבֵרֵי הַטּוֹבִים, נוֹשְׂאִים דְּמוּתָךְ עִמָּם, וּבְכָל הַטְּנָקִים עַל קְוֵי הַגְּבוּל, אֶתְּהָ נִמְצָא אֲתָם".

המשכיות: "וּבְנֵי הָרֶדֶף יָפֶה כְּמוֹךָ, בְּשִׂמְךָ לוֹ אֶקְרָא – יְהוּדָה".

גם יצחק – בנה יחידה של שרה, מוצא נחמה על אמו על ידי הזיכרון וההמשכיות, ככתוב:

וַיְבָאֵהָ יִצְחָק הָאֵלֶּלֶה שָׂרָה אִמּוֹ... וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ (שם, כד, סז).

חז"ל מלמדים אותנו, שמעשיה הטובים של שרה, הביאו שפע של ברכה, שבאו לידי ביטוי בניסים גלויים. תחת הנהגתה של שרה, דלתות האוהל היו פתוחות לרווחה להכנסת כל עובר אורח. ומן השמים שרתה הברכה במעשיה. הנר היה דולק מערב שבת לערב שבת (אנרגיה חיובית, ברכה, אורה ושמחה), הברכה מצויה בעיסה (ברכה באיכות ובכמות במזון) וענן קשור על האוהל – סמל לשכינה השורה בבית זה (רש"י שם).

עם פטירתה של שרה אם הבית, פסקו סימני הברכה הללו וכשהגיעה רבקה ונכנסה לנעליה של שרה כאם המשפחה, כשהיא נושאת עמה את דמותה הרוחנית (זיכרון) וממשיכה בדרכה (המשכיות), חזרו הסימנים הניסיים הללו להופיע.

ולכן, מכוח ההמשכיות והזיכרון, או אז: "וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ". נחמה שאין בה מן השכחה, אלא מן הזיכרון. זיכרון חיובי ומרפא. זיכרון המהווה זרז (קטליזטור), של המשך הליכה בדרכה.

צדיקים, גם במיתתם נקראים חיים (ברכות יח, ע"א). כי אף שגופם כבר לא איתנו, אנו נושאים עימנו את דמותם והדוגמה האישית שהם הראו לנו בחייהם, משמשת לנו כעמוד אש המאיר ומורה לנו את הדרך.

יש החושבים בטעות כי זיכרון הוא דבר "מת" וקר ולא היא. לוח השנה היהודי ומסכת המצוות, מלאים "אירועי זיכרון" אותם אנו חיים וחווים שוב ושוב, כאירוע חי, הרלבנטי לכל אחד מאיתנו – כאן ועכשיו.

מידי שנה אנו חוגגים את יציאת מצרים בליל הסדר, כאירוע חי, חווייתי ותוסס,
בכתוב: "וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻקֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַה'... (שמות יב, יד). וזה אינו
מקרה יחיד ובודד, שהרי מצוות רבות הינן "זִכָּר לַיְצִיאַת מִצְרַיִם" ואילו השבת
הינה "זִכָּר לַמַּעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית" – לבריאת העולם.

שמרית אור בשירה "תני לי יד" (לחן: נורית הירש), מדברת על הזיכרון האובד:

...שֵׁם בְּצֵל אֱלֹן כְּבֵד,

חַי לוֹ זִכְרוֹן אֹבֵד

וְאֵתִי הוּא כָּל הָעֵת...

כאשר מישוהו "נפטר" מאיתנו ועובר לעולם האמת – עולם הנשמות וזכרוננו כמעט
אובד, רק אנו נקבע האם נצליח לשמור אותו "חי". האם זכרו שכמעט אבד, ינצל
מתהום הנְשִׁיָה והשכחה, יחיה בליבנו ויהיה אֵתִי כָּל הָעֵת... זיכרון חיובי ו"בונה",
מנחם ומרפא.

וכאשר "לְפַעְמִים אָנִי, לְפַעְמִים אֲתָה, כִּי זְקוּקִים לְנַחֲמָה" ("נחמה", מילים: רחל
שפירא, לחן: נורית הירש), נוכל להיעזר – להתנחם ולהתרפא, בעזרת "סוּחַ
הנחמה" בו עסקנו במאמר זה, בעזרת הזיכרון וההמשכיות.

בברכת שבת שלום

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל:

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

קח לך אישה ובנה לך בית / ניר אביעד

פרשת "חיי שרה", עוסקת, בין היתר, במשימה שהטיל אברהם אבינו על עבדו הנאמן אליעזר למצוא שידוך לבנו יצחק. באחד מהתיאורים היפים והמרגשים שבתנ"ך, אנו מתוודעים לכלה המיועדת, רבקה, לסיפור פגישתה עם יצחק ולבסוף לחתונתם. הקריאה על אבותינו והעיסוק בנושאי השידוכים, ההיכרויות והנישואין זו הזדמנות מצוינת לדון באחד התחומים המשמעותיים (ולעיתים אף המורכבים והקשים) בחייו של כל אדם – הרצון והצורך במציאת בן/בת זוג ובניית תא משפחתי חם, אוהב ויציב. מאחר ומדובר בנושא שעלול להיות רגיש אצל מי שמתמודד עם הניסיון הזה באופן יום-יומי, ברצוני לבקש את סליחתו מראש במידה והדברים לא יובנו כהלכה ולהבהיר שכל מטרותיי וכוונותיי הינן לטוב. מומלץ לקריאה גם למי שהניסיון הזה מאחוריו.

הקב"ה קבע כבר בפרשת "בראשית" כי "לא טוב היות האדם לבדו" ולכן עשה לו "עזר כנגדו". יש אנשים שיטענו כי תפקידו של מוסד הנישואין הוא לקיים את העולם ולוודא שתהיה רבייה והמשכיות, יש אנשים שגורסים כי מטרת הנישואין היא לדאוג שהעולם לא יהיה הפקר מבחינה חברתית ואנשים יוכלו לנתב את יצר המין שלהם למסגרת מוגדרת ומסודרת, ויש אנשים שממשיכים להאמין ברומנטיקה וטוענים כי מטרת הנישואין היא לאפשר לרגשות החיבה, הידידות והאהבה מקום להתבטא. כל התפיסות הללו בהחלט נותנות תשובות חלקיות מדוע אנחנו כה זקוקים אחד לשנייה ואחת לשני, וזאת למרות שבעידן הציני בו אנחנו חיים יש שחושבים כי אין שום פסול ב"נישואין פתוחים", שתחלופת בני זוג היא דבר נורמאלי ואף מבורך, ושאהבה זה רק רגש חולף שלא ניתן לסמוך עליו ומקורו בהורמונים שמופרשים מאיזו בלוטה במוח. ובכל זאת, נראה כי גם כיום, בעולם הקר והמנוכר בו אנו חיים, הכמיהה לזוגיות אקטואלית מאי פעם. התשובה לשאלה מדוע זה כך חזקה וגדולה הרבה מאתנו. האמת המופלאה היא שהחיבור בין איש לאישה הוא מהות אלוקית וכי כל העולם מורכב מכוחות זכריים וכוחות נקביים ששואפים להתחבר. מדובר בתכונה עולמית הטבועה בבריאה כמו תכונה גנטית. האיש והאישה, הזכר והנקבה חייבים להתאחד. בקבלה זה מכונה "אור"

ו"כלי". היצר המיני וההסדרים החברתיים הם רק טריגר שברא הבורא כדי למשוך אותנו אחד אל השני כמו מגנט וכמו חשמל. איש לחוד ואישה לחוד – חייהם אינם שלמים. זהו חוסר שלמות המביא לחוסר הרמוניה, ולכן זוגיות היא משמעותית גם אם אין לבני הזוג ילדים. מצוות פרו ורבו היא מטרה משנית לעצם החיים בזוגיות משותפת וקבועה, וכמוה כל מה שקשור לערך של הקמת מוסד חברתי משפחתי מסודר, תשלומי משכנתא משותפים או כל הסבר שכלי אחר שנעלה בדעתנו. גם אם הזוגיות היא בעליות ובירידות, גם אם היא נדמית כדרך מליאת חתחתים ומכשולים, מדובר בדרכו המתוכננת של הבורא. זו הדרך בה אנו משיגים שלמות ושווה לנו להשקיע בה את כל מרצנו וכוחנו.

"כל שאין לו אישה שרוי בלא טובה, בלא עזר, בלא שמחה, בלא ברכה, בלא כפרה" אמרו חז"ל, כאשר בספר ה"זוהר" אף נכתב כי אדם נקרא "אדם" רק כאשר הוא נשוי, בעוד בהיותו רווק הרי הוא בגדר "פלא גופא" – חצי אדם. רק כאשר מתחתנים מתחילים להגשים באמת את מלוא התוכנית שתכנן בעבורנו הבורא.

לא מזמן שאלתי מכר משכבר הימים: "מה שלום אשתך שתחייה?" ומבלי לחשוב פעמיים הוא ענה לי: "אשתך שתחייה...!" והשאיר אותי פעור פה. בנוסף, באחד משיטוטי האחרונים בחנות הספרים השכונתית שאלתי את המוכרת: "איפה נמצאים הספרים על שלום בית?" ובתשובה היא ענתה לי: "הז'אנר של מדע בדיוני נמצא במדף האמצעי למעלה". אל אלה ניתן כמובן להוסיף את קביעתו של שלמה המלך בספר 'משלי': "מצא אישה – מצא טוב", ואת התוספת המודרנית: "לא מצא – עוד יותר טוב!".

לא, להיות לבד זה לא בריא ולא נכון. בניגוד לבדיחות אלה ובניגוד למסר שעולה מהלהיט המזרחי המתנגן לו ברדיו: "מונו, מונו, אני לבד וטוב לי", האמת היא שלהיות לבד זה לא טוב. זה מנוגד לטבע הכי בסיסי שלנו כיצורים חברתיים וברוב המקרים מקור לכל כך הרבה עצבות ותחושת חיסרון והעדר. הסיטואציה בה מגיע ערב שבת או חג והרווק נאלץ לבלות את השעות היקרות האלה לבדו קשה מנשוא וכמעט ובלתי אפשרית, כמו גם החזרה בסוף יום מפרך מהעבודה/לימודים לבית ריק כשאין עם מי לחלוק ובפני מי לפרוק.

מדוע זה כך? מדוע הנישואים כה מהותיים למימוש ייעודו של האדם? האם זה רק כדי שיהיה לו יותר נעים ולא ישעמם לו עם עצמו? התשובה לכך היא שזוגיות זו הסדנא הכי משמעותית והפי אינטנסיבית לגילוי הפוחות הפנימיים הגנוזים בכל אחד ולתיקון המידות. בזוגיות אנחנו חשופים לחלוטין ובן/בת הזוג רואה אותנו ללא המסכות שאנחנו נוטים לעטות בחוגים חברתיים שונים מחוץ לבית. מעבה לכך, אדם נבון שהשכיל להבין שתפקידנו פה בעולם הוא להפיץ אור ולהטיב לסובבים אותנו רואה בזוגיות כבר ההשפעה והנתינה האולטימטיבי. בזוגיות יש אפשרות (ואפילו חובה) אמיתית לחשוב על הצד השני ולחפש בכל רגע נתון כיצד ניתן לעשות לו/לה טוב יותר, כיצד ניתן לפנק, לספק צרכים ולהוות אוזן קשבת ולב מביין (מבחינת "ואהבת לרעייתך כמוך"). לא חסרים מקומות וסיטואציות בהם אנחנו יכולים וצריכים לשמח את הסובבים אותנו, אבל אין מקום כל כך עמוק וחשוב כמו בזוגיות לעשות את זה. כדי שהקשר יצליח אין לנו ברירה אלא לוותר על הילד הקטן והקטנוני שקיים בתוך כל אחד מאתנו ושרוצה רק לינוק מהעולם לעצמו. אין בכוונתי חלילה לומר שרווק/ה הם בהכרח אנוכיים יותר, אולם ההזדמנויות שלהם לעבוד על מידת הנתינה לזולת קטנות משל מי שהמציאות הזוגית מחייבת אותו להתגמש, להתפשר ולהתחשב בלי הרף כדי לקיים מערכת יחסים אמיתית ובריאה. להערכתי רוב מערכות היחסים שמתפרקות שורשן בחוסר הבנה שתפקידנו בחיים כבני/בנות זוג זה קודם כל להטיב לצד השני ורק אחר כך לחפש מה יוצא לי מזה ומה אני מרוויח (כמובן שיש יוצאי דופן). ראייה נכונה ומאוד פרקטית היא שכשלבן/בת הזוג שלי טוב באמת אזי גם לי במלא יהיה טוב באמת. כל מי שהתנסה בזוגיות יודע שהכלל הזה תמיד נכון. כשמתחילים להגיע הקטנטנים לעולם, הסדנא של החיים של נתינה, ויתור וסבלנות, שחשבנו שבזוגיות מגיעה לשיאה, מתבררת לנו שלמעשה רק מתחילה (אבל זה כבר נושא למאמר אחר...).

כמעט כולם מסכימים כי משאלת הלב העיקרית היא להכיר בן/בת זוג ראוי ולהקים עימו/ה תא משפחתי חם ואוהב, ולמרות זאת, רבים וטובים מתקשים היום במציאת השותף לחיים וחווים תחושות של תסכול, בלבול ולפעמים אף ייאוש. רווקות מאוחרת וקושי במציאת בן/בת זוג, כמו גם גירושים מוקדמים וחזרה ל"שוק הפנויים-פנויות" בטרם עת הן תופעות יחסית חדשות ובנות זמננו. בעבר אנשים

לא בחרו בני זוג מאחר וההורים בחרו עבורם. היום יש בחירה חופשית ויותר ויותר אנשים יכולים לבחור האם ובאיזה זוגיות להיות, אך למרות החופש וזכות הבחירה, שבמהותם כמובן חיוביים, אנו רואים שיש לא מעט אנשים שלא מוצאים את זיווגם.

במדרש ב"בראשית-רבה" כתוב: "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף". מדוע הזיווג כה קשה ומדוע הוא הומשל דווקא לקריעת ים סוף? הקושי הגדול הוא בכך שעצם החבירה לאדם אחר מחייבת לשבור במידה כזו או אחרת את ההרגלים הקודמים ואת הטבע הבסיסי של אנוכיות. הדבר הומשל למים במעמד קריעת הים, שגם כן שינו את הטבע שלהם על מנת שבני ישראל יוכלו היו לעבור דרכם בנוסף, כמו שבסיפור היציאה ממצרים ים סוף לא נבקע לשניים עד שנחשוך בן עמינדב ואחריו שאר העם קפצו אל המים והאמינו באמונה שלמה שהקב"ה יסייע בידם, כך גם בזיווגו של אדם – הקושי הגדול הוא שהאדם בעצמו יאמין שהבחירה הניצבת מולו היא זיווגו ("אולי זו לא היא? אולי אנחנו לא מתאימים?") ושאווקיינוס הבעיות והמניעות ("אבל מה עם פרנסה? אין לנו דירה, אנחנו צעירים/מבוגרים מדי"), יקרע בשבילם. בשביל למצוא את הזיווג הנכון לנו צריך אמונה וצריך לסמוך על הבורא שהוא יודע מה נכון ומה טוב עבורנו.

מה המקור לקשיים הגדולים שחווים היום נשים וגברים איכותיים ומתוקים מדבש במציאת השותף/ה לחיים? יש לא מעט רווקים ורווקות שהמחויבות של לוותר על ה"אני" הפרטי, על הנוחות האישית ועל המרחב העצמי ("אני צריך את הspace שלי...") מרחיקה אותם מלקשור קשר עם בני זוג או חמור מכך ליצור קשר שכזה אבל לפרק אותו, על כל הסבל הכרוך בכך. לאחרונה התרבו הקולות של אנשים שעושים אידיאולוגיה מהתפיסה הקלוקלת ואומרים בגלוי ובפרהסיא את מה שקודם לכן היה "טאבו" חברתי – הם פשוט לא מעוניינים להתחתן ו/או להביא ילדים לעולם כי זה נתפס בעיניהם כטרחה וכאובדן החופש האישי. הם מסתכלים על לא מעט קשרים סביבם ורואים אנשים כבויים ש"הגשימו את החלום", התחתנו וילדו ילדים, ובכל זאת השמחה מהם והלאה. לצערנו, ישנם אנשים שרואים את אחוזי הגירושין שמרקיעים שחקים ומראש מפתחים (לעיתים בתת-מודע) מכאב הפרידה האפשרית. כאן בהחלט יש מקום ללימוד כיצד בונים מערכת יחסים

בריאה ויציבה, אולם אסור לנו לתת לפחד מפני הקושי העתידי לשתק את ההווה שלנו.

הקושי העיקרי היום בבניית מערכת יחסים זוגית היא התפיסה המערבית של "קודם אכיר ואממש את עצמי, קודם אחווה ואגלה את העולם (טיול, לימודים, קריירה, בילויים) ורק אח"כ אתפנה לקשר". יש בתפיסה הזו בהחלט גרעין של אמת. הרבה יותר בריא שבני זוג ניגשים מתוך נקודת בשלות לקשר, שכן בניית תא משפחתי דורשת בגרות ואחריות. אולם, יחד עם זאת, החיים המודרניים, כמו בהרבה תחומים, לוקחים גם את הנקודה הזאת לקצה, ובשם מונחים חיוביים של "חופש" "ניסיון" ו"גילוי עצמי", מביאים רבים (בעיקר מהציבור החילוני) למימוש תאוות שונות ומשונות שרק מרחיקות את האדם מהסיכוי להתחבר מאוחר יותר לאדם אחר. התנסות באינסוף קשרים רומנטיים (או מזדמנים) רק גורמת לאדם לצבור בתוך ראשו רשימה של שריטות, כאבים מפרידות, תנאים, דעות מוקדמות וציפיות לא אפשריות, כפי ששמעתי לא מזמן מנשואה טרייה שתיארה כיצד כל פרידה מחבר קודם עשתה לה חור בלב עד שכשסוף סוף הגיעה לעמוד מתחת לחופה היא עמדה שם עם לב בצורת מסננת.

הוכח במספר מחקרים שדווקא מי שגיל נישואיו מתאחר בגלל העובדה שהוא התנסה במערכות יחסים רבות וקודמות, חרף "ההיגיון" שאומר שהוא יהיה בעל ניסיון ויעשה את הדברים נכון יותר, דווקא אצלו אחוז הגירושים עולה פלאים, וזאת משום שככל שאנו מתבגרים יותר כך קשה לנו להתגמש ולהכיל אדם חדש ולאפשר לו לחדור את השריון שהשנים בנו בנו.

מעבר לכך, השוואה מתמדת למודלים לא סבירים של מראה חיצוני ו/או כריזמה מוחצנת של דוגמניות וכוכבים מזדמנים למיניהם, שאנו רואים בטלוויזיה ובסרטים, לעולם תעורר תסכול אל מול המציאות של החיים האמתיים, ולכן מראש נידונה להכשיל אותנו. אצל אדם אחד המודל הרצוי יכול להיות מראה חיצוני ואצל השני יהיה בוגר ישיבה/קצין קרבי/מהנדס אטום. כל ציפייה מראש כזו או אחרת וכל ניסיון להגדיר לעצמינו מי מתאים לנו ומי לא ועל פי קריטריונים אלה לפסול או לאשר את המועמד/ת רק מקטינה את הסיכויים.

הקושי המשמעותי הנוסף (שגם הוא מחריף עם התקדמות השנים) הוא חרדת הנטישה. הפחד להיעזב מביא הרבה אנשים להעדיף הימנעות מקשר על פני הסיכון לנטישה. יש אנשים הבוחרים חיים של בידוד מוחלט ולעומתם ישנם אנשים שמקיימים זוגיות במתכונת של היעדרויות רבות (עבודה בעיקר במשמרת לילה, נסיעות רבות לחו"ל וכו'). לצערנו ניתן לראות גם אנשים שיוצאים עם מספר פרטנרים זוגיים במקביל וכאלו שעוזבים את הזוגיות רגע לפני שיעזבו אותם או מסרבים למחויבות.

כיצד ניתן להתחזק באמונה שאנחנו בדרך למציאת הזיווג שלנו? ראשית אסור לעולם להתייאש ולאבד תקווה שממש אוטוטו אנחנו מוצאים את החצי השני שלנו. גם אם שבענו אכזבות וכישלונות, עדיין תמיד יש להתחדש באמונה ובתפילה שהדבר קרוב מאי פעם. במשנה נכתב: "ארבעים יום קודם יצירת הוולד יוצאת בת קול ומכרזת: בת פלוני לפלוני". המשמעות היא שהזיווג של כל אחד מאתנו כבר ידוע מראש ומובטח לנו שהוא יגיע אלינו, וזאת במידה ולא נקלקל ע"י התנהגות שלילית במיוחד. קבלה של המשפט הזה דורשת אמונה גדולה בבורא שבתור מי שאחראי על השפע הגשמי והרוחני של כל אדם ודואג לו למחייתו, לפרנסתו, להגנתו וכו', כך גם הוא זה שדואג לו לזיווגו. בד בד עם האמונה הפשוטה והתמימה הזו, אסור לנו "לסמוך על הנס לבדו" ובהחלט על האדם לעשות עשיות אקטיביות למען מציאת החצי השני שלו. מה עדיף – שדכן, פגישה אקראית, פגישות בין פנויים-פנויות, שבתות משותפות, אינטרנט, הרצאות או היכרות באמצעות מכרים משותפים? כל התשובות נכונות, וכל אחד יעשה כטוב בעיניו וכנטיית לבו. אך עצה טובה היא לא לפסול שום כיוון. הרבה שלוחים לה' ואיננו יודעים מהיכן תבוא הישועה. היהדות טוענת שהמחשבות שלנו לעיתים רבות יוצרות מציאות חיצונית (מבחינת "נבואה שמגשימה את עצמה"). לפיכך, חשוב מאוד לשמור על רוח חיובית ולשדר לעולם ולעצמינו אופטימיות ואמונה שהזיווג ממש בדרכו אלינו. אנשים ששקועים ברחמים עצמים, ייאוש ומרה שחורה פוגעים בעצמם ובסיכוייהם.

רוב האנשים הנשואים (כולל כותב שורות אלה) מספרים שהם הכירו את בן/בת זוגם בנסיבות מפתיעות ולא צפויות, כך שאל לאף אחד לחשוב שאם הוא עשה X ו-Y והזיווג עדיין לא הגיע המשמעות היא שהוא יישאר רווק לנצח.

מעבר לכל זאת, חשוב מאוד שנזכור שכל קושי וכל ניסיון שאנחנו עוברים בתחום הזה ודאי הוא לטובה ותפקידו ללמד אותנו דבר מה על עצמינו ולהכין אותנו לקראת בן/בת הזוג האמתיים שלנו. לא להתייאש. לכל מניעה יש סיבה (גם אם נסתרת מעמנו).

רוב רובם המכריע של הרווקים והרווקות הם אנשים נורמאטיביים לחלוטין, ולעובדה שהם טרם מצאו את בן/בת זוגם אין קשר למגבלה כזו או אחרת בתוכם. אני מציין זאת דווקא לטובת אותו רווק/ה שיושבים בדיוט ומולם רווק נוסף. לא אחת הדמיונות על "מדוע הוא/היא טרם התחתן/ה בעצמו/ה?" והניסיון למציאת פגמים וחולשות לא מאפשרים לנו להכיר את הפרטנר באמת. אין אדם מושלם ולכולם יש חסרונות, אבל הם לא שונים משל כל אחד אחר. יש להרפות. אם נאפשר לחומות ליפול אולי נגלה מולנו אדם נפלא.

אחת מהשאלות שמטרידות כמעט כל גבר או אישה בשלב שלפני חתונה היא כיצד אדע שזה זה? איך אדע שהוא/היא באמת החצי השני שלי ושאתו/ה אני רוצה לחיות את שישים השנים הקרובות? חוסר הודאות הוא הגורם לרבים כל כך להתלבט ולעכב את ההחלטה (גברים – להתעורר, אני מדבר בעיקר אליכם...). הטענה של היהדות היא, כאמור, שגבר ואישה אינם באמת בוחרים האחד את השני ושהזיווג נעשה בעבורם כבר מרגע ירידת נשמתם לעולם, כאשר כעת זה רק עניין של זמן עד שהזיווג יתרחש בפועל.

האם תיתכן טעות? הרי גירושין הם מותרים? התשובה אולי תפתיע/תקומם, אבל האמת שלא תיתכן טעות. אם הקב"ה זיווג ודאג שמבין כל כך הרבה גברים ונשים דווקא אותם גבר ואישה יפגשו, יתאהבו וימצאו עצמם יחד מתחת לחופה – סימן שיש להם עבודה רוחנית כלשהיא לעשות ביחד. על פי היהדות אין מקריות בעולם. אם מגיעים לידי גירושין, זה נובע מכך שאותו הזוג לא עשה מספיק מאמצים כדי לסיים את התיקון כמו שצריך, או (וגם זה ייתכן) – שהוא סיים את התיקון ועכשיו הם ראויים לקבל את בן/ת הזוג האמיתי.

ובכל זאת, על שני עקרונות בסיסיים יש להישען בבואנו לבחור את השותף/ה לחיים:

א) משיכה בסיסית/"מציאת חן". עבור גברים (בעיקר) משיכה חיצונית חשובה ולא ניתן להתכחש לה. החשיבות שנותנים כיום לדבר אומנם מופרזת, אולם משיכה בסיסית חשובה וקובעת. את בר רפאלי הבאה אין טעם לחפש, אבל בהחלט כן חשוב שתהיה "מציאת חן" כללית. ראיה לכך היא שההלכה היהודית מחייבת את הגבר לראות את אשתו לפני החתונה כדי לוודא שאכן היא מוצאת חן בעיניו, אחרת ידוע שצפויות בעיות. אצל נשים עניין המשיכה שונה מאשר אצל גברים. אם הן מרגישות שלבן הזוג שלהן יש חוסן פנימי הן תמשכנה אליו. דויד ברוזה שר: "חדל להיות כמו החולות אני רוצה אותך כמו הסלע". ואכן, אם האישה תרגיש את הסלע שבו ותדע שהוא יהיה צוק איתן שיוכל לעזור לה להתמודד ולחצות את ים הבעיות שבחיים בשלום, גם אם הוא קרח ושמן היא תתחתן אתו.

ב) הסכמה כללית על הכיוון הרוחני של הבית המשותף. הפנטזיה של כולם היא להתחתן עם "האדם הנכון". על פי האמונה היהודית, כאמור, האדם עימו אנו עומדים מתחת לחופה הוא האדם הנכון לנו ביותר, שכן הקב"ה בכבודו ובעצמו שידך לנו אותו. יחד עם זאת, חשוב מבעוד מועד לתכנן את החיים המשותפים כדי להיות מוכנים יותר זה לזה. חשוב לדבר על הציפיות, להבהיר מה מקובל על כל אחד ומה לא, איך רואים את תפקידנו בקשר ואת תפקידו של בן הזוג, איזה הורים רוצים להיות, וכו'. כדאי לדבר גם על חלומות לעתיד ועל גבולות וקווים אדומים של כל אחד. שיחה כזאת היא חשובה משום שהיא עוזרת להיפטר מתקוות שווא, מכינה לחיים המשותפים וגורמת להיכנס אליהם מתוך מודעות. יחד עם זאת, מומלץ בחום לא לפסול את הפרטנר שמולנו בגלל דעה כזו או אחרת שהביע. כולנו יודעים שבני אדם משנים את עמדותיהם ביחס להרבה מאוד דברים במהלך חייהם, ואלא אם כן מדובר בחילוקי דעות משמעותיים ביותר (כדוגמת: "האם נשמור בבית שבת") לא כדאי לוותר על ההזדמנות הזו בכזו קלות. הרבה יותר חשוב שתהיה כימיה ומשיכה רגשית, "פרפרים בבטן" ותחושת נועם וקירבה במהלך הקשר המתהווה מאשר שנסכים רעיונית על כל דבר ודבר.

לסיום – פנייה אל כל הנשואים והנשואות. קל לנו לא אחת לשכוח את חברינו ומכרינו הרוקים והרוקות ולא להיות מספיק רגישים ומודעים לצורך שלהם בעזרה המעשית שלנו. אם נשב עם ספר הטלפונים שבמכשיה הנייד שלנו, השימת העובדים בחברה בה אנו מועסקים וספר המחזור מהתיכון/אולפנה/טירונות נגלה שאנו מכירים לא מעט רווקים ורוקות שאולי יכולים להתאים אחד לשני. גם אם כבר הצענו למישהי חמשה בחורים ולכולן היא סירבה – אין הדבר אומר שהשישי לא יהיה בעלה. אסור לנו לוותר ולהתייאש ובקלות יחסית אנחנו יכולים להיות שותפים במלאכת בניית בית בישראל.

שנשמע רק בשורות טובות ונזכה לשמוח יחד עם כמה שיותר חתנים וכלות.

שבת שלום, ניר אביעד

א. סיכום מתומצת של פרשת חיי שרה

“במבחר קברינו קבור את מתך...” אמרו לו בני חת. אך לאברהם יש יעד מוגדר – את שרה יקבור במערת המכפלה בה נטמנו כבר אדם וחוה • בשלב זה נפנה אברהם לדאוג לנישואי בנו, יצחק • “שתה וגם גמליך אשקה” אומרת רבקה לעבד אליעזר שמבין מיד: זוהי כלתו של יצחק • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה

בסוף הפרשה הקודמת קראנו על עקידת יצחק. השטן ניסה לשים מכשולים בדרכו של אברהם לבל יעמוד בנסיון הגדול, אך לשוא. שוב נתגלתה אמונתו ומסירותו של אברהם אבינו באלוקיו. משראה השטן כי אינו מצליח להכשיל את אברהם, הלך אל שרה אשתו כדי לנסות ולערער את אמונתה בה'. הוא סיפר לה על מעשה העקידה – בנה יחידה הובל אל המזבח וכמעט שנשחט. הוא לא הספיק לסיים את דבריו ונשמטה של שרה פרוחה ממנה ומתה. ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון...” כשהיא בת 127 שנה.

מערת המכפלה

למשמע הידיעה על מות אשתו נזעק אברהם ממקום מושבו בבאר שבע והגיע מיד לחברון. לאחר שנשא דברי הספד על אשתו החל לדאוג למקום ראוי לקבורתה. לצורך זה פנה אל בני חת וביקשם: “גר ותושב אנוכי עמכם, תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני”. אנשי שיחו ידעו להעריך את גדלותו. “נשיא אלוקים אתה בתוכנו” – הכתירו את אברהם ונענו בחפץ לב לבקשתו: “במבחר קברינו קבור את מתך...” האמת היא שלאברהם היה יעד מוגדר – המערה בה נטמנו כבר אדם וחוה.

כעת ניצל אברהם את תמיכתם של בני חת לצורך המשא ומתן עם בעליו של המקום – עפרון בן צוחר. בתחילה נכנע עפרון ללחץ הקהל והיה מוכן לאברהם את הקרקע בחינם, אך לבסוף אמר לאברהם: “אדוני שמעני, ארץ ארבע מאות

שקל כסף ביני ובינך מהי? אברהם נענה לתנאי המכירה ורכש לעצמו את מערת מכפלה.

בחירת כלתו של יצחק

בשלב זה נפנה אברהם לדאוג לנישואי בנו, יצחק. לשם כך הוא שולח את עבדו אליעזר אל משפחתו שהתגוררה בארם-נהריים. הוא משיב את אליעזר שיקח דווקא מבנות משפחתו ולא מבנות כנען וכשימצא אשה, יביאה אל בנו יצחק, כדי שלא יאלץ לצאת ולדור מחוץ לארץ המקודשת, אותה נתן אלוקים לאברהם.

בקפיצת הדרך הגיע אליעזר, כשאינו עשרה מגמלי אדונו טעונים בכל טוב, אל ארם-נהריים. "ויברך (הושיב) הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השואבות". הוא התפלל לה' שיעזור לו, והחליט לקבוע לעצמו סימן: "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה – אותה הוכחת (בררת). ליצחק". טרם גמר לדבר ורבקה בת בתואל באה אל הבאר. "הגמלייני נא מעט מים מכדך" – פונה אליה אליעזר. להפתעתו היא ניגשת ללא אומר לבאר ומביאה מים עבורו, ומבלי שירמוז לה – גם עבור הגמלים. מיד הבין אליעזר שאלוקים עשה לו נס וזימן לו את הנערה המתאימה. הוא נתן לה מתכשיטי הזהב שהיו באמתחתו וביקש לבוא לביתה ולדבר עם משפחתה על אודות השידוך עם יצחק.

בבית בתואל

רבקה רצה אל ביתה וסיפרה על האורח מארץ כנען. כשראה אחיה, לבן, את התכשיטים היקרים שקיבלה, רץ אל האורח כשרוח תאוות הממון אוחזת בו, קיבלו בסבר פנים יפות ודאג לגמליו. אביו, בתואל, מצטרף אליהם, והשניים שומעים בסקרנות רבה את סיפורו של האורח. אליעזר מספר לחם על גדלותו של אברהם ועושרו, וכי בן נולד לו ולשרה לעת זקנתם והוא היורש את כל הוננו. לאחר מכן סקר על קורותיו במשך היום ומעשיה הנפלאים של רבקה שהתאימו להפליא לסימני הבחירה שקבע לעצמו.

לבסוף פנה אליהם: היות ואתם ממשפחתו של אברהם ומצאתם חן בעיני החלטתי להציע בפניכם את השידוך. אם תסרבו אפנה לשאר בני המשפחה סיים אליעזר

את דבריו, לא לפני שהזכיר את התנאי ההכרחי שהציב אברהם לשידוך, והוא שהנערה תלך למקום מגוריו של החתן.

לבן ובתואל אינם מהססים לרגע. הם רואים בכל הסיפור המופלא גזירה ואות משמים: "מה' יצא הדבר... הנה רבקה לפניך קח ולך, ותהי אשה לבן אדונך כאשר דיבר ה'". לשמע הסכמתם הוציא אליעזר כלי זהב וכסף ונתנם לרבקה, ולמשפחתה הביא ממבחר פירות הארץ.

למחרת בבוקר כשאליעזר ביקש ללכת עם הכלה לבית אדונו עיכב בעדו האח לבן "תשב הנערה איתנו ימים או עשור (עשרה חודשים) אחר תלך", אך זמנו של אליעזר קצר והוא מבקש להגיע מהר ככל האפשר לבית אדונו. אי לכך החליטו לשאול את פיה של רבקה בעצמה וזו הסכימה לצאת מיד. יצאו כל הקרובים אל שער העיר ונפרדו מרבקה כשהם מברכים אותה: "אחותינו את תהיי לאלפי רבקה וירש זרעך את שער אויביו"

נישואי יצחק

ביוצאו להתפלל תפילת מנחה בשדה ראה יצחק מרחוק שיירת גמלים. כשהתקרבו הבחין באליעזר אשר סיפר לו את כל קורותיו. "ויביאה יצחק האוהלה (והרי היא דוגמת) שרה אימו..." – יצחק נוכח לדעת כי מרגע בואה של רבקה חזרו אותם ניסים שפסקו מיום מותה של שרה אמו: נר דלק במשך כל השבוע, מערב שבת עד ערב שבת, הברכה חזרה להיות מצויה בעיסה (בבצק) וענן השכינה חזר למקומו מעל האוהל. כיון שכך: "...ויקח את רבקה ותהי לו לאשה, ויאהבה, וינחם אחרי אמו."

הסתלקותו של אברהם אבינו

"ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" – יש אומרים שזו אשה נוספת אך רבים הם המפרשים הסוברים שזו הגר המצרית, שפחת אברהם, שבעקבות השיפור שחל במעשיה החזירה אברהם לביתו וממנה נולדו לו צאצאים רבים. אולם, רק ליצחק הוריש את ברכתיו ואת כל אשר לו, ולבני הפלגשים נתן רק מתנות. אחרי 175 שנה נפטר אברהם – "ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה..." בניו, יצחק וישמעאל, דאגו לקבורתו במערת המכפלה אשר בחברון.

מעשה אננו עוברים לקריאה בתולדות יצחק ובניו: "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו..."

אברהם ביקש מערה למה קיבל שדה

יש להבין, הרי אברהם אבינו ביקש מעפרון את המערה בלבד כמבואר: ויתן-לי את-מערת המכפלה אשר-לו, אשר, בקצה שדהו: בכסף מלא יתננה לי, בתוככם--לאחוזת-קבר. ומדוע עפרון הציע גם את השדה ואף הקדים נתינתה למערה כנאמר: ויען עפרון החתי את-אברהם באזני בני-חתי, לכל באי שער-עירו לאמר. יא לא-אדני שמעני--השדה נתתי לך, והמערה אשר-בו לך נתתי.

עוד צריך להבין שהרי בתחילה עפרון רצה לתת הכל בחינם ולבסוף לא רק שלקח כסף אלא אף לקח מחיר מופרז (כמבואר בחז"ל). וכי לא יכל לכה"פ לעשות הנחה?!

ויש לומר, שאברהם אכן היה מעוניין רק במערת הקבורה ותיכנן לשלם בעדה. אך עפרון ידע שהוא לא יוכל לבקש עליה כסף או שלא היה נעים לו לבקש, ועל כן 'שירבב' לעניין שגם את השדה יתן לו במתנה. ובכך רמז לו שמבחינתו א"א להפריד בין השדה למערה. ועשה זאת מכיון שידע שכמובן אברהם לא יקח את השדה בחינם כי זו היתה מתנה גדולה מדי והיא לא רק לצורך קבורה, וע"כ ייצטרך לשלם על כל העסקה. ואברהם, ש'קלט' בקלות את העניין, ענה: "אף אם-אתה לו, שמעני: נתתי בך השדה, קח ממני, ואקברה את-מתי, שמה". וכלל לא דיבר והזכיר את המערה.

וכך מסיימת התורה ומזכירה תחילה את עניין המערה: ויקם שדה עפרון, אשר במכפלה, אשר, לפני מרא: השדה, והמערה אשר-בו, וכל-העץ אשר בשדה, אשר בכל-גבלו סביב.

ועפ"ז יובן שאכן עפרון מעולם לא רצה לתת כלום בחינם אלא הכל היה תכסיס להוציא מאברהם תשלום אף על המערה וכמו שאמרו חז"ל על כך: "רשעים, אומרים הרבה ועושים מעט."

וברמב"ן כתב באופן דומה: "והנה אברהם לא היה מבקש רק למכור לו המערה כי היא בקצה השדה וישאר השדה לעפרון, והוא אמר לו דרך מוסר או מרמה שיתן לו השדה והמערה אשר בו, כי לא יתכן לאדם נכבד כמוהו שתהיה לו המערה לאחזת קבר והשדה יהיה לאחר, ואברהם שמח בכך וקנה הכל בדמים שהזכיר לו":

ב . וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנַיִ חַיִּי שָׂרָה. " (כג א)

מפרש רש"י: בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא.

פירוש זה – אמר הצדיק רבי מאיר מפרימישלאן – מרומז במילה "ויהיו" שכך את המילה "ויהיו" ניתן לקרוא גם מן הסוף להתחלה, ובא ללמדנו שגם סוף ימיה של שרה אמנו היו כתחילתם

ג . וַיָּתֵמַת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְסַפֵּד לְשָׂרָה וּלְבִפְתָּהּ" (כ"ג, ב') – כ' קטנה ב – "לבכתה", שלא בכה אלא מעט (בעל הטורים) ובשם בעל ברכת הזבח שמעתי לפי חז"ל, שהעקידה היתה ביום הכיפורים. וכן איתא בפיוט ליום הכיפורים. ומהר המוריה לשם היה מהלך ג' ימים כדכתיב בפרשת העקידה "ויהי ביום השלישי... וירא את המקום מרחוק", ואם כן מיתת שרה חלה בערב סוכות ונקברה באותו יום ולכן לא היה הבכי והאבלות רק יום אחד, כי יום טוב מבטל אבלות. ולכן "ולבכתה" בכף זעירא (דבש והחלב).

ד . וַיָּיָקֶם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם הָאָרֶץ לְבְנֵי חֵת" – אע"פ שהיה אברהם שרוי באבל כבד על פטירת שרה אשתו, שהיה טפל אליה בנביאות, בכל זאת, בה בשעה שהיה מתו מוטל לפניו לא החסיר מכל הנימוסים של דרך ארץ והחזקת טובה. ומכאן מוסר השכל, עד כמה צריכים להיזהר בהלכות נימוסים ודרך ארץ (ר' יעקב משה חרל"פ).

ה . וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנַיִ חַיִּי שָׂרָה. " (כג א)

מפרש רש"י: שני חיי שרה – כולן שוין לטובה.

על דברי רש"י לכאורה יש להקשות – תמה הצדיק רבי זושא מאניפולי – האיך

ניתן לומר על שרה שכל שנותיה היו שויין לטובה, וכי באמת כך היה?

והלא במשך רוב שנותיה הייתה חשוכת פרי בטן, ופעמיים נשבתה בבתי מלכים, פעם אחת בבית פרעה ופעם בבית אבימלך, וכן סבלה רבות מהגר ומישמעל, האם על שנים אלא ניתן לומר "כולן שויין לטובה"?

אלא – תירץ הרבי – ללמדנו בא כי על כל מאורע ומאורע שבא על שרה, אף אם היה קשה ומצער, הייתה זדרזת ואומרת: "גם זו לטובה"!

שכשם שחייב אדם לברך על הטובה כן חייב לברך על הרעה, ומעולם לא חשה שרה בצער כיון שידעה הכל בא עליה מאת ה"י תברך, וממילא כולן שויין לטובה!

ו . וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה.
(כג א)

"וַתָּמָת שָׂרָה בְּקָרְיַת אֲרָבַע הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אַבְרָהָם לַכֹּךְ נִכְתָּב שָׁנָה בְּכָל כֹּלל וְכֹלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא מה בת עשרים לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא ובת עשרים כבת שבע ליופי (רש"י).

צ"ע מה שכתב רש"י 'מה בת עשרים לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, שהרי עיקר ההלכה היא שאין מענישים בדיני שמים פחות מבת כ', אבל החטא הוא בודאי חטא גמור ומנין שלא חטאה.

ונראה לבאר ע"פ הגמרא ביבמות (סד, ב) 'אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא שרה אמנו אילונית היתה', ויעויין ברמב"ם הלכות אישות (ב, ג) דאילונית נקראת קטנה עד שתהיה בת כ', ולפ"ז כיון דשרה היתה אילונית היה לה דין קטנה עד גיל כ' ושפיר כתב רש"י שאינה בת עונשין, דכיון שהיא קטנה ואינה נענשת בידי אדם אינה בגדרי עונשין וחיובין כלל.

ולפ"ז אפשר לבאר המשך דברי רש"י 'בת עשרים כבת שבע ליופי, דבאמת לפי דברי הגמרא שהיתה שרה אילונית צ"ע איך יתכן שהיתה יפה והלא יעויין ברמב"ם שם (ה"ו) דמבואר שסימני אילונית הם סתירה גמורה ליופי, ומזמן שמתחלת לגדול

ניכרים בה סימני אילונית אשר בטבע כעורה היא, אמנם מבואר בגמרא סנהדרין (ט, ב) דדורות ראשונים היו מולידין בני שמונה שנים, ומבואר דזמן תחילת גדלותן היא בגיל שמונה, וזהו מש"כ רש"י בת עשרים כבת שבע ליופי, והיינו דכמו בהיותה בת ז' לא ניכרו בה סימני אילונית, כיון שעדיין היתה קטנה ולא התחילה לגדול, כמו"כ בהיותה בת עשרים לא כיערה אותם הסימנים.

ז . לְסַפֵּד לְשָׂרָה וּלְבִפְתָּהּ. " (כג ב)

מפרש"י על הפסוק מה טעם נקרא קרית ארבע, על שם ארבעה ענקים שהיו שם: אחימן, ששי, תלמי ואביהן, פירוש שני של רש"י על שם ארבעה זוגות שנקברו שם;

ה"כלי יקר" מפרש בדרך שונה, קודם, לקרית ארבע היו ארבעה שמות, והם: אשכול, ממרא, קרית ארבע, חברון.

ולאחר מכן היא נקראת בארבעה שמות מכיוון שמקום זה "הוקצה" לקברות, על כן נקרא בארבעה שמות המורים על ארבע דרכים שהמיתה מצויה בהן, ואלו הם:

1. יש מיתה שאדם מת בחטאו, כמו שכתוב בבמדבר (כז, ג) "כי בחטאו מת".

2. יש מיתה בעוון אחרים כמו בנים שנתפסים בעוון אביהם וצדיק הנתפס בעוון הדור.

3. יש שימותו בלי עוון אלא מצד המידה הטבעית, פירוד ארבעת היסודות, וכל מורכב סופו להיפרד.

4. מיתת נשיקה מיתת צדיקים שמתים בנשיקה (לשון נשיקה זה לשון חיבור) וענין מיתה זו שכאשר תעלה מחשבתה ונשמתה ותדבק למעלה בשכל הפועל, כיוון שעלתה שוב לא תרד, כי תישאר הנשמה "מחוברת".

וכנגד כל דרך באו ארבעת השמות של העיר חברון.

ממרא כנגד (1) אדם שמת בחטאו, מלשון "ממרים הייתם עם ד' (דברים, ט, ז) ."

אשכול כנגד (2) המת בעוון אחרים, הנעשים שכולים ממנו, כי הקובר בניו קרוי שכול כמו שנאמר "למה אשכל גם שניכם יום אחד" (בראשית, כז, מה), כי החוטא נקרא אשכול, בשל השכול.

קרית ארבע כנגד (3) המיתה הטבעית ופירוד ארבעת היסודות.

חברון כנגד (4) מיתת הנשיקה והחיבור.

ובא הכתוב לומר שמיתת שרה לא היתה מצד שני סוגי מיתה (1, 2) הראשונים, שיש בהם צד עוון, אלא מצד שני הסוגים האחרונים, שאין בהם צד עוון שכן כתוב בפסוק "ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון" והזכיר הכתוב דוקא שתי מיתות אלו, שאין בהם צד עוון אלא מיתה מסוג פירוד ארבעת היסודות ומיתה מסוג מיתת נשיקה.

ח . "וְתָמַת שָׂרָה... וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְסֹפֵד לְשָׂרָה וּלְבִכְתָּהּ." (כג ב)

לכאורה תיבת לשרה מיותרת שהרי כבר נאמר ותמת שרה,

ונראה ליישב דכיון שאברהם היה גדול הדור א"כ בודאי באו כל גדולי הדור להספידה, אלא שלא הזכירו את חשיבותה של שרה רק במה שהיתה חשובה מחמת בעלה ושעשתה רצון בעלה וכדומה, אבל לא סיפרו את שבחה שהיתה חשובה בפני עצמה, ולכן נאמר 'ויבא אברהם לספוד לשרה' והיינו שאברהם הזכיר בהספדו רק את חשיבותה ומעלתה של שרה ומה שהיתה חשובה בפני עצמה ולא מה שהיתה חשובה מחמת בעלה.

ט . "וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל" (כג ג)

"גַּר הַתּוֹרָה, ספר דינים היא, ספר הדרכה. גם פרשיות אלו של ספר בראשית מלאות הן הדרכה של תורת חיים כיצד לחיות. בכל יום, כתב רבנו הרמח"ל זיע"א, חיב אדם לחשב חשבון נפשו ולשאל עצמו: "מה עשו אבות העולם, שכך חשק בהם ה'!". לחתר למצא את התשובה ולהשתדל ללכת בדרכם.

הנה פרט מפרשתנו: אברהם אבינו עליו השלום מבקש לקבר את שרה, מתו מטל לפניו. צריך הוא לנהל משא ומתן עם עפרון החתי. אבל לפני כן – "ויקם אברהם

מעל פני מתו, וידבר אל בני חת". הסביר הגאון רבי ירחם ממיר זצ"ל: ענין "ויקם מעל פני מתו" הוא, שכאשר אברהם הצרך לדבר עם בני חת – הנה "ויקם", והיה באלו לא היה מתו מטל לפניו! הרי צריך הוא לדבר עם בני אדם, ומצד כבוד הבריות הסיר מעליו כל דמעותיו, רחץ פניו, וצערו בלבו טמן, דאגתו בלבו שם, והיה כלא היה. כי הלא עם בני אדם הוא מדבר, ואין כבודם שידבר אתם ודמעותיו על לחייו, לדבר אתם והוא מיבב. אלא שלט על עצמו ועל רגשותיו, דבר אתם ופניו מסבירות ואף צוהלות – זהו כבוד הבריות!

דברים נפלאים! אבל הם יאירו שבעתים, כשנספר אודותם ספור.

היה זה לפני כמאה שנה. בחור ישיבה צעיר, כבן תשע עשרה, שב לעירו ל"בין הזמנים", לחפשת הקיץ, ומצא שם אברך צעיר שנשא לפני כשנה לבת המקום והתגורר בבית חמיו. אישיות קורנת, כובשת, דמות מופת. אברך תלמיד חכם, שבקיאותו נרחבת ועיונו מעמיק. היה בן הישיבה סר לביתו לפלפל עמו בדברי תורה ולהעפיל במחצתו בנתיבות מחשבה.

ערב אחד עלה למעונו ומצאו לומד, כדרכו. שמחו בדברי תורה, ולפתע באה חותנתו של האברך, עמדה בפתח והסתכלה לעברם בהקפדה. ראה האברך, התעלם ממבטה, והמשיך בשיחתו בשלות נפש ובפנים קורנות, כדרכו. נסוגה החותנת. עברו כמה דקות, והחותנת שוב בפתח, ומבטה זועף בכפלים. והחתן רואה, ואינו משים לב. שבה החותנת ונבלעה באפלולית המסדרון. השיחה נמשכה בנעם, והחותנת מציצה שוב, עיניה כשפודים. והאברך משוחח באדיבות ובשלווה עד שהשיחה הסתיימה בשעת לילה מאחרת, ובן הישיבה שב לביתו.

למחרת, בתפלת השחרית, נודעה בבית הכנסת הבשורה, כי לאברך נולדה הלילה בתו הבכורה. והברר, כי כל אותה עת, במשך כל השיחה, ישבה הרעיה על המשבר בחדר פנימי, ונתן לשער את סערת רוחו של האברך. ודאי היה עצבני כדרכם של העומדים להיות אבות, ודאי בקש לומר תהלים למען האם והעבר, בקש להודע מה שלומה, מה אומרת המילדת, האם הלדה קרובה. לכן באה החותנת, בקשה לרמוז שיש לסיים את השיחה, שאין זו העת המתאימה. והיא צדקה.

אבל כשהאדם עולה לשמים בבוא עתו, הוא נשאל: "המלכת את חברך בנחת דוח?" המלכת, להחשיבו כמלך! אם היה המלך משוחח אתך, האם היית משלחו מעל פניך? והוא המשיך את השיחה, בנחת רוח...

מקרה זה הותיר חותם כה עז בנפשו של בן הישיבה, עד שהחליט ללכת בדרכי האברך. עזב את ישיבתו, ישיבת טלז, ונסע ללמד בקלם, בית היוצר של אישי תנועת המוסר, מקום למודו של אותו אברך. לימים, היה למשגיח נודע בישיבת לומז'ה המעטירה, וכשפרסם את ספרו "יסודי הדעת", יסודות בעקרי ההשקפה הנכונה, מצא לנכון לפרסם בהקדמתו את הספור, כדי להכיר תודה לאותו אברך שגלם בעיניו את תנועת המוסר, את השליטה המחלטת של האדם על רוחו למען כבוד הזולת.

שמו של האברך: רבי ירחם ממיר. הוא אשר אמר את הדברים שהובאו לעיל, על הפסוק "ויקם אברהם מעל פני מתו", שהשכיח מלבו את אביו וצערו בבואו לדבר עם בני אדם – מפני כבוד הבריות!

הנה כי כן, לא דרשה היתה זו, אלא ארחות חיים!

ואנו, אם מתר לומר, כל דכדוך נכר על פנינו. כל עננה בלבנו מקרינה מיד סביבותינו. וכבר משדרים אנו קצר רוח, מרירות, עוקצנות. מענישים את הסביבה, את החברה, את בני המשפחה בדכאוננו ובמצבי רוחנו. מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו, ולו בשטח זה בלבד?...

י . - וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אַחֲזֵת - קֶבֶר עִמָּכֶם וְאַקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי .
(כג ד)

אחוזת קבר אחוזת קרקע לבית הקברות (רש"י).

לשם מה קנה אברהם אחוזת קרקע לבית הקברות שלם, והרי כעת לא היה מוטל עליו אלא לקברה לשרה, ולא היה צריך לקנות אלא חלקת קבר עבודה ובכל פעם יוסיפו ויקנו לפי הצורך.

אכן אברהם היה בא לנוטלה אם לא ירצו למכרה מכח תביעה כי תושב הוא ונוטלה מן הדין שאמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת, וכפי שהביא רש"י

בדיבור הקודם, ואם כעת היה קונה רק חלקה אחת נמצא תביעתו בטלה ויותר אין לו כח לבופס לתיתו החלקות הנוספות כלל, וכמו שהובא להלכה (המ"א חו"מ קמ"ב ס"א) דראובן ושמעון שיש להם עדעור ביחד על חזקת ישוב וקנה ראובן משמעון החזקה לשנה הרי הישוב לשמעון שאילו היתה החזקה לראובן לא היה קונה משמעון לשנה, וכמו שפירשו שם דאע"ג דעביד אינש דזבין דיניה ואף שזה מגיעו ע"פ דין מ"מ עביד דקני כל זה כשקונה לגמרי אך אינו קונה לשנה כי עיי"ז גורם שיצטרך לחזור לדון ולפשר עמו לאחר שנה, ואם קנה לשנה איבד חזקתו.

ומעתה כמו כן בדין אם אברהם היה קונה רק חלק אחד נמצא כי גורם שיהיה צורך אחר זמן לבוא לדון ולפשר עמם שנית, וכל כהאי גוונא אין דרך אדם לקנות מה שמגיעו ע"פ דין, ואם היה קונה היה מפסיד כח תביעתו ועל כן קנה מתחילה כל אחוזת הקרקע.

י"א . "גַר-וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם" (כג ד)

במדרש (בראשית רבה פרשה נח) דרשו חז"ל, שכך אמר להם אברהם אבינוף אם רצונכם אני "גר", ואם אינכם רוצים אני "בעל הבית", שכך אמר לי הקב"ה "לזרעך נתתיאת הארץ הזאת".

את דברי המדרש הללו ביאר המגיד מדובנא במשל:

לעשיר אחד היה בית מפואר בנוי לתלפיות על גבעה רמה ומשקיף על פני נוף נפלא. לימים החליט האיש לעבור דירה אל מקום אחר ואת הבית נתן במתנה לאחד ממכריו, ואף נתן לו שטר וכך כתב בו: "בית זה שייך לפלוני ובלבד שלא יהיה עז פנים". חלפו שנים והעשיר שב אל עירו ואל מקומו והתאכסן בבית שהיה פעם ביתו.

כעבור כמה שבועות פנה אליו מכרו בעל הבית החדש ואמר: בתחילה סבור הייתי כי שבת ליום או יומיים על כן הכנסתי אותך אל ביתי, אולם עכשיו שאתה מתאכסן כאן שבועות אולי תואיל בטובך ותמצא לך מקום אכסניה אחר...

מה אתך? – נדהם העשיר – והלא אני הוא כאן בעל הבית, שהרי אני בניתי את הבית אלא שנתתיו לך!

טועה אתה – השיב המקבל בעזות – את שנתת, נתת! כיום הבית הוא שלי ואם לא תעזוב מרצון תצטרך לעזוב בעל כרחך... הגיעו השניים אל בית הדין והרצו את טענותיהם לפני הדיינים. ציו הדיינים להביא את שטה המתנה וראו כי נאמר שם בפירוש " בית זה שייך לפלוני ובלבד שלא יהיה עז פנים"...

אם כך – אמרו הדיינים – הבית שייך לבעליו הראשונים כי אין עזות פנים גדולה יותר ממעשהו של מקבל המתנה, ואם הוא עז פנים העיסקה בטלה ומבוטלת מעיקרה!

כן הוא גם הנמשל – אמר המגיד – הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו עליו השלום: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אולם נתן הקב"ה זכות לכנענים לשבת בארץ ואמר לאברהם אבינו "ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה", משום כך יפה טען להם רברהם אבינו ואמר: "תנו לי אחוזת קבר", אם תסכימו אני בבחינת "גר" בארץ, ואם לא תסכחמו הרי שאתם עזי פנים וכבר נשלם עון האמורי ואני הוא "בעל הבית" בארץ.

י"ב. "נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנו" (כג ו)

משל למה הדבר דומה? – אמר המגיד מדובנא – לגדול הדור אשר הורה הלכה ושימש כאב בית דין בעיר הגדולה שבמדינה, ולעת זקנותו בחר לו לדור בעיירה קטנה ושקטה ואנשים בה מעט.

והיה אם יבוא מאן דהוא להתארח באותה עיירה וישאל אחד מבני המקום: "מני הוא אותו אדם נשוא הפנים היושב במזרח בית הכנסת?"

אדם זה הוא רב העיירה שלנו! יענה הנשאל בשמץ של גאווה. למרות כוונתו הטובה של הנשאל הרי שבתשובתו זו הוא מפחית בהרבה מכבודו הראוי של הרב שהרי אין זה מקומו כלל וכלל, מקומו בעיר הגדולה בין חכמים וסופרים ולגדולות הוא ראוי אלא שלעת זקנה ביקש לו מעט מנוחה...

כן הוא גם הנמשל – אמר המגיד – שאמרו בני חת לאברהם: "נשיא אלקים אתה" ורק לעת עתה אתה מצוי "בתוכנו".

י"ג . "וַיִּתֵּן לִי אֶת-מַעְרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ" (כג ט)

בזוהר הקדוש מבואר, שאברהם אבינו עליו השלום השתוקק לרכוש את מערת המכפלה הואיל וכבר ביקר בה וראה את אדם וחווה הטמונים שם, ואור גן העדן מבהיק שם, והיו לבו ודעתו תמיד על המערה וסגולתה.

המשיך הזוהר הקדוש וכתב: בוא וראה, אילו היה עפרון רואה במערה מה שראה אברהם, לא היה מוכר אותה לעולם. אלא ודאי לא ראה בה ולא כלום, שהרי אין דבר מתגלה אלא לבעליו. משום כך לאברהם התגלה כי שלו היה, ולעפרון לא התגלה שלא היה לו חלק בו, ולא ראה בו אלא חשכה. תדע לך שכך הוא, שהרי אברהם לא ביקש אלא את המערה, ועפרון התייחס לשדה ולא הזכיר את המערה אלא בדרך אגב.

המתבונן בדברים, יפקחו עיניו להבין התייחסויות רבות ונוגדות, השכיחות כל כך, איך יכולים רבבות, כן ירבו, לראות בשבת קודש יום מנוחה ושמחה אור ליהודים, יום שבתון יום מחמדים, מעין עולם הבא יום שבת מנוחה ולעומתם סבורים אחרים שקשה כל כך לשמור את השבת, זה כובל וזה מגביל, וממש מרחמים על המאושרים. כמו שם, במערת המכפלה, במקום שאברהם אבינו ראה אור גן עדן, ראה עפרון חושך ואפילה!

איך רבבות בני תורה ולומדיה, כן ירבו, נהנים מאורה ומזיוה, רואים בה תורת חיים, "נר מצוה ותורה אור" מבהיק, שואבים חיות דקדושה משיעור תורה, מדרשה מאלפת ומהרצאה מחכימה, והעומדים לעת עתה מנגד אינם מבינים ממה מתמוגגים!

וגם להיפך: איך הללו מרדשדים להנאתם ברפש, מתפלשים במדמנה הרי הקבם אוחו כשרואים באיזו פסולת מלאים דפי העיתונים, איזו זוהמה מוצגת על המסכים. בשאיפה לקלוע לדעת הלקוחות, להשביע רצון הקוראים והצופים ואנו מתחלחלים ומרחמים, מתרחקים ונדים...

ובעניין זה, סיפור: באו וסיפרו לצדיק חיים מצאנז זצ"ל שפלוגי עבר עבירה
מכוערת. הזדעזע. אמרו לו: "יש להענישו בחומרה!" השיב: "שמעו ואספר לכם
סיפור"...

פעם, כך סיפר, מת הכומר הזקן באחד הכפרים. שלחו להם כומר חדש, צעיר
ונמרץ, וכידוע, "מטאטא חדש מטאטא היטב", החליט למשול בכפרו ביד רמה
ולתקן בו כל עוולה. ראה שהתושבים עמלים עד כלות כוחם בשדות, והעניות
מרודה. היכן משכורתם? ככלות עמל יומם עולים הם כאיש אחד לפונדק, ושותים
לשכרה כדי לשכוח עוניים ומרודם. משאירים שם את הפרוטות שהרוויחו ושבים
לביתם שיכורים ומבושמים, והבתים הופכים לגיהנום! ראה, והחליט לשקמם. קרא
לכינוס בהול של כל איכרי העיירה. נשא דרשה נלהבת בגנות השיכרות, והכריז
על גמילה מיידית וכללית. מי שיפר את ההוראה, יובא לפניו למשפט!

התמרמרו האיכרים, הכומר החדש עומד להשבית את הנאתם היחידה בחיים. אך
מה יכלו לעשות? הוא המנהיג, ועליהם להישמע להוראתו! התפזרו בדממה,
וכעבור מחצית השעה התגולל האיכר הראשון בשיכרותו. הלך להטביע את יגונו
מהגזירה החדשה בקנקן היי"ש...

בתכונה רבה הובא העבריין לפני הכומר, כל בני העיירה ביקשו לשמוע מה יהא
עונשו. והכומר ידע שעומד הוא למבחן. הוא, וסמכותו. הבין מה רבה האחריות,
וביקש להפגין חכמה ופיקחות. לבצר בכך את מעמדו ולרכוש הערכה וכבוד.
פתח ואמר: "העבריין ייענש, כמובטח. אך מה העונש שיוטל עליו? הדין נותן,
שככל שהיה הניסיון גדול יותר, כך תגדל ההבנה לחולשתו וייקל עונשו. אבל אם
קל היה לו לעמוד בניסיון, אזי ייענש בכל חומר הדין!"...

מלמולי הסכמה נשמעו, בהתפעלות גלויה. אכן, ניחון הכומר בחכמה עצומה! מי
כמוהם יודע, מה גדול הניסיון!

התעודד הכומר, והמשיך: "עלי לקבוע, איפוא, בפני איזה ניסיון עומד העבריין. אך
איך אוכל לדעת זאת, ומעודי לא טעמתי טעמו של משקה חריף?"...

המולה נרגשת נשמעה, מצמוץ שפתיים ואנחות שקיקה. מישהו רץ לפונדקו של
היהודי, והביא משם כוסית יי"ש. דממה שררה כשהגיש הכומר את המשקה

לשפתיו. הביטו בו בקנאה. כל העיניים נעוצות היו בו כאשר עיווה את פניו,
זבתמהוץ חזו באשר ירק בתיעוב. "טפו" קרא, "איני יודע עונש נורא יותר מאשר
ללגום משקה איום זה!"...

וסיים הצדיק מצאנו באמרו: "אתם מספרים לי שפלוגי הסתאב והתבהם, מבוסס
במדמנה, ועוד רוצים שאעניש אותו? היש עונש נורא יותר מעצם מצבו?!"...

ובכן, היחס הדדי הוא: אנו מרחמים עליהם, על חיים בלא שבת. והם מרחמים
עלינו, על 'מגבלות' השבת. אנו מרחמים עליהם על חיי הפריצות, והם מרחמים
עלינו על חיי הצניעות...

איך יובן השוני בהתייחסות, איך יוסבר הפער בשיפוט? לאור דברי הזוהר הקדוש
הכל מובן, הכל כה פשוט: כל אדם, שמח בחלקו: "הן אישה על בעלה, הן מקח על
לוקחו, הן המקום על יושביו. "ישמח משה במתנת חלקו". מי שהשבת חלקו,
והתורה חלקו, שמח בהם. ומי שהזוהמה חלקו, שמח בה, כנראה...

ועלינו לשבח לאדון הכל, לתת גדולה ליוצר בראשית, שלא שם חלקנו כהם
וגורלנו ככל המונס! שחלקנו בתורה, ששבעים אנו מטובו יתברך, ונפשנו שבעה
בישועתו!

י"ד. "וַיִּתֵּן-לִי אֶת-מַעֲרַת הַמְּכַפְּלָה" (כג, ט)

ויתן לי את מערת המכפלה, פירש"י בית ועליה על גביו, ד"א שכפולה בזוגות.
ולכאורה תמוה דהא עדיין לא הייתה כפולה בזוגות דנקברו בה רק אדם וחוה
בינתיים?

עוד קשה דאברהם ביקש רק את מערת המכפלה, ועפרון השיבו "השדה נתתי לך
והמערה אשר בו" ואף אברהם לא תיקן אותו והשיב "נתתי כסף השדה קח ממני"
ובאמת קנה הכל "ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו' והמערה אשר בו". ומנין
לעפרון שחפץ אברהם לקנות כל השדה?

ונראה דאכן לפני שקנה אברהם את השדה לא נקראה המערה 'מכפלה' דלא
הייתה עדיין כפולה בזוגות ורק השדה נקראה כן משום שהיה בה בית ועליה על
גביו. ומעתה כשביקש אברהם לקנות את 'מערת המכפלה' בהכרח היתה כוונתו

למערה ולשדה המכפלה שאתה. ולכן מדויק היטב גם לקמן פס' י"ט: "קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה" שעדיין לא היתה כפולה בזוגות זרק השדה נקראה מכפלה.

אמנם בסוף הפרשה (כ"ה ט') שקברו אף את אברהם בשדה נאמר "מערת המכפלה" דלאחר שנקבר בה אברהם הפכה הצערה עצמה למכפלה כיון שהיתה כבר כפולה בזוגות.

ט"ו . חיי שרה תשעד: מכפלה / הרב ד"ר יהודה ברנדס

המערה נקראת בתורה "מערת המכפלה", או "מערת שדה המכפלה". השדה שבו המערה נקרא: "שדה עפרון אשר במכפלה" או "שדה עפרון", או "שדה המכפלה". הניסוחים השונים מוסברים על ידי הפרשנים ה"ספרותיים" כדרך של גיוון בסיפור המקראי, ועל ידי הפרשנים ה"דווקנים", כהבטים שונים של משמעות המקום. אין בתורה הסבר לשם מכפלה, וחכמים הציעו לשם פירושים שונים: רב ושמואל, אחד אמר: שני בתים זה לפניו מזה, ואחד אמר: זה על גב זה. יש מי שאומר: שכפולה בזוגות. לפי המדרש: ערכה נכפל, כי סבורים שמי שקבור בה שכו כפול ומכופל. רבי אבהו דרש שהתואר ניתן לה מאז שנקבר בה אדם הראשון, משום גדלו, כפף – כפל – הקב"ה את קומתו של אדם הראשון וקברו בתוכה. הזהר מפרש שזו כפילות רוחנית: כנגד ירושלים של מעלה וירושלים של מטה, לפי זה, מערת המכפלה נמצאת בנקודת החיבור של מטה ומעלה, ולכן שם מצוי הפתח לגן עדן.

הפתרונות המבוססים על המציאות המוחשית; כפל המבנה וכפל הזוגות הקבורים בה, אינם סותרים את הממד הרוחני, אלא מהווים בסיס לו. העובדה הממשית של החללים הכפולים ושתיהם הקומות שקיימות במערה, זו הנגלית לעין שאליה נכנסים הבריות, וזו הנסתרת מתחתיה שאין נכנסים אליה ותולים בה נסתרות וגנוזות, מעצימה את התפיסה של הכפילות הרוחנית. יש ממד ארצי ריאלי, שנמצא למעלה אבל הוא בחינת "ירושלים של מטה", ויש ממד רוחני מטפיזי, שנמצא מתחת לקרקע, אבל הוא בחינת "ירושלים של מעלה", ובו פתחו של גן עדן.

גם אלו המפרשים שהשם ניתן על שם הזוגות הקבורים בה: אדם ואשתו, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה, מוסיפים לעובדה הממשית משמעות רעיונית: הקבורה בזוג מסמלת שלמות רוחנית, חיבור שלם של איש ואשה לקומת אדם שלם.

מקום קבורתם של הצדיקים טעון משמעות כפולה. מצד אחד, טמון בו בעמקי האדמה גופו של אדם, שבא מן העפר ושב אל העפר. אין דבר המבטא ביתר חריפות את הממד הגופני, הגשמי, החומרי והארעי של האדם מאשר מקום קבורתו. מן הצד האחר, במקום זה ניתן ביטוי לכך שיש באדם ממד אחר, ממד רוחני, שאינו כלה עם כליון הגוף. זכרונו, תורתו, מעשיו הטובים, תולדותיו, נשארים אחרי מותו. לשון אחרת – נשמה שניתנה בו, טהורה היא, משתחררת מכבלי הגוף והופכת להיות בלתי מוגבלת במגבלות המקום והזמן.

מכאן לכפל המשמעות של בית הקברות מבחינת מעמדו הרוחני וההלכתי. מצד אחד – מקום הטומאה, ומן הצד האחר – מקום בעל ערך של קדושה. אף על פי שיש סתירה מובהקת בין טומאה וקדושה, ומסביב לבית המקדש יש איסורים חמורים על כל זיקה בין הטמא לבין הקודש, הרי שבבית הקברות הסתירה והשניות הזאת מתקיימת בשלום, במידה מרובה. הטומאה מתייחסת לממד החומרי של הגוף המת, הקדושה מתייחסת לממד הרוחני של הנשמה הנפרדת ממנו.

ההפרדה בין הגוף לבין הנפש, היא מצב של מוות, היפוכם של חיים. חיים מתקיימים כאשר הקב"ה נופח נשמת חיים בגוף החמרי. רק הצירוף של גוף ונשמה, ה"סינתזה", מאפשר קיום חיים, ורק אנשים חיים יכולים לקיים מצוות, לעבוד את ה', לתקן את העולם ולפעול בו. ההפרדה והניתוק של ה"מכפלה", ה"אנליזה" המפרידה גוף לבד ונשמה לבדה, היא מוות. גופניות נטולת נשמה היא מקור הטומאה בעולם. נשמה נטולת גוף, אינה נראית ואינה פועלת במציאות העולם הזה בכלל. היא נעדרת.

האגדה מספרת שכאשר ביקש רבי בנאה, שהתמחה בסימון מערות קבורה, להכנס למערת המכפלה, חסם בפניו אליעזר עבד אברהם את הפתח. באותה שעה שכב אברהם בחיקה של שרה והדבר לא נראה לו צנוע. רבי בנאה קיבל את אישורו של אברהם להכנס, בהסבירו שכידוע, אין היצר שולט בעולם האמת.

היצר שייך לעולם הזה, במקום שבו יש חיבור של הגופני עם הנפשי-רוחני. היצר הוא ההשתוקקות של הרוחני אל הגשמי. בלעדיו – אין חיבור, ואין חיים. אם הגוף יוריד את הרוח, יהיה בכך כשלון, "יצר הרע". אם הרוח תעלה את הגוף ואת המעשה הגופני, תהיה בכך הצלחה, "יצר הטוב".

בעולם האמת אין יצר, ולכן המשמעות של הקשר בין אברהם ושרה במערה היא מופשטת, סמלית, ואין בה את החיות והחיוניות של הזוגיות שבעולם הזה, היצריות על מעלותיה ומורדותיה, צעריה ושמחותיה, כשלנותיה והישגיה. מצבה זוגית או מערת קבורה זוגית אינה מיטה זוגית. המצבה הזוגית, או "המכפלה" יש בה

שלמות נצחית, אך אין בה חיים, אין בה פרוץ אין בה צמיחה ואין בה התחדשות. בזה נבדלת חברון ממערת המכפלה אשר בקצה שדהו של עפרון – איש העפר והקברים. בשמה של העיר חברון גנוז ערך החיבור. חברון היא עיר חייהם של האבות, היא המקום שממנו התחילה מלכותו של דוד המלך, היא עיר מקלט שבה ניצל הרוצח ממיתה ביד גואל הדם, היא מקום של חיבור ממשי וחי בין עולמות.

ט"ז . "בְּכֶסֶף מְלֵא יִתְנַנֶּה לִי" (כג ט)

יש להבין מה זאת "בכסף מלא". ויתכן לפרש שאברהם אבינו הדגיש "בכסף מלא" לומר שהוא מרחיק מלקיים מצוות "בחינם", רק הכל בכסף מלא. וזאת כמ"ש בזוה"ק (פרשת תרומה קכח). שאין לו לאדם לעשות מצוות בחינם, אלא "לקנות" את המצוות. ע"ש.

וזה מאד תואם עם מידתו של אברהם אבינו איש החסד והאהבה, וכמ"ש הפסוק (ישעיה מא, ח) "אברהם אוהבי". ועוד כבר אמר עליו הקב"ה (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. ופירש רש"י "ידעתיו" מלשון "חיבה" ואהבה. ע"ש. ואברהם הלא אהב את הקב"ה עד מאד, ואהב את המצוות וכמו שביארו המפרשים (בן איש חי ש"ש פר' לך לך) "ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב", שבעניני עולם הזה היה כבד ומתעצל, משא"כ בעניני עולם הבא ורצון ה', היה "זריז" (ע' בן איש חי שם).

וכבר אמרו בסוף תיקוני הזוהר (תיקון רביעאה דף קמא) "ואהבת את ה' אלקיך וכו' ובכל מאדך" וכו' דאית בר נש דצלי ואזיל בכל פיקודין דלא יהיב עלייהו אגרא וכו', כלומר מי שאוהב את ה' אזי אוהבו בכל "מאודו" – כלומר בממונו ליתן על המצוות. וע"ע לרבנו אלעזר אזכרי בהקדמה ל"ספר חרדים". והמפרשים העירו גם שכן מצינו אצל דוד המלך ע"ה שאמר (ש"ב כד, כד) "ולא אעלה לה' אלקי עולות חינם". וראה מה שסיפר מהר"ח ויטאל על האריז"ל שנהג כן בעניני צדקה ומצוות, כמ"ש בספר שער המצוות (פרשת עקב).

ולא כמו שיש מקצת אנשים, שקונים בגדים נאים לעצמו ולבני ביתו וכן רהיטים הכי טובים מבלי להניד עפעף, וכשבאים לקנות אתרוג ולולב או צדקה וכיוצ"ב דנים ומתפלפלים אם יכול או לא יכול, ואולי כך ואולי כך וכו'. ולא יאות לנו אוהבי ה', ולא תהא כהנת כפונדקית.

אכן בספר גשר החיים (ח"א פכ"ז) כתב שענין "קבר" צריך שיהיה "קנוי לו", שהרי מצאנו שהקפידו אבותינו בזאת, כמו אצל אברהם עם מערת המכפלה, וכן יעקב צוה: "קברו אותי במערה אשר קנה אברהם". וכן הרבה מקראות אצל יהושע ואלעזר בן אהרן. עכ"ד. א"כ יש פן נוסף למנהג אברהם כנזכר. עכ"פ תרוייהו אמת. וע' בשו"ת תורה לשמה (סימן נ) ובספר אגרא דפרקא (אות קצט ושיג) ובכה"ח (ססי' תקפד). וה' יתברך יזכנו להיות ידינו פתוחות לקיום המצוות הקדושות באהבה. אמן.

י"ז . "אַרְצֵי אַרְבַּע מֵאֹת שָׁקֶל כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מֵהַ הוּא וְאֵת מִתְּךָ קָבַר"
(כג טו)

"שאלה כזו עוד לא שמעתי מעודי", אמר בהתפעלות מו"ר הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א, כאשר הגיעה אליו השאלה הנוראה הבאה. ומעשה שהיה כך היה:

לפני כשבעים שנה נשא יהודי בפולין אישה ונולד לו בן. לאחר הנישואין, פרצה מלחמת העולם השנייה. האישה נספתה בשואה, אך היהודי ובנו ניצלו על ידי נכריה שהכניסתם לביתה ורשמה את האב בתעודת הזהות שלה כאילו הוא בעלה.

והנה אותו יהודי נשאר בבית הנכריה וחי עמה, והיא ילדה לו בן נכרי, רח"ל. לאחר לידת הבן, ברחו בני הזוג מאימת הנאצים

לאמריקה, ואילו הבן הראשון, היהודי, ברח לארץ ישראל.

במשך שנים הקשר של אותו בן עם אביו היה רופף מאד. והנה, ביום מן הימים, קיבל הבן היהודי הודעה מהערכאות בארה"ב אודות פטירת אביו. הבן בוקש להגיע ולחלוק לפי צוואת אביו, יחד עם אחיו הנכרי, בממון הירושה, שהסתכם בסכום עתק של חמישים מיליון דולר! את הממון הרב ביקש האב לחלק בין ב' בניו שווה בשווה – לכל בן עשרים וחמש מיליון.

הבן, שהיה ירא ה', מיהר להגיע אל בית אביו, וראשית כל התעניין בסדרי הקבורה. וכאן נתקל בבן הגוי שהודיעו כי מתכוונן עוד היום להביא את האב לקבורה בבית קברות של גוים, ליד אמו הנכריה! ויכוח סוער פרץ בין שני הבנים.

הבן היהודי תבע לקבור את המת בבית קברות יהודי (סמוך לחומה), בשל היותו יהודי, אך הבן הגוי לא ויתר, ועמד על כך שיקבר לצד אמו... עד שלבסוף הובא העימות להכרעת בית המשפט.

ומה "פסק" השופט הערל? – הוא הכריע כי יש לעשות "פשרה": לשרוף את גופת האב, ולתת חצי אפר לבן היהודי ואת המחצית השנייה לנכרי!...

הבן היהודי נחרד לשמוע את פסק הדין, ולא ידע את נפשו מרוב צער ודאגה. לפתע עלה רעיון במוחו: הלא ירושה גדולה נפלה בחלקי. אציע לבן הנכרי חמישים אלף דולר עבור הגופה. וכך עשה. אלא שהלה השיב לו: "אם כל כך יקר בעיניך כבוד אביך, אם כן תוותר על כל חלקך בירושה! תן לי את כל החמישים מיליון דולר, וטול את הגופה לעצמך!..."

הבן היהודי הבין שלא יוכל לקבור את אביו בקבר ישראל אלא אם כן יוותר על הירושה. ניסיון גדול עמד לפניו, האם יוותר על הירושה העצומה, ויקבל במקומה את הגופה של אביו כדי לקברה בקבר ישראל?...

פנה הבן אל מו"ר ונפשו בשאלתו: האם מחובתי לוותר על הירושה העצומה, שלמעשה כבר זכיתי בה, למען תת מנוחה נכונה לאבי בבית עלמין יהודי?

תשובת הרב זילברשטיין שליט"א הייתה, כי חייב הבן לוותר על כל הירושה כדי לקבור את אביו, ולא להרשות לשורפו. ואף על פי שהבן הנכרי 'סחט' את הירושה, ואין הכסף עובר ישירות לצורך הקבורה אלא לידי הערל, בכל זאת נראה שעל הבן לוותר על הירושה, כי אינו נותן משלו אלא משל אביו, והרי הנכסים משועבדים לקבורה.

והנה, שמע הבן את הכרעת הרב, ועמד בניסיון הגדול. הוא וויתר על הירושה העצומה, קיבל תמורתה גופת אביו, והביאו לקבורה בקבר ישראל. צא ולמד עד להיכן מגיעה מסירות נפשו של יהודי לציות לדעת-תורה ושמירת ההלכה!...

אפשר להוסיף בנותן טעם, סיים מו"ר שליט"א, שמצינו שאמרו חז"ל (יומא ל"ה:ה) שרבי אליעזר בן חרסום – מחייב את העשירים, הלל – מחייב את העניים, ויוסף – מחייב את הרשעים. ואולי אפשר להמליץ על הבן הזה, שהוא מחייב את כל היורשים, שלא יריבו על הירושה, וידעו לוותר למען כבוד האב!

ומעתה, הבה ונאזין למעשה נפלא נוסף שאירע לאחרונה, המלמד על מסירות נפש למען כבוד ההורים:

נכנסה לחנותי אישה, סיפר יהודי ירא שמים, וביקשה לברר האם חנות זו הייתה בעבר חנות תכשיטים. משנענתה בחיוב, שאלה אם אוכל לעזור לה למצוא את בעלי החנות הקודמים. השבתי לה כי אני הוא בנו של בעל חנות התכשיטים, ואבי כבר הלך לבית עולמו. מששמעה זאת האישה, הוציאה טבעת זהב משובצת ביהלומים, והחלה מספרת:

ראה נא, לפני עשרות שנים בהיותי ילדה כבת תשע, נכנסתי לחנות זו יחד עם אמי, וראיתי כיצד אמי 'מושכת' עם שרוול השמלה את הטבעת הזו... רציתי לזעוק ולמחות על הגניבה, אולם באשר מדובר היה באמי חששתי. לא ידעתי מה לעשות, ושתקתי.

והנה, לפני כחודש הלכה אמי לבית עולמה. בקשתי מאחיותיי היורשות את נכסי אמנו ואת הטבעת, להשיב את הטבעת לבעליה. אולם הן סירבו בתוקף לוותר על טבעת כה יקרה, מה עוד שהיא בעלת ערך 'נוסטלגי', המזכירה להם את האם האהובה, שהייתה זו הטבעת האהובה עליה. ולכן טענו כי יעשו עליה גורל יחד עם שאר ממון הירושה. המשכתי לבקש מאחיותיי, "אני מוכנה לוותר על חצי מחלקי בירושה, ואטול את הטבעת על מנת להשיבה". אך גם לזאת סירבו. "אם בכל זאת את מתעקשת לקחת את הטבעת", הוסיפו האחיות, "תוותרי על כל חלקך בירושה!!"

מכיוון שלא מצאתי מנוח לנפשי, ממשיכה האישה לספר, וידעתי כי טובתה של אמי היא שהגזילה תשוב לנגנב, החלטתי לוותר על כל חלקי בירושה, כדי לקבל לידי את הטבעת!... "הנה הטבעת לפניך, קחי ולכי", נענו האחיות היורשות בשמחה...

ואכן אישה זו קידשה שם שמים במסירות נפש נפלאה, וגרמה לטובה עצומה לנשמת האמא שתנוקה מעוון הגזל החמור שבידה.

י"ח. " אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מֶה הוּא" (כג טו)

מפרש רש"י: בין שני אוהבים כמונו "מה היא" – חשובה לכלום.

לכאורה קשה – שאל הצדיק רבי חיים מאיר מויז"ניץ – וכי מאימתי אברהם ועפרון היו אוהבים זה את זה?

אלא – תירץ הרבי – יש לפרש את דברי רש"י שכך אמר עפרון לאברהם: שנינו אוהבים, אולם כל אחד מאיתנו אוהב דבר אחר, אני אוהב כסף עד שארבע מאות שקל כסף לא נחשב בעיני לכלום, ואילו אתה אוהב מצוות ומוכן לפזר ממון רב כדי לקיימן עד שגם בעיניך ארבע מאות כסף אינם חשובים...

נמצא ששנינו איננו מייחסים כל חשיבות לארבע מאות שקל כסף!

י"ט. "אֲדֹנָי שְׁמַעֲנִי אֶרְצֵן אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מֶה הוּא וְאֵת מִתְּךָ קִבַּר" (כג טו)

ופירש"י בין שני אוהבים כמונו. וקשה למה לא פירש"י בפשוטו בין שני עשירים ומכובדים כמונו?

ויש לבאר בעמקות דברי רש"י על פי שכל האנושי וטבע האדם ידוע שאינו מדרך המוסר שהקטן יקדים את שמו למי שגדול ממנו וכן מצינו במדרש שמסופר על רבינו הקדוש שכתב איגרת לאנטונינוס הקיסר ע"י ר' אפס שכתב מנאי יהודא נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, וקרע רבי את האיגרת ואמר לר' אפס כתוב להפך למרן מלכא אנטונינוס מן יהודא נשיאה וכן מצינו עוד מקומות רבים בחז"ל ונימוס העולם כך הוא בכל האומות והנה כאן הוקשה לרש"י ז"ל מאחר שאברהם אבינו ע"ה היה נשיא אלהים בתוכם ועפרון קראו אדוני א"כ למה אמר ביני ובינך היה לו לומר בינך וביני. להקדים את אברהם. משום הכי פירש"י שנאמר לענין האהבה ובזה ודאי ראוי להקדים את עצמו כי הוא היודע בנפשו כמה גדולה אהבתו לאברהם אבל אהבת אברהם אהבת אליו אין ידוע לו אלא מצד "כמים פנים וכו'" לכן אמר מתחילה ביני ואח"כ ובינך שבודאי גם אתה אוהב אותי וזהו שהכריחו לרש"י לפרש בין שני אוהבים כמונו ולא מצד העושר וכדו'

כ. "וַיִּשְׁקַל אֲבֵרָהֶם לְעֶפְרָן אֶת... אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עִבֵר לְסוּחַר." (כג טז)

מדוע – שואל רבנו יעקב בעל הטורים – נאמר כאן בפסוק "עפרן" בלי האות ו?
אלא – תירץ בעל הטורים – עפרון החיתי היה אדם רע עין ואף על פי שאמר בתחילה לאברהם אבינו כי יתן לו את חלקת השדה בחינם אין כסף, כאשר הגיע הדבר לידי מעשה דרש עפרון את מלא מחיר השדה ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר.

מידה זו – אמר בעל הטורים – טמונה גם בשמו של האיש:

"עפרן" – בגימטריה 400!

"רע עין" – בגימטריה 400!

והתשלום אותו ביקש עפרון בצרות עינו גם הוא 400!

כ"א. "אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף" (כג, טז)

למה דווקא דרש 400 שקל כסף?

תשובות מסגנונות שונים:

1. על פי הפשט, שרה מתה בקרית 4 וגם יקברו שם 4 זוגות לכן ביקש שישלם לו 400 שקל כסף. ארבע כעניין שווה לארבע, ארבע מאות שקל כסף.

2. "ביני ובינך מהי היא" כך אומר עפרון לאברהם. האות האמצעית במילה עפרון היא ר' והאות האמצעית במילה אברהם היא ר' וביחד בגימטריה שני ר' הם 400 וזהו שאמר לו ביני ובינך מהי? = 400 ולכן תשלם לי 400.

3. עפרון מבני החיתי היה, חת הינו בן כנען נכדו של חם. גם עשיו שהינו אדם רשע הולך לקראת יעקב אבינו להרע לו, ו400 איש עמו. יתכן וכוחות הטומאה מיוסדים על 400 ולכן זה הסכום שביקש.

ע"פ המדרש – עפרון החיתי נקרא בפרשתינו "עפרן" גם שדיבר הרבה ועשה מעט וגם עפרן בגימטריה זה 400 ואולי זה מסתדר עם העניין שהוא דיבר הרבה ועשה מעט מה עשה? ביקש ודרש מאברהם שישלם 'עפרן' שקלים שזה 400 שקל כסף.

4. ארבע מאות זה אולי גם לכוונה של ארבע אמות שזה מקום גודלו של קבר. ואברהם קונה ארבע אמות של קבר לאשתו שרה בכמה? בארבע מאות.

5. 400 זה גימטריה של האות ת', ות' היא האות האחרונה בא-ב. ושרה סיימה את תפקידה בעולם הזה ועשתה אותו בשלמות וגמירות דעת משמעותית ומשכך מתאים אפוא לקנות את קברה בארבע מאות שקל כסף. "ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון" ושם גם נקברה. יש ב'כלי יקר' דרוש ארוך בו הוא מסביר שיש 4 אפשריות לאדם שתגרום לו המיתה.

א, החטא כי בחטאו אדם מת ונרמז במילה "ממרא" על שם ממרים הייתם עם ה'.

ב. אדם מת כי אבותיו חטאו, מת הוא כעונש על עוון אחרים מרומז במילה "אשכול" שיש בה רמז לשכול לאובדן הקרובים.

ג. יש מוות רק בעקבות התפרדות הארבע יסודות מצד המיתה הטבעית, והאדם שהוא כנודע עולם קטן, יש בו 4 יסודות (עפר מים רוח ואש) וכל עוד מחוברים הם בהרמוניה מסויימת בתוך הגוף, יש חיים. ובהיפרדם, יש הפסק חיים שזה למעשה מוות. ועניין זה נרמז במילים "קרית ארבע"

ד. מוות בנשיקה – נרמז במילה "חברון" על שם החיבור של הנשימה לבוראה ומיתת הנשיקה.

נמצא ששרה אימנו מתה או נפטרה מן העולם הזה ברמה הגבוהה ביותר, עת נמצאו ה 4 יסודות בגופה מזוככים ביותר וכשהגיעה לשלמות שלה, פשוט פרחה נשמתה במיתת נשיקה והתחברה לריבון העולמים. כאשר בנה יחידה נעקד וכששמעה מן המלאך 'שכמעט שנשחט' פרחה נשמתה כאשר הבינה שיצחק בנה עלה אל 'ממעל לעצים' יצחק הוא כעת, עולה תמימה.

הצליחה היא אפוא במשימתה להביא אותו לאותה מדרגה נעלה ונישאה, או אז בצאת נפשה כי מתה בזאת שרה הגיעה לתכלית הראויה של השלמות האנושית.

וגם נתברר שבזה שהרחיקה וגירשה מביתה את בן האמה ואת אימו, תרם רבות למעלתו הרוחנית של יצחק. דרכה החינוכית הוכחה בסופו של דבר למוצלחת ביותר.

וזה הוא מה שנאמר "בקרית ארבע היא חברון" השכילה והצליחה בחיי בעולם הזה, לחבר נכון בין הארבע יסודות הללו (עפר מים רוח אש) ולהביאם לחבור הרצוי הדא הוא דכתיב "היא חברון".

כ"ב . " לא-תקח אישה לבני מבנות הפנעני" (כד, ג)

חסד של עבד

בשעה טובה ומוצלחת אברהם אבינו מחפש שידוך לבנו ליצחק.

מטבע הדברים הוא פונה למנכ"ל "בית אברהם", אליעזר – "זקן ביתו המושל בכל אשר לו".

וכך מבקש ממנו

"לא תיקח אישה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו"

"כי אל ארצי ואל מולדתי תלך"

אליעזר מסכים אבל טוען

"אולי לא תאבה האישה ללכת אחרי"

"ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם"

עונה אברהם

"השמר לך פן תשיב את בני שמה"

אל תדאג "הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אישה לבני משם"

אם זה לא יעזור "ונקת משבעתי זאת, רק את בני לא תשב שמה"

"וישבע לו על הדבר הזה"

כידוע בכל מעשה יש את "בין השורות" מה טוען אליעזר ומה משיב אברהם.

חז"ל מגלים לנו שמאחורי טענותיו וחששותיו של אליעזר קיימים רצונות וכיסופים

של אבא אליעזר. לאליעזר היה בת שהוא רצה את יצחק לחתנו. וכשאברהם פונה

אליו ואומר לו לא לקחת אישה מבנות כנען. הוא מנסה להניעו, ולכן מעלה בפניו

טענות שונות ומשונות העיקר שהוא יזכה בחתן הנבחר. אבל אברהם אינו מתרצה

ורוצה רק חתן משם.

ומדוע? מסבירים חז"ל – אליעזר הגיע ממשפחת כנען שעליהם נאמר "ערור כנען עבד עבדים". וישראל הם "ברוך" העם הנבחר והמבורך. פוסק אברהם "אין ערוך מתדבק בברוך". והצעת השידוך עם בת אליעזר נופלת.

וכאן עולה הקושיה והתמיהה עומד בפני אברהם אבינו שתי הצעות שידוכים האחד ביתו של אליעזר שהיה "דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים" "המושל בכל ביתו" "נאמן ביתו" ה"דמשק אליעזר". הראש ישיבה הגדול והתלמיד הנאמן. ביתו בוודאי הייתה בת ישראל כשרה, היא התחנכה במוסדות בית אברהם, גדלה מתחת לסינרה של אמא שרה, ינקה מילדותה את משפחת אברהם. אין שידוך שיותר מתאים ליצחק בחיר האבות מאשר את בת אליעזר. מדוע לחפש בשדות זרים אי שם במשפחה הרחוקה, במשפחת לבן ובתואל הידועים במעשים ה"מיוחדים". נכון הייחוס לא משהוא, אבל הסתכל על הנער באשר הוא שם.

נעשה אתנחתא קלה ונפליג אחורה במנערת הזמן עד הגיענו לצדיק הראשון לנח. לנח כידוע היו שלושה בנים שם חם ויפת. נח מגלים לנו חז"ל רצה בכל מעודו בן רביעי כדי שישמש אותו לעת זקנותו. ואמר לאחר שאני ייצא מן התיבה הביא בן רביעי לעולם. את דבריו שמע בנו חם ורגז מאד עד שמתבטא בפני אחיו "קין ואבל היו רק שני אחים ולא הסתדרו, אנחנו כבר שלושה. ואבינו רוצה אח רביעי". ומחכה לשעת כושר כדי לסכל את רצון אביו. והנה מגיע עליו בנו כנען ומספר לו שסבא נח שוכב בחדר לאחר ששתה לשכרה וכולו מגולה. מיד רץ חם ומרוב רשעותו מסרס את אביו רח"ל. כאשר קם נח משכרותו ומגלה מה עשה בנו רוצה לקללו אבל יודע שאת חם אי אפשר לקלל מכיוון שכאשר יצאו מהתיבה ברוך אותם האלוקים. לכן מקלל את המלשין הקטן את כנען "ערור כנען עבד עבדים יהיה למו" ומאז מקבל כנען את קללת העבדות ואת התואר הנכבד "ערור". ויש לחקור ולהבין בעומק דעתו של נח מה הקשר בין מעשה הרשעות של מניעת בן רביעי.

לקללת העבדות הערור. מה החיבור שמוצא נח לחבר בין שני הדברים?

והנראה לומר הוא נח בא לכנען ואומר לו אתה רציתה למנוע עזרה, חסד, ושרות של אדם לאדם אחר. גוזרני עליך שכל חייך תעסוק בשרות ועזרה לאיש אחר.

אבל לא מתוך בחירה אישית, לא מתוך רצון כנה ואמיתי לעזור ולסייע. אלא מתוך "תורת עבד" כי כך החליט בשבילך אדון אחר.

כאשר עומד בפני אברהם הצעת השידוך הכל כך קוסמת "הבת של אליעזר". יודע אברהם שעל פניו נראה ומסתבר שאין דבר יותר יפה מזה. אבל אז נזכר אברהם שאליעזר הזה הוא בעצם בן כנען. וכל מה שהוא עושה ומשיג, הכול זה בבחינת "עבד". עושה הכול, טוב ויפה, כי כך רוצה אדוניו. לא מתוך בחירה אישית לעשות טוב או רע. אלא כי כך רצה איש אחר.

המהות של עם ישראל זה כוח הבחירה. לעמוד מול הטוב ומול הרע ואז להחליט לבחור בחיים. וזה הברכה הגדולה ביותר שיכולה להיות לאדם. לעשות טוב מכוח רצונו האישי. ולא מתוך כפייה של גורם אחר.

לכן מצווה אברהם – לך חפש לי אישה משם. דווקא אישה משם. אישה שגדלה במקומות לא הכי טובים וראתה הרבה "רע". אבל בכל אופן בחרה בחיים. כזו אישה רוצה אני לבני ליצחק.

כ"ג . וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֲבָדָיו זִקְנֵי... אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי" (כד, ב-ג)

ויאמר אברהם אל עבדיו זקני ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב, כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק.

א. אליעזר – עבד אברהם – בן משק ביתו, נשלח על ידי אדונו אברהם לחפש אשה הראויה ליצחק בנו. אברהם הזכיר בדבריו רק ארצו ומולדתו, אבל לא את בית אביו ואת משפחתו, למה לא אומר אברהם לעבדו שילך לבית אביו.

ב. גם יצחק לא רצה שבנו יעקב יקח אשה מבנות כנען, ושולח הוא את יעקב עצמו לחפש לו אשה ולא את אחד מעבדיו, כנאמר: "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו, ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען, קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך". למה אין דעותיהם של אברהם ויצחק עולות בקנה אחד – האב שולח את עבדו ליקח אשה לבנו, והבן שולח את

בנו ליקח אשה. אמנם יעקב נאלץ לברוח מבית אביו מפני רוגזו של עשיו ולא היה יכול לחכות בבית עד שימצאו לו אשה, אבל יצחק הרי לא ידע זאת, רבקה היא זו שמצאה אמתלה ליצחק שישלח את יעקב, "קצתי בחיי ... אם לקח יעקב אשה מבנות חת ... למה לי חיים".

ג. בהמשך הפסוקים לאחר שאברהם משביע את עבדו, ואליעזר שואל "אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ", משביעו אברהם: "השמר לך פן תשיב את בני שמה ... וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על הדבר הזה". אם היה צורך להשביעו, סימן שאברהם חשש שישנה מדבורו, ואם כן היה עליו ודאי לשלוח את יצחק לפדן ארם, שלא ישנה מדבורו של אביו גם בלי שבועה. ואם אברהם לא רצה שיצחק יעזוב את ארץ כנען ואפילו לתקופה קצרה, אם כן למה הוא עצמו יצא למצרים לגור שם "כי כבוד הרעב בארץ".

אותה שאלה יש לשאול כביכול גם על הקדוש ברוך הוא שלא מנע מאברהם לרדת למצרים, ומיצחק מנע זאת באותן נסיבות עצמן של ימי רעב: "וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה, שכן בארץ הזאת". למה אסור ליצחק מה שמותר לאברהם?!

כדי להבין את התמיהות דלעיל, יש לעיין במהלך הכתובים. אליעזר יוצא לשליחות: "ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור". ארם נהרים, זו ארצו. עיר נחור, זו מולדתו. מכאן לא יודע העבד לאן לפנות, ולכן מבקש הוא: "הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם". אם היה אברהם אומר לו שיפנה אל בית אביו ומשפחתו לא היה העבד במבוכה ולא היה צריך לסימנים שעשה לעצמו למצוא את המתאימה ליצחק.

ידע אברהם שבבית בתואל יש לא רק את רבקה אלא גם את לבן, שעל פיו ישק כל עניני הבית. לבן לא ירצה לשלוח את רבקה אחותו לארץ כנען, אלא ירצה שיצחק יבוא לבית בתואל אביו, ואת זה לא רצה אברהם, ולכן מוטב שיעשה לו העבד סימנים וה' יקרה לפניו את רבקה ולבן יאלץ להסכים שרבקה תלך אחרי העבד לבית אברהם.

כ"ד . "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֲבָדָיו זִקְנֵי בֵּיתוֹ הַמְּשָׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ" (כד ב)

יש עסק מוצלח יותר מזה?

בפרשת השבוע אנו מגלים נקודת חן מאוד עמוקה ודקה, אשר היא הנזר והכתר וגולת הכותרת של העם היהודי. ומי שזוכה לאמץ לעצמו את הנקודה הזו ולרכוש עליה בעלות, אין ספק שבורא עולם מתפאר בו בכל העולמות – ואשריו ואשרי חלקו. מצד שני מי שלא עובד על הנקודה הזו ולא קונה אותה קניין נפש, הרי הוא רחוק מהתכלית האמיתית, ועלול להתדרדר עד שאול תחתית. מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

אנו חיים היום בעולם צבעוני ורועש אשר את חושינו מטשטש. אנחנו נפעלים ומתפעלים מחיצוניות ומתעלמים מהמציאות, ואיננו שופטים את הסביבה כפי מה שהיא באמת.

אנחנו לא מחשיבים את האדם על פי איכותו הפנימית ועוצמתו הנפשית ומידותיו התרומיות, אלא על פי עוצמתו הגשמית החברתית והכלכלית. כל אדם פופולארי המְשׁוֹק חברתית ועושה רעש ורושם גדול – מעמדו אצלנו ממריא לשחקים והאיש הופך ללהיט ואנו מקרקרים סביבו ומחפשים את קרבתו, גם אם האיש מרוקן מכל תוכן אמיתי ויש לו אופי עם הרבה דופי, ומידותיו מעוותות ודלות.

כל מי שהגיע לכסא רם ונישא וזכה להשיג את תואר ראש הממשלה או נשיא המדינה או פקיד מס הכנסה – הופך בעינינו לרם ונשגב. כל גביר אדיר וגנרל נדיר וטייס בכיר – מוערכים בעינינו עד דלא ידע, כאילו שהחיצוניות שלהם משקפת את נשמתם ופנימיותם, ומעידה על אצילותם וטוהר מידותיהם.

כמו כן, כאשר ראש הממשלה הושלך – והנשיא מכיסאו הודח – וארנקו של הגביר הפסיק להיות מנופת, מאותו רגע כל חינום וזוהרם הופכים להיסטוריה ואף אחד כבר לא מתעניין בהם, ונסתם ונחתם הגולל על כבודם והערצתם.

שורה תחתונה: אנחנו לא מכבדים כלל את האדם בגלל שהוא באמת איכותי ושווה, אלא בגלל סיבות אחרות. כבוד, פופולאריות, עושר וכו'. זו הסיבה שכאשר

מעמדו נזרק ונשחק והוא כבר לא משונק, אף אחד לא זוכר את המסכן... הוא כבר לא "אורח כבוד" באירועים חברתיים, ובין רגע הוא הופך להיות כמו כולם (במקרה הטוב).

כך הוא טבעו של עולם וכך חיים כולם, מי יותר ומי פחות.

כמובן שזהו עיוורון חושים וסילוף השכל הישר וטיפשות ממדרגה ראשונה, ותעודת עניות לחברה שלנו. אם כן מדוע העלנו את הנושא הזה על נס ועשינו ממנו עסק גדול?

משום שהנקודה הזו מופיעה אצלנו בפרשה, וכדלהלן:

כאשר אבינו אברהם מחפש שידוך ליצחק בנו, הוא פונה אל תלמידו אליעזר ומטיל עליו את התפקיד ומבקש ממנו לבצע את השליחות על הצד הטוב ביותר. עד כאן הכל נפלא. אך כאשר התורה מתארת בפנינו את דמותו של אליעזר ותואריו הכבירים, היא משבחת אותו בתואר מאוד מעניין, בתואר של "המשל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ".

שמעתם מהו השבח ומהי הגדולה של אליעזר? שהוא היה מושל בכל ממונו של אברהם העשיר... שהוא היה הבוס הרשמי והאפוטרופוס הכללי של אברהם המיליארדר... שהוא היה המורשה חתימה היחיד והייתה בידיו עוצמה גשמית כבירה עד מאוד...

והשאלה נשאלת: האם השטויות הללו הם בכלל שבח? האין זה מתנגש עם כל סולם הערכים שלנו?

שאלה נוספת: האם זו פסגת התארים שיש לתורה להגיד על אליעזר? הרי מדובר בתלמידו המובהק של אברהם, תלמיד חכם עצום שמקוטלג בשורה אחת עם אברהם יצחק ויעקוב, [וכפי שכותבת הגמרא: אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה... יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה... יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה... אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה... (יומא כ"ח ע"ב)].

כמו כן אליעזר עבד אברהם היה מפיץ תורה להמון העם ומזכה רבים גדול (יומא ב"ח ע"ב), אליעזר גם היה מלומד ומושלם בחכמת האצטגנינות (תוס' רי"ד וריטבא שם).

אם כן מדוע התורה מתעלמת מכל המעלות הנכבדות של אליעזר ומשבחת אותו בשבח גשמי ורדוד, בזה שהוא היה "מושל בכל נכסי אברהם"?

התשובה לכך נמצאת בדברי המדרש, וזו לשונו:

המושל בכל אשר לו,

שהיה שליט ביצרו כמותו (בראשית רבה נ"ט ח').

כעת הכל מובן. התורה כלל לא מתכוונת לממשלה ושלטון גשמי שהיה לאליעזר בנכסי אברהם, אלא לממשלה ושלטון על יצר הרע. התורה מגלה לנו שאליעזר היה קדוש עליון ושלט שליטה מלאה בכל אשר לו. על העיניים, האוזניים, הפה... כולו היה שמור ומקודש וכנוע לבורא יתברך. היש תואר יותר רם ונשגב מזה? אין ספק שזו פסגת התארים, וכבר אין צורך שהתורה תוסיף לאליעזר עוד תארים ומעלות.

אין ספק שהמסר העולה מכאן חד וברור כראש הגפרור. אך למרות זאת נבליט אותו שוב במילים ברורות, כדי להפנימו עוד יותר:

פסגת התארים האמיתית איננה "שלטון גשמי ועושר אגדי", וגם לא מעמד חברתי ותפקיד ממשלתי. מהו התואר האצילי והגדול ביותר? המִשָּׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, אדם השולט שלטון מוחלט על יצרו:

משום שבשמיים לא חשבים לא ראש הממשלה ולא נשיא המדינה, גם לא הטבח הראשי ואפילו לא הזמר השנתי. מי כן חשוב שם? אותו אלמוני שנמצא בבית הכנסת ובא לו לדבר דברי חולין – והוא אומר לעצמו "לא". אותו אדם שהיצר מסיתו לספר "לשון הרע" – והוא לא נכנע ליצר. אותו איש שהיצר מנסה להכשילו במראות פריצות ותועבה – והוא נלחם ביצרו וכובש אותו ולא פוגם בעיניו. אותו אדם שאשתו פגעה בכבדו והיצר מסיט אותו לעשות לה משפט שדה ולהראות לה

את מקומה, ולמרות זאת אותו בעל מתאפק ובולם את פיו ונוצר את לשונו למען השלום.

אלו הם הקדושים והמכובדים בשמיים, בהם התורה מתפארת, והם הנבחרת המפוארת של הבורא.

האמת היא שהם גם הנבחרת שלנו. רוצים ראייה?

הזכרנו מקודם שכל אנשי המעמד והיוקרה ושחקני השררה, כאשר תם ונחתם תפקידם וגדלותם – הרי הם מאבדים את מעמדם ועוצמתם והופכים להיות פשוטים ככל המון העם, וחינם וזוהרם פג ונעלם. זוכרים?

אלא ששכחנו לציין בהקשר לזה פרט אחד: כל זה תקף בַּמְשׁוֹרוֹת חולפות וקשקושים גשמיים. ראש ממשלה... נשיא... ראש עיר... אבל כאשר מדובר ברב עיר, רב ראשי, דיין, מנהיג רוחני, גם כאשר הוא מסיים את מְשׁוֹרְתוֹ ונשיאותו ופג התוקף של מעמדו הרשמי, עדיין ההערכה וההערצה אליו נשארים – ואפילו גוברים.

קחו למשל את "הרב הראשי". לאחר 10 שנות כהונתו הוא לא הופך להיסטוריה, אלא ההערצה והכבוד אליו חיים ותוססים הרבה יותר מבעבר. הקהל צובא על דלתו ומבקש את עצתו ומתכופף למוצא פיו, ומתבטל לדעת התורה שבו.

קחו למשל את הרב שך זצ"ל. הוא הגיע לגיל זקנה וְשִׁיבָה, עבר את גיל המאה, הוא כבר לא היה כשיר לנהל שום דבר, ולמרות זאת עם ישראל חיזר אחריו ואחר ברכותיו – ולא נטש את הרב עד לרגעיו האחרונים.

וזה עוד לא הכל! מי שהיה בצפת בתאריך ה' באב בקברו של האר"י הקדוש, לא יכל שלא להתפעל מאלפי בני האדם שצבאו על הקבר. אותו דבר בל"ג בעומר במירון אצל רבי שמעון, וכן באומן בציון של רבי נחמן מברסלב. מאות שנים חלפו, ועדיין העם מוקיר ומעריך ומחובר אל מנהיגיו הרוחניים.

ומה הסיבה להבדל התהומי הזה? מדוע משרה ותפקיד גשמיים שנגמרים ההערצה נמוגה ביחד איתם, ואילו במשרה ותפקיד רוחני ההערצה וההערכה ממשיכה לנצח?

מפני שכולם יודעים שמשרה גשמית אינה משקפת את איכותו ופנימיותו של האדם, ומשום כך התהילה וההערכה אליו הם "חיצוניים וזמניים". מצד שני משרה רוחנית משקפת מאוד את האדם, את מידותיו וגדלותו הרוחנית, ומשום כך ההערכה וההערצה אליו מאוד עמוקים וחזקים, ואינם פוקעים לנצח. לא בחייו, ואפילו לא לאחר מותו.

הוא אשר אמרנו. אלו שעובדים על מידותיהם ומפתחים את רוחניותם ונלחמים למען התורה ומצוותיה, הם לא רק הנבחרת של ה', אלא גם הנבחרת שלנו.

כאן המקום להשחיל סיפור נורא ומדהים כאחד אשר יאלפנו בינה ויחכימנו הרבה חוכמה, ובו נראה כיצד נראה יהודי על רמה, מלאך אלוקי אשר ללא ספק גם זכאי לתואר הנפלא של "הַמַּשֵּׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ". לפני עשרות שנים היה נער צעיר שקראו לו רבי "יעקב ישראל", אשר לימים זכה לתואר המפורסם "הַסְטֵיפֶלֶר". הנער הצדיק הגיע לשידוכים והוצעה לו נערה בת טובים, והוא ניגש לבדוק האם יש התאמה בינו לבין הנערה המדוברת.

כיצד בדק הנער הצדיק אם יש התאמה ביניהם? האם הוא שאל אותה אם היא אוהבת לטייל ולעשות על האש? או שמא על פי סך המזומנים שהיא מוכנה להביא בתור נדוניה? לא ולא! כאשר רבי יעקב ישראל נפגש עם הנערה, הוא שאל אותה שאלה אחת:

האם את מסוגלת להבין מהו האושר הגדול ביותר שהיה לי אי פעם בימי חיי? אם את מסוגלת להבין זאת, הרי שאנו מתאמים להקים בית.

כעת אספר לך מהי ההנאה הגדולה ביותר שהייתה לי בימי חיי, ומעשה שהיה כך היה:

לפני מספר שנים כאשר הייתי ברוסיה הצבא גייס את כל בני הנוער שלא מרצונם והכריח את כולם לעבוד שבעה ימים בשבוע, ולא נתן לאף בחור יהודי לשמור את השבת.

במשך כל התקופה הזו נלחמתי בחירוף נפש למען השבת והתאמצתי לא לחלל אותה אפילו פעם אחת, וברוך ה' חלפו שבועות רבים – וה' סייע בידי לשמור כהוגן את כל השבתות.

אך השטן לא וויתר לי, ויום שבת אחד ניגשו אלי קבוצת חיילים והורו לי לעשות מעשה של חילול שבת. ניסיתי לשנות את הגזרה אך לא הצלחתי, והייתי אובד עצות. ראו החיילים את סיפורי, ואיימו עלי שיכו אותי בכל הכוח – אם לא אענה לדרישתם ואחלל את השבת.

באותו רגע ששמעתי את איומם, אורו עיני, וניגשתי אל החיילים והצעתי להם עסקה. "תכו אותי כאוות נפשכם, ובתמורה לכך תתחייבו לי שלא תבקשו ממני לחלל את השבת".

כאשר שמעו החיילים את דברי הם צחקו עלי והסכימו לעצתי. הם נעמדו בשורה ואחזו את הנשק בידם, וביקשו שאעבור ליד כל חייל – וכל אחד מהם יחבוט לי עם הרובה בראש.

הרב ממשיך ומספר. אני עובר מחייל לחייל, החיילים מפליאים בי את מכותיהם בצורה אכזרית ומתעללים בי בצורה נוראה, עד כדי כך שמרוב מכותיהם "לא הכירו לי פנים"!!! וברוך ה' לאחר שסיימתי לעבור את כל שורת החיילים הם באמת עזבו אותי, ולא דרשו שאחלל את אותה שבת.

כאן תם הסיפור, וכעת אני רוצה להודיע לך את המשפט הבא:

למרות שגופי היה פצוע ופגוע מאוד וסבלי היה נורא, דעי לך שהתענגתי מכל מכה שקיבלתי כפי שלא התענגתי מימי – ומעולם לא היה לי תענוג יותר גדול כמו אותו רגע שקיבלתי את המכות!!!

כל מכה ומכה שנחתה על ראשי אמרתי בליבי "לכבוד השבת", "לכבוד בורא עולם", ושמחתי עליה כמוצא שלל רב.

אם את מסוגלת להבין זאת, אם את מצליחה להבין את ההנאה שהרגשתי אז, הרי שאת מתאימה להיות אשתי לעתיד. אך אם לא, כנראה שאנו לא מתאימים.

אין ספק שהסיפור הענק הזה מזכה את רבי יעקוב ישראל בתואר הנכבד של "המשל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ", המושל בייצרו – עד כדי מסירות נפש. ומה שמיוחד כאן זה שרבי יעקוב ישראל עשה זאת בשלמות, עם שמחה והנאה גדולה וסיפוק רב, וזו צריכה להיות שאיפתו של כל יהודי.

לכבוש את הרצון ולהתמסר למען מצוות הבורא

כ"ה . "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו... שִׁים-נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי: וְאַשְׁבִּיעֶךָ
בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם... (כ"ד ב'–ג')

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי:
ואשביעך בה' אלקי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני
וכו

על ר' ישראל סלנטר מסופר כי נודמן פעם לפונדק, כשראה הכפרי בעל הפונדק
שעומד לפניו יהודי בעל צורה שאלו "יש לי בהמה ומעוניין אני לשחטה שמא מה
שוחט?" אמר לו רבי ישראל "לא, אינני שוחט".

לאחר זמן פנה רבי ישראל בעצמו אל הפונדקאי וביקש ממנו להלוות לו רובל
אחד. ענה לו הפונדקאי כמתנצל "כלום מכיר אני אות כבודו מי הוא מהיכן בא
וכיצד יחזיר לי".

השיבו רבי ישראל סלנטר "ישמעו אוזנך את אשר פיך מדבר, בממון איני נאמן
עליך אפילו בכדי הלוואת רובל בודד, ואילו בדיני השחיטה שדיני תורה גדולים
ועצומים תלויים בהם הייתי נאמן עליך בתוך כדי שאילת שלום,,, "

וזהו דברי הפסוק, כאשר פונה אברהם אבינו אל אליעזר עבדו המשל בכל אשר לו
שימצא זיווג ליצחק, היה צריך אברהם להשביעו באלקי השמים ואמר לו לשים ידו
תחת ירכו ולהיכן נעלמה נאמנותו של אליעזר? אלא שאברהם אכן סמך על
אליעזר בכל אשר לו אבל ברוחניות, במצות התורה הקשורה לבנו לא האמין לו
עד אשר השביעו בה'.

כ"ו . "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו זִקְנָיו... וְאַשְׁבִּיעֶךָ בְּה'... אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח
אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי." (כד ב–ג)

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי
ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תיקח אשה לבני מבנות
הכנעני

פעם אחת בא אברך אל הגאון רבי חיים סלובייצ, קי מברסק ובפיו חידוש ששמע מחסיד זקן וכך אמר:

בנוהג שבעולם שהאדם מקפיד מאד בענייני ממונו ואילו בעניינים שברוח הוא מקל מעט ולדוגמא אם אדם מבקש להפקיד בידו של פלוני סך עצום של עשרת אלפים רובל כסף הרי שהוא מברר היטב על האדם שבידו הוא רוצה להפקיד את כספו – האם הוא ישר ונאמן, והאם ניתן לסמוך עליו וכדומה.

לעומת זאת כאשר אדם מתארח בבית אחר אין הוא מתעמק כל כך בהקפדתו של בעל הבית בענייני כשרות ושאר דינים והלכות. בדברים מאין אלא נטה האדם להאמין למראה עיניו ולסמוך על שיפוטו ללא כל בירור מעמיק...

לא כן אברהם אבינו שכך בכל העניינים הגשמיים מסר הכל בידיו של אליעזר וכמו שמספרת לנו התורה שאליעזר היה "המושל בכל אשר לו", את כל רכושו הפקיד אברהם בידו ללא כל בירור מעמיק. לעומת זאת כאשר הדבר נוגע לעניינים שברוח כגון שצריך למצוא שידוך הגון ליצחק על טהרת הקדש, בזאת לא סמך אברהם על אליעזר כדבר המובן מאליו אלא השביעו בנקיטת חפץ! שמע רבי חיים את החידוש ושבתו מאד.

כ"ז . "וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא-עָזַב חֶסְדּוֹ וְאֱמָתוֹ מִעַם אֲדֹנָי אָנֹכִי בַדֶּרֶךְ נַחְנִי ה' בֵּית אָחִי אֲדֹנָי." (כד כז)

במדרש (בראשית רבה פרשה ס') אמר אליעזר: ממה שקפצה הדרך לפני יודע אני שבדרך נחני ה" בית אחי אדני.

ומה בכך שקפצה לו הדרך? שאל המגיד מדטבנא, והסביר את דברי חז"ל במשל:

סוחר אחד חפץ להגיע לעיר רחוקה ולשם כך בא בדברים עם אדם שהיה בעליהם של עגלות מסע רבות וביקש ממנו שישכיר לו עגלה ועגלון ראויים כדי שיוכל להגיע למחוז חפצו במהרה.

העמיד האיש לסוחר עגלה רתומה לסוסים אבירים, ובחור צעיר שישמש כעגלון, אולם עד מהרה גילה הסוחר כי העגלון הצעיר הוא אילם ואינו יכול לדבר.

מיהר הסוחר והתלונן לפני בעל העגלה: מה עשית לי? נתת לי עגלון אילם שאינו

יכול לדבר אלי מאומה?...?

ומה בכך? – תמה בעל העגלון – האם אין זה מספיק שאתה תדבר אליו?...?

לא ולא – ענה הסוחר – שהרי אם נגיע אל עיר אחת איך אדע שזו העיר בה אני חפץ, אחרי שאין אני מכיר את שפת בני בעיר ההיא?

זאת אינה בעיה כלל וכלל – השיב בעל העגלה – כיון שהעגלון לא יעצור כלל עד אשר יגיע אל מחוז חפצך, לכן דע לך כי במקום אשר יעצור את המרכבה שם הוא מחוז חפצך!

כן הוא גם הנמשל – אמר המגיד – אליעזר עבד אברהם הלך למצוא אשה ליצחק במקום אשר לא דרכה בו כף רגלו מעולם, ובכל זאת הלך לחפש באשר ימצא.

ואמנם אם היתה הליכתו כדרך כל הארץ, אז ודאי לא היה יודע אם המקום אליו הגיע הוא המקום בו ימצא את מבוקשו אם לאו, אולם כאשר נעשה עמו חסד מאת ה' יתברך והדרך קפצה לו עד שנעמד במקום ההוא, מזה הבין שבמקום זה כלתה הדרך ובודאי שכאן ימצא את מבוקשו!

ומובנים היטב דברי המדרש שאמר אליעזר: ממה שקפצה הדרך לפני אני יודע שבדרך נחני ה' בית אחי אדני.

כ"ח . "וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנֹכִי." (כד לד)

פעם אחת נזדמן לעיירה אחת רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעלך ה"חפץ חיים". נכנס אל בית הכנסת וישב אל שלחן בפינה והחל ללמוד.

איש לא הכירו ואף הוא לא סיפר לאיש מי הוא.

בשבת לאחר תפילת ערבית ניגש אליו אחד מבעלי הבתים שבעיר וביקש להזמין אותו אל ביתו לסעודת השבת. קם רבי ישראל ואמר בפשטות: "אני החפץ חיים"...

רבי – נבהל האיש – מדוע לא גיליתם עד עכשיו לאף אחד מי אתם!?

עד עכשיו – אמר החפץ חיים – לא הייתה כל סיבה לדלות זאת ואילו עכשיו נחוץ הדבר.

מדוע הדבר נחוץ?

תמה האיש. השיב החפץ חיים: כאשר לבן הזמין את אליעזר לאכול השיב אליעזר: "עבד אברהם אנכי", ובכך התכוין לומר, דע לך שאני נזהר מאד בכשרות מזוני...

כך גם אני – סיים החפץ חיים – כל הזמן אני נזהר ומונע את עצמי מפרסום אולם כאשר מזמינים אותי לסעודה מוכרח אני לגלות את זהותי כדי שלא אכשל חלילה במאכלים שיש בהם פקפוק בדבר כשרותם...

כ"ט. " וְאָמַר אֶל-אֲדֹנָי אֵלֵי לֹא-תִלְךָ הָאִשָּׁה אַחֲרַי. " (כד לט)

זהו קטע מן הדברים שדיבר אליעזר העבד אל לבן ובתואל ברצותו לקחת את רבקה ליצחק אבינו.

והשאלה הנשאלת כי באמת שאל אליעזר את השאלה הזו את אברהם אדונו לצורך, לדעת כיצד לנהוג אם לא תרצה האשה לילך אחריו. אבל מדוע היה צריך להרצות אותם גם באזני לבן ובתואל?

ותירץ המגיד מדובנא ע"י משל. סוחר אחד היה נוטל סחורה מן הסיטונאי ובכל פעם שהיה בא לקחת סחורה חדשה היה משלם על הסחורה הישנה שלקח ואת הסחורה החדשה היה לוקח בהקפה. פעם אחת עלה בראשו רעיון זדוני לקחת בהקפה סחורה בכמות גדולה ויברח בלא לשלם, במחשבתו זו שיתף את שליחו שהיה הולך ומביא את הסחורה, אבל השליח אמר לו שלא נראה לו שהפעם יסכים הסיטונאי להקיף לו בכמות כזו גדולה. הסוחר הרמאי התעקש ושלח את השליח אל הסיטונאי. כשעמד השליח לפני הסיטונאי אמר לו כך "הסוחר ביקש שתקיף לו את הכמות העצומה של הסחורה, אבל אני אמרתי לו שלא נראה לי שתסכים". הבין הסיטונאי כי אם הזכיר השליח אפשרות של סירוב מצידו אות כי יש כאן סיבה טובה לסרב והעסקה מפוקפקת, ושלח את השליח כלעומת שבא.

וכך היתה כוונת אליעזר כי לכאורה מי לא היה רוצה ללכת לידבק בזרעו של אברהם הצדיק, אלא סימן שיש כאן עסק מפוקפק ולכן אולי מישוהו לא ירצה להתחתן עם יצחק, וכך ניסה אליעזר להניא את רבקה מן השידוך ובעצם אברהם ישיא את יצחק בנו עם בתו.

(בשולי הדברים: ברש"י כאן כתב "אלי כתיב, בת הייתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך". ולכאן' הדו שיח הזה היה אמור ליכתב קודם כאשר אליעזר אמר זאת לאברהם, ולא כאן כאשר הוא אומר זאת לרבקה לבן ובתואל. אלא רש"י הדגיש זאת כאן במקום עורמתו של אליעזר).

ל . " וְאָמַר אֶל-אֲדֹנָי אֵלֵי לֹא-תִלְךָ הָאִשָּׁה אַחֲרַי. " (כד לט)

מפרש רש"י: מדוע נאמר כאן "אלי" בכתוב חסר בלא האות "ו"? זאת משום שבת הייתה לו לאליעזר והיה מנסה למצוא סיבה להשיא את ביתו ליצחק.

לכאורה יש להקשות – שאל המגיד מדובנא – מדוע רש"י מדייק כן בפסוק זה כאשר אליעזר מספר את הדברים בבית בתואל והרי היה צריך לדייק כן לעיל (פרק כד פסוק ה) כאשר דיבר אליעזר עם אברהם אבינו עצמו ואמר: "אולי לא תאבה" ששם נכתב בכתוב מלא "אולי".

ועוד יש להקשות – המשיך המגיד ושאל – מה ראה אליעזר לספר ללבן ובתואל את אשר היה עם ליבו שביקש לתת את ביתו ליצחק?
ותירץ המגיד במשל:

סוחר אחד רגיל היה לשלוח את משרתו אל העיר הגדולה כדי לקנות סחורה בהקפה אצל סיטונאי גדול. בכל חודש היה משרת משלם על הסחורה שלקח בהקפה בחודש הקודם ונוטל עוד מלאי כדי למכור בחודש הבא.

יום אחד עלתה מחשבה רעה בליבו של הסוחר וזמם למעול באמונו של הסיטונאי מה עשה? קרא למשרתו ואמר לו: הפעם, כאשר תיסע אל הסיטונאי כך מאיתו סחורה בממון רב מאד ויותר לא נשוב לקנות ממנו ולא נשלם מאומה...

המשרת שהיה אדם נאמן, נבהל ממחשבת אדוניו ואמר: לדעתי לא ירצה

הסיטונאי לתת לנו סחורה בממון רב

מדוע לא? – ענה הסוחר בכעס – מדוע שישנה במנהגו איתנו מאז ומעולם?

בלית ברירה קם המשרת ונסע אל העיר הגדולה, בהגיעו אל הסיטונאי פתח ואמר: אדני ביקש ממני שאבוא אליך ואקח סחורה בממון רב, אמרתי לו כי לדעתי לא תרצה לתת לו, אולם אדני ציווה אותי שאלך למרות הכל...

הסיטונאי הפיקח שהכיר היטב את המשרת הביין מתוך אריכות דבריו שהוא מתכוון לרמוז לו שלא כדאי הפעם לתת סחורה בהקפה, כי אין בדעתו של הסוחר לשלם עליה כלל וכלל...

שילח הסיטונאי את המשרת חזרה אל אדוניו בידיים ריקות. כן הוא גם הנמשל – אמר המגיד – אליעזר היה מנסה למצוא סיבה שלא תאבה שום אשה ללכת אחריו ואז טיוכל להשיא את בתו ליצחק, ודוקא כאשר עמד לפני לבן ובתואל סיפר להם את אשר אמר לאברהם "אולי לא תלך האשה אחריי" בתקווה שאולי למשמע הדברים יכנס ספק לליבם שהרי מדוע שהאשה לא תאבה ללכת אחריו? אולי יש איזה חשש שמפניו עלולה האשה לא ללכת אחריו?...

ומשום כך – סיים המגיד – דייק רשי, כן על הפסוק שכתוב בו "אלי" חסר, כי עיקר הדרש נלמד ממנו.

ל"א . "פרפטום מובילה" / הרבנית מיכל טיקוצ'נסקי

בפרשתנו נמצאת רבקה מתאימה ליצחק לאחר שהיא עומדת במבחניו של העבד ואחרי שהיא עונה לתיאוריו בתפילתו בדיוק מושלם. התורה מתארת כיצד רבקה נחלצת לעזרתו של העבד ומשקה אותו ואף את עשרת גמליו. המדרש מביע פליאה על השתאותו של העבד למראה רבקה השואבת את המים. אמנם, ניתן לטעון כי ההשתאות של העבד אינה נובעת מעצם מעשיה של רבקה אלא מהתאמת מעשיה לתנאי המפורש כפי שיצא מפיו. אולם, המדרש בוחר להציע אפשרות שונה. המדרש אינו מתמקד בהתאמה המושלמת של רבקה למבחניו של העבד. ההשתאות של העבד נובעת מדבר אחר נוסף על עצם המימוש של הבקשה והיענות הקב"ה לתפילתו:

"ותרד העינה ותמלא כל הנשים יורדות וממלאות מן העין וזו – כיון שראו אותה מים, מיד עלו" (בראשית רבה, חיי שרה, ס).

המדרש אינו מסתפק בעצם מעשיה הטובים של רבקה. הוא מציג את רבקה כמחוללת נס היוצא מגדר הטבע. כמי שאינה זקוקה להפעלת כח פיזי על מנת לגרום למים לעלות אליה. רבקה, במעין כח על טבעי, מצליחה לגרום לתנועה ללא כל השקעה מצידה. האינטרס של המדרש להדגיש את כוחה העל טבעי של רבקה אינו ברור. האין די במעורבותו הישירה של הקב"ה שצריך לגייס לכאן כוחות מיוחדים? מדוע המדרש הופך את רבקה לדמות פועלת ישועות? השאלה האם האדם יכול לחקות את אלוקיו, ולברוא דבר יש מאין היא שאלה מעניינת החוצה תחומי דעת. השאלה הזו מצויה ביסוד הדיון בעולם הרעיונות האם ניתן לחדש ולהציע רעיונות שלא נאמרו בעבר. הדיון במקורותינו מתקיים סביב השאלה אם ניתן לחדש דבר על פני הדברים שכבר נאמרו למשה בסיני: ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים ... הדברים מצוה מקרא משנה הלכות תלמוד תוספתות אגדות ואפי' מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כלן נאמרו למשה בסיני שנאמר (קהלת א) יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא חבירו משיב עליו כבר היה לעולמים (ויקרא רבה אחריו מות, כב)

כמובן, בקביעה ש"כולן נאמרו למשה בסיני" אין הכוונה שמשה רבינו למד מפי הגבורה את מחלוקת אביי ורבא או את הפתרון לשאלת החשמל בשבת. כוונת המדרש לומר שבדבר ה' היו גלומים כבר הדבר סך הרעיונות כולם, בצורה גולמית ככמוסה. שאין חידוש הנוצר "יש מאין", יש רק חשיפה של מה שלא נאמר.

כשבלשנים מתארים את יכולות השפה והשיח הם מבארים שלאדם יש כשרון להציג באמצעות המילים צירוף מילים שלא נאמר לפניו ובוזה יהיה בבחינת חידוש. גם כאן, ההנחה היא שאין חידושים "יש מאין". הרעיונות נמצאים וכל שנותר לאדם הוא ליצור צירופים לחדש נקודת מבט ולנסח ולתת שם לתופעות. גם אנשי מדע רבים ניסו לאורך הדורות, לפצח את סוד היצירה "יש מאין". פיצוח הסוד יאפשר ליצור את המכונה הנכספת שתוכל לנוע ללא הרף בלי השקעה של אנרגיה נוספת. מכונה כזו – "פרפטום מובילה" נותנת לאדם כלים לגעת ב"נצח". במובן מסוים הרצון לבנות מכונה כזו מונע מן הרצון להידמות לאלוקים. כמובן, בנוסף על העובדה שמכונה כזו תהווה פתרון קל למקורות האנרגיה ותבטיח עתיד טוב לאנושות. תולדות ההמצאות והניסיונות ליצירת "פרפטום מובילה" הם מרתקים. ל"פרפטום מובילה" מצטרפים חלומות נוספים דומים של האדם, כמו החלום להפוך חומר לזהב באמצעים אלכימיים או הניסיון להביא את האדם לידי

חיי נצח. בבסיס החלומות עומד רעיון רב משמעות על מעמדו של האדם ביחס לבריאה ולבורא.

ניתן לטעון כי לשונו האגדית של המדרש המתארת את רבקה כמי שהצליחה לשאוב את המים ללא כל השקעה, רומזת לכך שרבקה "פיצחה" את שאלת הנצח, את היכולת לברוא יש מאין, ולדמות למלאך אלוקים. ייתכן שהמדרש הקובע כי גילה של רבקה הוא שלוש שנים באותה עת, חותר לאותה מסקנה. להראות שלא כח פיזי מניע את המים ומעלה אותם מן הבאר אל העבד וגמליו אלא רעיון, ומחשבה. ובוזה החידוש של רבקה: תכונותיה מעוררות את הטבע לקראתה. תכונת אצילות הנפש וקבלת האחר, טוב הלב והרצון להעניק הם מפעלי האנרגיה שעליהם מונח מפעלה של רבקה. בזה מציע הקב"ה תשובה לעבד. לא די בעצם המעשים הטובים, הם אמורים לנבוע ממעייני הנצח, מן הטוב המוחלט. מפעלים דומים ניתן לזהות במציאות שבה אנשים מסוימים מהווים "אבן שואבת" מכוח אישיותם, ומצליחים לפעול בעולם ולשנותו, למשוך בכח מגנטי בלתי נראה אל סביבתם אחרים הצמאים לקבל את השפע. אנו רגילים להביט על הכוחות הללו ככוחות טבעיים ומוכרים. אך הם מכריעים שהכח המניע העצמי קיים בעולם. המידות והאישיות הם ה"פרפטום מובילה", הכח שניתן להפיק ממנו מעשים ומפעלים השוברים את מרחב הזמן ומהדהדים בעולם לנצח.

ל"ב . " וַיַּעַן לְבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מַה' יֵצֵא הַדָּבָר" (כד,ג)

במדרש (שוחר טוב נט) אמרו: בוא וראה כמה קשה הוא הזיווג, שמן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, שהקב"ה מייחד שמו על הזיווג. בתורה כתוב: "ויען לבן ובתואל מה' יצא הדבר". ובנביאים כתוב: "ואביו ואימו לא ידעו כי מה' היא". ובכתובים כתוב: "ומה' אישה משכלת". מכאן שייחד הקב"ה שמו על הזיווג. ע"כ.

בספר "הפרשה המחכימה" מובאים דברי ה"חזון איש", שגם בזמן הזה, הוא זמן של הסתרת פנים, אבל בשידוכים רואים בעין ובחוש השגחה פרטית. ויש להוסיף, שזה שהביאו בגמרא את הפסוק "מה' יצא הדבר" הנאמר על ידי לבן ובתואל, להשמיענו שאפילו רשעים כמותם השגחו בשידוך שהוא מאת ה' יתברך.

אנו עדים היום להקפדה ולבירור העמוק שעושים הרבנים על מנת שלא תהיה מכשלה של נישואי תערובת. לעיתים יכולים להגיע לנישואים פסולים של קירבה האסורה מן התורה, ולצערנו יש מקרים שאי אפשר להגיע לבירור יסודי ואז יוצאות

להן תקלות של נישואים פסולים האסורים על פי התורה. אך פעמים שיש סיעתא דשמיא והקב"ה מאיר את עיניו של הדיין עד שהוא מגיע לחקר האמת.

בספר "אביהם של ישראל" על הצדיק המקובל, הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל, מובא מעשה נפלא ומרטיט בו נתגלה ברגע האחרון זיווג שהוא "לא מן השמיים". סיפור זה התרחש כשהרב שימש כדיין בבית – הדין של באר שבע, וזהו ספק סיפור על פיקחות ספק סיפור על רוח הקודש, אך בוודאי זהו סיפור על רגישות:

קבצנית אחת הייתה מסתובבת ברחובות תל – אביב והייתה מספרת לכל דורש כי גנבו ממנה ילד ומכרו אותו לאחרים. כיוון שהיא הייתה נראית מאוד מוזנחת, אף אחד לא היה שם לב על דבריה, והיא הייתה הולכת עם כאבה וצערה ואין שומע לה. לאותה אישה הייתה בת שהתרחקה מהדרך של אימה, לא עסקה בקבצנות והתקדמה בחיים, בדרכה. יום אחד ביקשה הבת להתחתן ודרשו ממנה הוכחה על יהדותה ועל רווקותה. היא הביאה את אימה לבית – הדין בבאר שבע. הרב מרדכי אליהו זצ"ל קיבל את האימא ואת הבת ושמע את דבריהן. אחר כך הוא שאל את האימא: "האם את זוכרת את הבן שלך?"

האימא התחילה לבכות ואמרה: "בוודאי שאני זוכרת, כמו היום. הייתה לו שומה על כתפו הימנית." וסימנה בידה על המקום בו הייתה לבנה שומה. היא גם סיפרה שיש לשומה הזאת צורה מיוחדת שאין לאף שומה אחרת. חבריו הדיינים של הרב אליהו תמהו ושאלו אותו: "האם אתה מאמין לשוטה זאת?!" הוא השיב להם: "מה זה חשוב כעת?". עוד אמר להם הרב, שכתוב בגמרא ש"שוטה – בחדא מילתא לא סריך". זאת אומרת: שוטה לא נדבק לומר דבר אחד של שטות כל הימים, ואם היא אומרת אותו הדבר כל הזמן, כנראה שיש בזה אמת. בכל מקרה, ביקש הרב מאחד מחבריו של החתן שילך איתו למקווה לפני האירוסין והחתונה. שם הוא יסתכל אם יש לו שומה בכתפו במקום שאימא שלו אמרה. החבר עשה כן ואמר לרב שאכן יש לו שומה על כתפו הימנית. ולא עוד, אלא שצורתה מיוחדת בדיוק כפי שתיארה האימא...

קרא הרב לחתן ושאל אותו מי ההורים שלו. הוא אמר מיד את שמות ההורים שהוא גדל אצלם. שאל אותו הרב אליהו: "האם אתה בן מאומץ?". השיב החתן: "לא". שאל הרב: "האם אתה דומה להורים שלך?". אמר החתן: "ממש ממש לא!"

קרא הרב להורים שגידלו אותו ואמר להם שכעת הבן שלהם הולך להתחתן ושיגידו לו את האמת האם הוא הבן שלהם. להפתעתו הם אמרו לו: "לא. הוא בן מאומץ שלנו, שאינו רשום בשום מקום."

קרא הרב לחתן ולכלה ואמר להם: "דעו לכם שאתם אח ואחות! אתה לא בן של האנשים האלה שגדלת אצלם. אתה הבן של הקבצנית". החתן התרעם ולא קיבל את הדברים. ביקש ממנו הרב אליהו: "תמתין פה ותראה בעיניך."

קרא הרב להורים שגידלו אותו ושאל אותם בפניו: "אתם ילדתם אותו?", אמרו: "לא."

קרא הרב לאימא הקבצנית וביקש ממנה לפני כולם: "ספרי לנו על הבן האובד שלך". היא החלה לספר כי היא מסתובבת ברחובות כבר הרבה שנים והיה לה בן כזה וכזה ולקחו אותו ממנה כאילו מרחמים, אך מאז אין לה מנוחת הנפש.

שאל אותה הרב: "אילו סימנים היו בבן שלך?". היא אמרה את סימן השומה שהייתה לו כתף ימין. הבחור החל להחוויר.

עוד שאל אותה הרב: "מה הייתה צורה השומה?", והיא תיארה את צורתה במדויק. הבן התעלף. האימא נבהלה ועוררו את הבן, שישב חיוור על כיסאו. הרב ביקש מהאימא עוד סימנים בגופו של הבן האובד והיא אמרה עוד ועוד סימנים שהיו ידועים רק לה.

שאל הרב אליהו את הבן: "האם זה כך?" הוא הינהן בראשו. אמר לה הרב: "זה הבן שלך! כמעט הוא התחתן עם הבת שלך ורק בגלל שאת לא ויתרת על האימהות שלך הוא לא התחתן עם אחותו וחזר אליך..."

ל"ג . "מה' יצא הדבר" (כד,נ)

סיפור השגחה מדהים מספרים אודות רבינו החפץ חיים זצ"ל: לאחר אחת הועידות בוויילנא, מיהר החפץ חיים להגיע אל הרכבת שבעוד חצי שעה עמדה לצאת לכיוון עירו ראדין. אלא שרבים מבני העיר המתנינו לחפץ חיים, וביקשו ליטול ממנו עצה וברכה. החפץ חיים היה אז בן למעלה מתשעים שנה, וההתייחסות לכל הפניות היתה מאוד קשה עליו, ובפרט שעומד לאחר את הרכבת, אך בכל זאת חשש

שאלו יתעלם מהאנשים, יתכן ויהיה בכך חילול השם, ולכן החליט להתעכב ולהתייחס לכולם. ומה אירע לבסוף? – החפץ חיים הגיע אל התחנה באיחור של כמה רגעים... הרכבת כבר יצאה לדרכה, וככל הנראה עתה יצטרך להמתין במקום כשעתיים.

חלפו כמה דקות, ואירע דבר-פלא. לתחנה הגיעה רכבת, והוכרז כי היא יוצאת לכיוון ראדין!

למחרת, פורסמה בעיתונים מודעת התנצלות מטעם חברת הרכבות עקב התקלה שאירעה אתמול... התברר שהרכבת שהגיעה באופן לא שיגרתי אל התחנה, לא היתה אלא הרכבת שיצאה ממנה לפני מספר דקות. הרכבת עצרה בתחנה בוויילנא למספר דקות, ולאחר מכן יצאה לדרכה, אך לא לכיוון ראדין, אלא לכיוון ההפוך... רק כעבור כמה דקות של נסיעה, התגלתה הטעות הנדירה, ושוב חזרה הרכבת על עקבותיה, לעבר התחנה ממנה יצאה, ומשם אספה את רבינו החפץ חיים...

והנה, אל הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א ניגש אחד הרבנים החשובים, סיפר את המעשה המופלא הנ"ל, וביקש לשמוע את 'תגובת' רבינו שר התורה.

הגר"ח קניבסקי חייך ואמר: מדוע לנו ללכת רחוק עד לחפץ חיים... גם בימינו אנו ישנה השגחה מיוחדת על המוסרים נפשם ללמוד תורה בהתמדה. הנה, סיפר הגר"ח, הכרתי אברך תלמיד חכם שעמל היה בתורה מתוך הדחק, ושמר בהקפדה רבה על סדרי הלימוד. העניות אצל אותו אברך היתה כה גדולה, עד שלא היה לו מספיק כסף בכדי לרכוש לעצמו שעון מעורר. ועמדה בפניו בעיה שהטרידה אותו מאוד – מכיון שהיה מותש מאוד בשעות הצהריים לאחר לימוד מייגע של שעות רבות, הוצרך לישון מעט על מנת שיוכל להמשיך ללמוד בשקידה. אלא שירא היה שמא לא יתעורר בזמן, ויאחר חלילה לסדר הצהרים של הכולל.

טרם שכב לנות, התפלל אל הקב"ה שיזכה לקום בזמן, בשעה שלוש וחצי, כך שיוכל להמשיך בשמירת הסדרים שלו. הוא התפלל מכל הלב, והשם יתברך האזין. הנה היה שוקע התלמיד חכם בשינה עמוקה, ובשלוש וחצי בדיוק, כשהיה צריך להתעורר, נכנס אל החדר – – – זבוב טורדני ש'נחת' עליו ו...הקיצו! וכך

אירע מדי יום, הזכוב לא פספס אפילו יום אחד. בשעה שהיה אמור להתעורר, היה מגיע הזכוב ומקיצו. וכך העליח לשמור את הסדרים באופן מופלא. פלאי פלאים נוכחנו, סיים הגר"ח שליט"א, כי גם בימינו, חופפת השגחה פרטית מיוחדת סביב יראי ה' המוסרים עצמם ללימוד התורה בכל נפשם.

ל"ד . "הנה-רבקה לפניך קח ולך" (כד, נא)

אליעזר מספר לבן ולבתואל על שליחותו ובסיום סיפורו הוא אומר: "הגידו לי החלטתכם." ולפלא, לבן ובתואל עונים לו תשובה, שלכאורה, אינה מתאימה לרשעים: "ויען לבן ובתואל מה' יצא הדבר גו' הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אישה לבן אדוניך כאשר דיבר ה'".

לכאורה, צריך להבין כיצד במהירות כה רבה נתנו לבן ובתואל את רבקה בלי לבדוק על החתן המיועד? מניין להם שהוא, אליעזר, שלוחו של אברהם? וכי אותו רמאי נהפך בן רגע למאמין? ועוד, אם באמת היה מוכן לבן לתיתה בקלות, מדוע שוב חזר בו וניסה לעכבה "אולי תשב איתנו הנערה ימים או עשור" וכן באומרו "נקרא לנערה ונשאלה את פיה"?

מתרץ ה"כתב סופר", דאף זה היה מתכסיו של לבן הארמי, שהרי טבעו של עולם כאשר באים לאדם להציע בפניו שידוך לבתו, הריהו חוקר בתחילה בטיבו של הבחור ומשפחתו ואחר מכן מתחיל הוא למנות את מעלותיה של בתו כדי לשבחה בעיני הבריות שיקפצו לקחתה. אך אם יתנהג האדם כשיבואו להציע בפניו שידוך לבתו ויאמר "הנה היא לפניכם קחו ולכו" ולא ידרוש בטיבו של החתן ומשפחתו כלום, הרי הדבר אומר דורשני ומסתמא מקחו רע ועל כן מחפש הוא להפטר מבתו זאת בכל מחיר.

כך חשב לבן בתחילה באומרו "הנה רבקה לפניך קח ולך". הוא סבר שבתשובתו זו יסוג אליעזר מבקשתו ולא ירצה לקחתה, אך כשראה שאליעזר אכן מתכוון ברצינות לקחתה ואף לא להתמהמה, אז הוא מחפש אמת לאות כדי לעכבה. פתאום הוא נזכר שצריך לשאול את רבקה – "ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה" – ומדוע קודם לא חשב לשאול? אלא שהיה בטוח שאליעזר יסוג מבקשתו.

מעשה נפלא על חתן שנסוג מרצונו לשאת אישה מובא בספר "ואין למו מכשול"

ח"י:

מסופר על האדמו"ר רבי יהושע מבעלז' זצ"ל, שפעם נכנס אל חדרו יהודי אחד, שניכר על פניו עצב עמוק. כשפצה האישה את פיו וסח את אשר מעיק על ליבו, התברר הסיבה ליגונו. וכך סיפר האישה בקול רוטט מבכי: "בני יחידי אשר אהבתי התחבר לאנשים ריקים ופוחזים והושפע מדרכיהם הנלוזות. הוא יצא לתרבות רעה, התדרדר מדחי אל דחי ועתה מתכוון לשאת אישה נוכריה. כה כעסתי כששמעתי זאת, עד אשר גירשתי אותו מעל פניי והוצאתי אותו מביתי. אך לאחר מעשה חשבתי לעצמי האם היה מן הראוי לעשות זאת או שמא היה עלי לנקוט דרך אחרת."

"אכן," – נענה הצדיק – "לא היה זה נכון להרחיקו מהבית. שנה את התנהגותך כלפיו ומעתה התחל לקרב את הבן אליך. השב אותו הביתה והשתדל להביא אותו אלי."

שב האישה אל עירו ופנה לחפש את בנו. כשמצאו, לא האמין האב למראה עיניו. אותו בן שעזב את ביתו גאה והדור, היה עתה מסכן ואומלל, בגדיו הקרועים השתלשלו ברישול מעל גופו ומקום מגורים לא היה לו.

עשה האב כדברי הרבי ופנה אל בנו ואמר לו: "בוא הביתה."

הבן הסכים ובבואו הביתה זכה ליחס נפלא. אביו האכילו והשקוהו במיטב המאכלים והמשקאות ואף רכש בעבורו בגדים חדשים ונאים. כל אותה העת לא שוחח האב עם בנו מאומה על אודות נישואיו לאותה נוכריה, והבן התענג על שהותו בבית אביו והתאושש מהעוני והמחסור שהיו מנת חלקו בעת האחרונה. באחד הימים פנה האב אל בנו ואמר לו: "מתעתד אני לנסוע לאדמו"ר מבעלז. התחפוץ להצטרף אלי?"

הבן שהכיר טובה לאביו על כל מה שעשה עבורו, החליט לגרום לו קורת רוח והצטרף לנסיעה. במהלך הנסיעה שוחחו השניים על נושאים רבים ובין היתר דיברו על אודות נישואיו של הבן. בזה הרגע לבשו פני הבן ארשת של נחישות והוא אמר

חד – משמעית: "בעניין זה לא אשנה את דעתי ואיש בעולם לא יצליח להשפיע

עלי לשנות דעתי, וגם הרבי שלך לא יצליח בכך!!!"

"ומה בדבר בני משפחתה של אותה נוכריה?" – שאל האב את בנו – "כיצד לא תחשוש מהם שמא רוצחים ושוודדים הם?"

"הו, אבא... – השיב הבן בביטול. – "מדוע תחשוב כך, אנשים הגונים הם!"

בהגיעם לבעלז, נכנסו שניהם אצל הרבי והרבי פתח בשיחה נלבבת עם אותו הבן עד שחש כי הבן רוחש לו אמון רב.

לאחר מכן הגיש לו הרבי טלית – קטן מצוייצת כהלכתה, לבנה כשלג, ואמר לו: "לבש אותה מתחת לבגדיך. אמור אתה להימצא בקרב הנוכרים וזהו מקום סכנה, והטלית הזו תהא לך לשמירה". הבן, שרחש אמון לרב ושמח כי הרבי כלל אינו מנסה להשפיע עליו לבל יינשא לנוכריה, הסכים ללבוש את הטלית – קטן.

זמן קצר לאחר ששבו האב ובנו מנסיעתם לבעלז, הגיע מועד נישואיו של הבן, בהילולא וחינגא כדרכם של הנוכרים.

על פי עצת הרבי מבעלז, השתתף בטקס גם האב היהודי. הוא ישב מן הצד ליד שולחן קטן שהוכן במיוחד עבורו ועקב בעיניו אחר הנוכרים המתהוללים בראש השולחן. ישב בנו החתן והשתכר והתהולל כחבריו הגויים.

כטוב ליבו ביין חש הבן בחוס רב והסיר את בגדו העליון. למרות זאת יקד היין – שרף בקרבו והציף אותו בחוס. ניסה, איפוא, להשתחרר מעוד מלבוש ועוד מלבוש עד אשר ניגלה לעיני כל הקהל בגד מוזר – טלית קטן בצבע לבן.

מיד קרא אחד הנוכרים בתדהמה: "הביטו! הן זהו בגד של יהודים! החתן לובש בגד של יהודים! החתן הוא יהודי!"

כשראו זאת שאר הנוכרים, בחמת זעם התנפלו עליו ואמרו לו: "מדוע אמרת שאתה גוי? כיצד העזת?"

הם הרעימו בקולותיהם והפליאו בו מכותיהם. מכות קשות ומכאיבות ספג החתן ולבסוף גורש מהחתונה ונאלץ לנוס על נפשו כל עוד רוחו בו... אותו חתן יהודי

נוכח לדעת כי אכן בני משפחתה אינם אלא חבורת רוצחים ושוודדים. החבילה נפרדה והבן נעשה לבעל תשובה וחזר לצור מחצבתו. והכל בזכות מצוות ציצית...
הא לך כוחה של מצווה היכולה להציל אדם אף שירד לשאול תחתית וכולם נואשו מהאפשרות להצילו, ובזכות מצווה אחת ניצל מנישואי תערובת המטמאים את האדם וצאצאיו לדורי – דורות.

ל"ה . "וַיֹּצֵא הָעֶבֶד פְּלִי-כֶסֶף וְכָלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבֶּקָּה וּמַגְדָּנָת נָתַן לְאָחִיָּה וּלְאִמָּהּ." (כד נג)

וצריך להבין: בשלמא כלי כסף תכשיטים ומגדנות, מובן שלקח אתו אליעזר לצורך נתינת מתנות. אבל מדוע לקח עמו בגדים? וכי ידע מי תהיה הכלה שהוא יביא משם ליצחק? והרי בבגדים לא כל הבנות שוות וצריכים מידות מסויימות, ומשמע בפשטות שלקח גם בגדים למשפחתה ולא רק לה.

אלא מתרץ הרה"ק כ"ק מרן המהרי"ד מבעלזא זי"ע [בשבת זו היא"צ שלו]: שאברהם שלח עם אליעזר בגדים צנועים להראות לכלה. והיה – אם אחרי שתראה את הסגנון שבו מתלבשים בביתו של אברהם ותסכים ללבוש כאלו בגדים – רק אז יביאה אליעזר לביתו של אברהם. ודפח"ת.

ל"ו . "וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּהּ תֵּשֵׁב הַנְּעֶר אֶתְנֹו יָמִים אוֹ עֲשׂוֹר" (כד נה)

לכאורה קשה, הרי בתחילה (פסוק נא) אמרו הנה רבקה לפניך קח ולך ומדוע חזרו בהם ואמרו תשב הנערה אתנו ימים או עשור.

עוד צ"ב מה שהשיב אליעזר אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי מה הטעם בזה, וכי מפני שהצליח למצוא את רבקה לכן לא יאחרו אותו.

ונראה ליישב, דבתחילה אמרו 'הנה רבקה לפניך קח ולך' משום שסברו שיצחק אינו רשאי לצאת לחו"ל שהרי עולה תמימה הוא ואסור לו לצאת מארץ ישראל, אבל כיון שנתן להם אליעזר מגדנות וכמש"כ 'ומגדנות נתן לאחיה ולאמה' תמהו דהלא קיי"ל דאסור להוציא פירות מארץ ישראל לחו"ל, ודייקו מזה שאליעזר סובר דארס נהרים וסוריא דינס כארץ ישראל ולכן הותר לו להביא פירות משם, ואמרו דא"כ תשב הנערה אתנו ויבא יצחק לכאן עכ"פ לזמן מועט, דכיון שדין

המקום כאן הוא כדין ארץ ישראל מותר ליצחק לבא לכאן. וענה להם אליעזר שבאמת דין המקום כאן הוא דין חו"ל ואסור ליצחק לבוא לכאן ומה שהוציא הפירות הוציא רק לצורך הדרך ולא ע"מ להביאם לחו"ל, אלא ש'ה' הצליח דרכי והיינו שקפצה לי הדרך ומצאתי עצמי בחו"ל ונשארו הפירות בידי שלא במתכוון, וזהו שאמר 'אל תאחרו אותי' באמת לא שיבא יצחק לכאן כיון שדין המקום כאן הוא כדין חו"ל, ומה שהבאתי לכאן פירות א"י הוא משום ש'ה' הצליח דרכי בקפיצת הדרך, אבל באמת דין המקום כאן הוא דין חו"ל ואסור ליצחק לבא לכאן.

ל"ז . "אֲחֻתְנוּ אֶתְּ הֵי לְאֵלֶי רַבָּה" (כד, ס)

אחותינו את היית לאלפי רבבה. המילה 'את' מה היא מוסיפה? אפשר שיש כאן הוראה לנשות ישראל. תדאגי את בת ישראל שכשתנשאי תהיי את, תהיי נאמנה ואהובה לבעלך תתדאגי שבעלך לא ייתן עינו באחרת. ולגבי רבקה שנכנסת לבית אברהם למקומה של שרה שהלוא, אברהם יש לו גם את הגר וגם את קטורה ומהן יש לו ילדים, את רבקה תהיה האשה היחידה של יצחק ורק ממך יהיו צאצאים.

ועוד בשם ה'בן איש חי' – למה את? את ולא אנחנו בני שם היושבים בחרן. כי כידוע יש אחדות, עשרות, מאות, אלפים, ורבבות. וכנגדם יש ארבעה עולמות עשייה יצירה בריאה אצילות ועולם שמעל האצילות. האצילות כנגד אלפים ומעל לזה כנגד רבבות. לכן אומרים לנו את! זאת אומרת את תהיי ברמה של אצילות ומעל לזה אך אנחנו נשאר בתחתית באחדות בעשרות ובמאות רבקה תהיה א"כ לאלפי רבבה.

ל"ח . "אֲחֻתְנוּ אֶתְּ הֵי לְאֵלֶי רַבָּה" (כד, ס)

כתוב במדרש שבגלל שלבן הרשע ברך את אחותו "אחותינו את היי לאלפי רבבה" היא הייתה עקרה שלא יהיו רשעים אומרים דברינו עשו פרי.

ע"פ רעיון זה יש לבאר מדוע מצינו בבלעם שהיה להוט לברך כמש"כ רש"י על הפסוק "לא תאד את העם כי ברוך הוא" (במדבר כב יב): "אמר לו, אם כן אקללם

במקומי. אמר לו לא תאור את העם. אמר לו אם כן אברכם. אמר לו אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא. משל אומרים לצרעה לא מחובשיך ולא מעוקציך" נשאלת השאלה כנ"ל מדוע בלעם הרשע פתאום רוצה לברך את ישראל?

אלא מבאר ה"תורה תמימה" שם שבלעם ידע את העניין שלא יהיו רשעים אומרים דברינו עשו פרי, וא"כ בלעם רצה לברך את ישראל בשביל שלא יתקיימו ברכותיו ובכך יקללם. ועל רעיון זה ענה לו הקב"ה כי ברוך הוא שמכיוון שכבר הם מבורכים אזי גם ברכותיך יתקיימו שהרי לא תוכל לטעון שברכותיך עשו פרי שאולי הברכה היא מכח האחרים שברכום.

ל"ט. "וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה... וַיִּקַּח אֶת-רַבֵּקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה..." (כד סו-סז)

"גלה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנודמנה לו רבקה בתפלתו" (רש"י).

ובכל זאת באונקלוס תרגם "וַחֲזָא וְהָא תְּקַנִּין עֵיבָדָּהָא כְּעֵיבָדֵי שְׂרָה אִמִּיהָ" זאת אומרת שיצחק לא התפעל מן המופתים הללו כל זמן שלא תהה מי היא רבקה באמת. אך משראה שמעשיה מתוקנים כמעשי אמו שרה אז לקחה לאשה, לומר לך כי ניסים אינם ראיה לצדקות, אך אם נאים מעשיה אזי אפשר לצרף גם את הניסים הללו כהוכחה לצדקותה.

מ. "אִשָּׁה וְשָׂמָה קְטוּרָה." (כה,א)

לאברהם שלוש נשים מדוע?

בראשונה עוד בחרן אברם נישא & לשרי היא לימים תהיה שרה & אימנו והיא & בת הרן אחיו של אברהם. לימים, & 10 שנים לאחר שעלו לארץ בגלל עקרותה של שרי נישא אברם להגר שהיא אשה מארץ מצרים. לאחר פטירת של שרה אימנו וקבורתה בחברון, אברהם נישא בשלישית לקטורה. מדוע כך?

יש אולי לומר כך: הנה שם חם ויפת בני נח מהם כנודע, נפוצו אחר המבול כל בני אנוש, ובשביל שאברהם הוא 'אב המון גויים' חייב הוא להיות נישא לשלוש נשים שכל אחת מהן תייצג & את אחד משלושת בניו של & נח. כאשר שרה אימנו מבני

שם, הגר מארץ מצרים היא אשה מבני חם, וקטורה ע"פ פירוש ה'טור' והמדרש היא אשה מבני יפת. ובאמת כל אחת מהן, תלד לאבדהם בנים. וזהו מהלך אלוקי מדהים.

מ"א . "וַיִּקְבְּרוּ אֶתְּוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנֵיוֹ אֶל-מְעַרְתַּת הַמְּכַפְּלָה" (כה' ט')

מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם (רש"י).

ושואל ראש ישיבת חברון הרש"ז ברוידא זצ"ל איפה מצינו שבגלל זה שישמעאל הוליד את יצחק לפניו יש כאן סוג של תשובה, מהי החזרה בתשובה שיש בזה?

ופירש כי רואים בתורה את תחילת ירידתו של ישמעאל "ביום הגמל את יצחק" ראתה אותו שרה מצחק היינו שהיה יורה חיצים על יצחק כבדרך צחוק "כעבד המלעיג על אדוניו" והיורד מן הדרך הוא תמיד ע"י זלזול ובזיון כמש"כ "ויבז עשוי את הבכורה". א"כ תיקונו וחזרתו בתשובה של ישמעאל היא ע"י שיכבד את יצחק ותורתו, וזה ע"י שהוליכו לפניו שהיא אמירה של התכופות וההערכה לאדונו ובה רואים את תשובת המשקל.

בין אדם לחבירו

מצוות הכנסת אורחים (המשך 1) / הרב שמעון בוחניק

בשבועות שעברו עסקנו במצוות הכנסת אורחים ומעלתה. בשבוע זה נפרט הלכות נוספות הקשורות למצווה זו.

כשאדם אוכל ושותה בחג, חייב לדאוג להאכיל לאנשים הנזקקים, בהזמנתם לביתו או במתן צדקה לגבאי הצדקה המטפלים בזה, וכל האוכל ושותה עם בני ביתו ואינו דואג לנזקקים, אין זו שמחת מצווה אלא שמחת כריסו, ושמחה זו קלון היא לו שנאמר "וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם..." (מלאכי ב' ג').

צריך כל אדם לחנך גם את בני ביתו בקיום מצוות הכנסת אורחים, שמצאנו באברהם אבינו, שנאמר "ויתן אל הנער..." (בראשית יח' ז') וכתב רש"י לישמעאל כדי לחנכו למצוות.

אסור לאדם להפציר בחבירו שיבוא לסעוד עמו, כאשר הוא יודע שחבירו יסרב לזה, מפני שיש בזה משום גניבת דעת הבריות. אולם כל זה דווקא אם מפציר בו מאוד, אבל מותר לומר פעם אחת או שתיים, מפני שבזה מראה לחבירו שהוא מעריכו ומכבדו.

אורח שהוזמן לבית חבירו, אינו רשאי להביא עמו אורח אחר, אלא אם עושה זאת ברצון והסכמת בעל הבית.

רצוי שאורח המתארח בבית חבירו יביא עימו לבני הבית דברי מתיקה וכדומה. ואם מתארח למספר ימים ראוי שיביא במהלך ימי האירוח, לבני הבית דברי מתיקה, קליות ואגוזים וכדומה, כדי להראות את חיבתו אליהם.

על האורח להיזהר להיכנס בשלום ולצאת בשלום, שלא יגרום בזמן שהוא מתארח למחלוקות או מריבות וכדומה בין בני הבית, ולא יתנהג בגאווה וגדלות כגון לספר ולהשתבח בתהילותיו, אלא ינהג בכבוד בבעל הבית ובני ביתו, שיחתו תהיה נעימה ויזכיר שבחם של מארחיו.

שכר ליווי האורח מרובה מאוד, והוא חוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה: מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותם ומלווה אותם. ובזבנינו כבר לא נוהגים ללוות את האורח עד פרסה, אלא די בכך שמלווהו ארבע אמות.

האורח, אעפ"י שהוא מוכרח לשבת בבית מארחו, לא ירבה ולא יאריך את שהייתו בבית מארחו, כי כל המרובה הוא מכביד. וגם אם נאלץ להישאר תקופה ארוכה בבית מארחו, לא ישב בבית ברציפות, אלא יצא מידי פעם,

מעט הנה ומעט הנה, וגם לא יטריח את מארחו בשאלות טורדניות ובפרט אם הוא מגלה שלא נוח לבעל הבית לדבר באותם עניינים.

אורח שמתארח לתקופה ארוכה, אם ידו משגת, יפתח את ידו להוציא הוצאות ולקנות מקצת מצרכים לבית מארחו, אולם זאת בתנאי שברור לו שמארחו לא יפגע מכך.

האורח צריך לברר עם מארחיו את זמני הפעילויות השונים בבית ובכלל זה את זמני הסעודות, ויעשה כל מאמץ להתאים את עצמו לזמנים אלו, מפני שאם לא יתאים את עצמו אליהם הדבר יכול לגרום למצבים לא נעימים. לדוגמא: אם האורח מאחר לסעודת שבת, עלול הוא לגרום למארחיו לצער במה שממתינים לו והם רעבים וצמאים, או לחילופין, עשויים הם אחרי המתנה מסויימת להתחיל לסעוד בלעדיו, וכשהאורח יגיע לא יישאר די כל המאכלים להגיש לו והם יבואו לידי בושה.

5. מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית 5.1. חברון מאז ועד היום

ב-35 דק' נסיעה מירושלים ומקרית גת וכ-40 דק' נסיעה מערד ומבאר שבע, שוכנת לה העיר חברון המוכרת לנו מתקריות שונות המתרחשות בה חדשות לבקרים, בשל היותה עיר משותפת ליהודים וערבים כאחד. ובשל המצאותה של מערת המכפלה בלב העיר.

העיר חברון היא הגבוהה בערי ישראל – 927 מטר מעל פני הים התיכון. אקלימה הוא אויר הרים יבש וצח. האדמה בה פוריה ומתברכת בעיקר בכרמים ובעצי הית הגדלים בה.

חברון נחשבת כאחת הערים הקדומות ביותר בארץ ישראל והמקום בו החלה השושלת היהודית.

מקור השם חברון – *חבר, חיבור, אחדות*.

במאה השמונה עשרה לפני הספירה, הגיעה אברהם אבינו לחברון הצעירה, והתישב בה עשרים וחמש שנה... עד שנאלץ לרדת למצרים בשל הרעב ששרר בארץ.

אברהם חזר לחברון ב... קנה את מערת המכפלה לאחוזת קבר משפחתית. יצחק

בנו של אברהם פוגש לראשונה את אשתו רבקה בחברון. כמו אביו וסבו, אמו וסבתו, גם יעקב הובא לקבורה במערת המכפלה, על פי צוואתו, במסע הלוויה ארוך ומכובד. עשו שניסה למנוע את הקבורה הומת בחברון וראשו נקבר במערה. המרגלים שנשלחו ע"י משה לתור את הארץ, תיארו בחזרתם את ילידי הענק אשר ראו בחברון, את אשכול הענבים, הרימונים והתאנים הביאו המרגלים מחברון. כלב בן יפונה, שהיה אחד המרגלים, ראה גם הוא את הביצורים ואת הענקים אך הוא האמין בעמו, שיוכל להתגבר על המכשולים. בתקופת יהושוע (1250 לפנה"ס), מסומנת חברון כעיר מקלט. בחלוקת הארץ לשבטים, מקבלת חברון יחס מיוחד והיא נמסרת לכלב בן יפונה. כ-700 שנה אחרי הגעתו הרשונה של אברהם לחברון (1007 לפנה"ס), הוכה למוות אבנר בן נר בחברון ונקבר בה. מעט אחר כך נקבר בחברון גם ראשו של איש בושת, מלכות בית שאול הגיע לסופה ומתחילה בחברון שושלת מלכות דוד, אשר נמשכה 7 שנים. חברון תופסת מקום של כבוד גם בהמשך ימי מלכות יהודה. אבשלום בנו של דוד בוחר להרים את נס המרד נגד אביו בחברון (975 לפנה"ס), אך הוא דוכא ואבשלום הומת. רחבעם בן שלמה ביצר גם את העיר חברון ואת מצודותיה הוא חיזק. בשנת 586 לפנה"ס, חרב בית המקדש הראשון ויהודה גלתה. האדומים השתקעו בחברון, ורק בשנת 445 לפנה"ס שבו גולי בבל לעירם. בתקופת בית המקדש השני (516 לפנה"ס), לא החלו בשחיטה, אלא אם זרחה השמש בחברון. חלק מצרכי המקדש הובאו מחברון ובניהם הכבשים שנשחטו. יהודה המכבי כבש את חברון בשנת 164 לפנה"ס, הרס את מבצריה ואת מגדליה שרף באש. ... אולם את תושביה האדומים של חברון, גרש או גייר יוחנן הורקנוס רק בשנת 134 לפנה"ס. הרומאים מחריבים את בית המקדש השני בשנת 70 לספירה ואת חברון הם מעלים באש. / הישוב היהודי בחברון פסק. במאות ה-6-7 עלו יהודים רבים להשתטח על קברי אבותם וישנם עדויות שאף היה ישוב יהודי קטן בחברון אשר סיפק את צרכי העולים לרגל. בשנת 629 לספירה שוב כבשו הביזנטים את חברון, ורצחו באכזריות את היהודים ובניהם כוהנים ותלמידי חכמים.

ישנם עדויות שונות לכך ש בשנת 638 לספירה , היה בחברון ישוב יהודי ואף הוקם בית כנסת ובית קברות במערת המכפלה.

בשנים 1100 – 1260 היתה העיר חברון בשליטה צלבנית, הנוצרים גרשו את היהודים מחברון והפכו את בית הכנסת שהיה במערת המכפלה לכנסיה.

עם השתלטותם של הממלוכים (מוסלמים) על עיר המחוז חברון (1260 – 1517) חזרו היהודים לעירם בצל האבות.

התקופה העות'מאנית היתה ארוכה וקשה, 400 שנות שלטון אימה ליהודים (1517 – 1917) , התחילו בטבח נורא, שבו רצחו התורכים יהודים רבים, את שאריתם הניסו ואת רכושם לקחו שלל. כמה שנים לאחר הטבח, חזרה קהילה יהודית לחברון. עם השנים התבסס והתרחב הישוב.

בשל מגיפה קשה בשנת 1525 נמלטו רוב יהודי העיר לעזה. הדבר חזר על עצמו גם בשנים 1619 ו 1662.

בשנת 1540, קנה ר' מלכיאל אשכנזי את "חצר היהודים" מעדת הקראים, ובנה בין היתר את בית הכנסת "אברהם אבינו".

בשנים הבאות חיה קהילת חברון (ובניהם רבנים רמי מעלה) בעוני מרוד, תוך שהם נרדפים (ואף חכמי חברון נאסרו בבית הסהר), בשל חובות, אך אל אף מצבם, לא נמנעו מהקמת ישיבות בחברון ואף להכניס ולפטם אורחים, כמנהג אברהם אבינו.

ב 1849 נכבשת חברון ע"י עבד אל רחמן והיהודים משועבדים, ב 1834 כבש

איברהים פחה את חברון ורצח יהודים רבים, 1841 התורכים כובשים שוב את העיר והרכוש היהודי נשדד ונבזז, ב 1851 עבד אל רחמן משתלט שוב על העיר ומטיל קנס על תושבי הרובע היהודי.

בשנת 1840 פרצו היהודים והתישבו מחוץ ל"גיטו", זאת מספר שנים לאחר שפקדה את התושבים מגפת ה"כולירע" שהפילה חללים רבים.

שגשוג הקהילה היהודית בחברון שכלל ישיבות, בתי כנסת, בתי ספר, בנק, בית מלון, בית חולים (אשר סיפק טיפול רפואי חינם גם לערבים) ועוד.. פסק בשנת 1914 עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה. על אף המחלות הקשות, העוני והרעב שחזרו לשרור בחברון, לא הפסיקה הקהילה את מסורת הכנסת אורחים.

העיר חברון עברה לידי המנדט הבריטי ב 1918 ועל אף שיפור כלכלי, התקשה הישוב היהודי להתאושש ומצבו הרוחני היה ירוד עד לעלייתם של תלמידי ישיבת

"סלובודקה" ב-1924.

בשנת 1929, טבחו ערביי חברון, באכזריות מזויה, יהודים רבים ובניהם הרוקח גרשון בן ציון שאך יום קודם חילק להם תרופות חינם וטיפל בהם במסירות. הניצולים נאלצו לעזוב את העיר.

שנה לאחר הטבח הנורא, התחדש הישוב היהודי בחברון והתקיימו בו חיי קהילה מלאים. המסחר והרפואה היו משותפים ליהודים וערבים כאחד. כל זאת עד 1936, עם פרוץ מאורעות הדמים בשאר חלקי הארץ החליטה ממשלת המנדט הבריטי לפנות את הישוב היהודי מחברון, מחשש לטבח נוסף. מאז ועד יום לאחר הכרזת האו"ם על חלוקת ארץ ישראל, המשיך להתגורר בחברון יעקב עזרא, היהודי היחיד שחי בין הערבים, ומעת לעת עלו יהודים לפקוד את עיר האבות.

בכ"ט אייר תשכ"ז 1967 שיחרר צבא הגנה לישראל את חברון, מיד לאחר ששחרר את ירושלים, את פניהם של חיילי צה"ל קיבלו ערביי חברון בכניעה מחשש לנקמה, והעיר שוחררה ללא יריה אחת, ובשלב זה באו לקצם 2037 שנים של שלטון זר.

מבקרים שהגיעו לחברון נוכחו לראות שערביי חברון טרחו להרוס כל זכר לרובע היהודי.

תלונותיהם של נכבדי הדת המוסלמים על שאלפי המבקרים במערה גורמים לשיבוש סדרי התפילה המוסלמית וכן להשחתת השטיחים, גרמו לכך ששר הביטחון משה דיין, סגר את המערה לביקור יהודים ברוב שעות היממה ובימי שישי ושבת, לחלוטין.

בשנת 1968 הגיעה לחברון קבוצה של כ-100 נפשות ובראשם הרב משה לוינגר,

במטרה לחדש את הישוב היהודי בחברון, הקבוצה זכתה לתמיכתו של שר העבודה, יגאל אלון.

בראש השנה של 1969, אישרה הממשלה לקיים תפילת חג במערת המכפלה. כתגובה על חריגתם של המתפללים היהודים מעבר לזמן שהוקצב להם, שיגרו ראשי הציבור המוסלמי מכתב מחאה חריף למושל הצבאי שבו דרשו "למנוע תפילת יהודים במסגד, כדי לשמור על קדושת המקום וכי תפילת היהודים היא פצע בליבותיהם של כל המאמינים בעולם המוסלמי..." ועוד. מאז חזרתם של

היהודים לחברון, ארעו מספר פיגועים ע"י פעילי פת"ח. ב-1969 הוקמו בניני מגורים למתנחלי חברון בממשל הצבאי.

אבן הפינה לקרית ארבע הונחה ב-1970 ובשנת 1971 נכנסו 50 המשפחות הראשונות לקריה הממוקמת כ-2 קמ' מזרחית למערת המכפלה.

ב-1979 חזרה הקהילה היהודית לבית הדסה וב-1984 עלו מספר משפחות לאדמות ישי.

מערת המכפלה

מערת המכפלה היא מבנה במזרח העיר חברון. על פי המסורת היהודית והכתובים, המערה הנה מקום קבורתם של אדם וחוה ושל אבות האומה אברהם, יצחק, יעקב ואמהות האומה שרה, רבקה ולאה (רחל נקברה בקבר רחל בבית לחם), ולכן היא מהמקומות המקודשים ליהדות וכן לאסלאם.

הכניסה למסגד בתמונה משנות ה-20 של המאה העשרים

מערת המכפלה בתמונה משנות ה-20 של המאה העשרים

וַיְדַבֵּר אֲתָם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת-מֵתֵי מִלְפָּנַי שְׁמַעוּנִי וּפְגַעוּ-לִי
 בְּעַפְרוֹן בֶּן-צַחֲרִי. וַיִּתֶּן-לִי אֶת-מְעַרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף
 מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֹת-קֶבֶר... לֹא-אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי הַשְּׂדֵה נְתַתִּי לָךְ
 וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי-עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ קֶבֶר מֵתָךְ... וַיִּשְׁתַּחֲוּ
 אֲבָרָהָם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ. וַיְדַבֵּר אֶל-עַפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אֵךְ אִם-אַתָּה
 לוֹ שְׁמַעְנִי נְתַתִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מֵתֵי שְׁמֵהּ. וַיַּעַן עַפְרוֹן אֶת-
 אֲבָרָהָם לֵאמֹר לוֹ. אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי אָרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מֵה-הוּא
 וְאֶת-מֵתָךְ קֶבֶר. וַיִּשְׁמַע אֲבָרָהָם אֶל-עַפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אֲבָרָהָם לְעַפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף

אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי-חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר לְסַחֵר. וַיִּקַּם שָׂדֵה עֶפְרוֹן
אֲשֶׁר בַּמִּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא הַשָּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֵה
אֲשֶׁר בְּכָל-גְּבֻלוֹ סָבִיב. לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי-חַת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ.
וְאַחֲרָי-כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מְעַרַת שָׂדֵה הַמִּכְפֵּלָה עַל-פְּנֵי
מִמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

הבניין שמעל מערת המכפלה הוא אחד המונומנטים הנאים ביותר שנשתמרו
מתקופת בית המקדש השני. מכיוון שסגנון המבנה דומה לסגנון הבנייה ההרודיאני,
סוברים שגם בניין זה נבנה על ידי המלך הורדוס. מנגד יש הסוברים שבימיו של
הורדוס הבניין כבר עמד על תלו, ונבנה קודם לכן על ידי האדומים.

בימי השלטון הביזנטי הוקמה במתחם בזיליקה, שהפכה בימי השלטון המוסלמי
למסגד המכונה "מסגד אברהם".

למן התקופה הממלוכית נאסר על יהודים להיכנס למתחם, והותר להם להגיע רק
עד המדרגה השביעית סמוך לשער הדרום מזרחי. לאחר שחרור המערה במלחמת
ששת הימים יכלו יהודים לשוב ולהתפלל במערת המכפלה לאחר יותר מ-700
שנה שהכניסה למערת המכפלה הייתה אסורה עליהם.

הנוסע רבי בנימין מטודלה ביקר במערה במאה ה-12, וכתב:

ובעמק השדה בשדה המכפלה, שם העיר היום, ושם הבמה הגדולה שקורין שמה
(אברהם), והיא הייתה כנסת (בית כנסת) היהודים בימי ישמעאליים. ועשו הגויים
שם ששה קברים על שם אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה, ואומרים
ל"תועים" (עולי הרגל הנוצרים) שהם קברי האבות ונותנין שם ממון.

אבל אם יבוא יהודי שם שיתן שכר לשוער של מערה ויפתח לו פתח ברזל שהוא
עשוי מבנין אבותינו הע"ה, וירד אדם למטה במדרגות ונר דלוק בידו וירד למטה
במערה אחת ואין שם כלום, וכן בשנייה, עד שיבוא אל השלישית והנה שם ששה
קברים: קבר אברהם ויצחק ויעקב ושרה ורבקה ולאה זה כנגד זה ועל קבריהם
חתומים אותיות חקוקות באבנים. על קבר אברהם חקוק "זה קבר אברהם" ושל
יצחק "זה קבר יצחק בן אברהם אבינו", ושל יעקב "זה קבר יעקב בן יצחק בן
אברהם אבינו", ועל האחרים "זה קבר שרה" ו"זה קבר רבקה" ו"זה קבר לאה".

ובמערה מדליקין שם עששית אחת דולקות בכל יום ויום ובכל לילה ולילה על הקברים. ושם חביות הרבה מלאות עצמות מישראל, שהיו מביאים שם מתיהם בימי ישראל, כל אחד ואחד עצמות אבותיו, ומניחין אותן שם עד היום הזה. ובקצה שדה המכפלה ביתו של אברהם ומעיין לפני הבית. ואין מניחין שם לעשות בית מפני כבוד אברהם אבינו.

ליקט את תיאורי הנוסעים הרמב"ם ורבי עובדיה מברטנורה כדלקמן:

הרמב"ם ביקר בשנת ד' תתקכ"ו (1116) במערת המכפלה, וקבע את יום הביקור בה כיום טוב לדורו ולזרעו אחריו, כדבריו: "ובאחד בשבת, תשעה לחודש (מרחשון)... עמדתי במערה והתפללתי, שבח לאל יתברך על הכל .. נדרתי שיהיו לי כמו יום טוב ותפילה ושמחה בהם אכילה ושתייה. אלקים יעזרני על כל ויקים לי נדרי לה' אשלם – אמן".

רבי עובדיה מברטנורה ביקר במערה במאה ה-15 וכתב: "כי הלכתי לחברון וגרתי בה ימים רבים, עד אשר הייתה ישיבתה חביבה עלי כמעט יותר מירושלים, להיות היהודים בה מעט וטובים ואינם כאנשי ירושלים לרוע. והם כעשרים בעלי בתים מכונסים במבוי אחד הסגור עליהם, ולא יעבור ביניהם ישמעאל וטמא. וגם מסורת ביד כל אנשי הארץ, כי הקבורה בחברון טובה מבירושלים. ופה חברון על קבורת האבות בנין ישן נושן מאד מאבנים גדולות, לא יאומן כי יסופר, על הבניין הנושן בנין חדש מהישמעאלים".

רבי משולם מוולטרה כתב במסע משולם מוולטרה בארץ-ישראל כי הוא הגיע לחברון בשיירה עם "שר מערת המכפלה". הנוסע מציין כי עקב תפקידו הרם "כולם אוהבים אותו" ואין חשש מפני הערבים ומפני השודדים. הוא מגיע לחברון, מבקר במערת המכפלה ועורך תרשים של המערה.

בכתביו הוא מספר על חברון, שכמו בעזה, אין לה חומות והיא "עיר טובה". על מערת המכפלה יש מסגד והיהודים אינם מורשים להיכנס למבנה. הם רשאים להתפלל רק דרך "חלון קטן" ולשם "זורקים מעות ומיני בשם". הוא מספר על מנהג מעניין של הערבים. היו נותנים לציבור כל יום מזון הדומה לזה שנתנו "האבות":

לחם, לשונות בחרדל ועגל רך וטוב – כמו שאברהם אבינו נתן למלאכים.

ציד ומטעמים – כמו שעשוי הכין ליצחק אבינו.

לחם ונזיד עדשים – כמו שיעקב אבינו הכין לעשוי.

בחברון הוא מצא 20 משפחות יהודיות. המשפחות מספרות לו כי הנשים מצליחות להיכנס למסגד, שכן לא מזהים שהן יהודיות בשל הרעלה על פניהן. הנשים מספרות כי על קברי אברהם ושרה בתוך המסגד יש "מנורת זהב עם אבנים טובות" ועל שאר הקברים יש מנורת כסף עם אבנים טובות.

משולם מוולטרה, שהיה "שולחני" במקצוע, מוצא לנכון לספר לנו כי למערה יש הכנסות גדולות מכרמים, זיתים ובתים. ובנוסף לכך, "הישמעאלים המתים לכפרת נפשם ייתנו יותר מה' אלפים דוקטים זהב כל שנה".

גם נוסע מוסלמי עבר בחברון במאה ה-14, אבן בטוטה. הוא נסע לארץ ישראל לאורך חוף הים התיכון והגיע לעיר עזה. משם הוא חצה לרוחב את הארץ ומגיע לחברון. בחברון הוא ביקר במערת המכפלה. הוא שאל את האימאם: האמנם אבות האומה קבורים פה? הוא משיב לו, שכל המלומדים שהוא פגש מעידים על אמיתות המסורת, אשר עברה בעל פה מדור לדור, "זו מסורת עתיקה ואין ספק בה". האימאם הוסיף עוד פרט, לפי מסורת בעל פה, שלמה המלך צוה על ה"ג'ינים" – השדים שפועלים לפי פקודתו – לבנות את המבנה המפואר שמעל למערת המכפלה.

עוד מידע מסר ר' שמואל ב"ר שמשון שהיה במערה בשנת 1210 כי "ירד כ"ד מדרגות למערה, בדרך צר מאד, עד כי יכול לנגוע בסלע מכל צד"

בעת החדשה

אתר מערת המכפלה מספר על ביקור שערך במקום האמרי אמת בשנת 1935: "רק שבע מדרגות מותר לכם לעלות ויותר אף לא צעד אחד" – הזהיר אותנו השומר הערבי האדמוני של המסגד, אשר אף לאחר שקיבל "בקשיש" הגון, לא נתרכך ולא היה מוכן לשום פשרה. .. אנו המלווים ספרנו את המדרגות אשר האדמו"ר עלה בהן: "שמונה, תשע, עשר, אחת עשרה..." – זה הוא, כאן! נפלטה

קריאה נרגשת מאת רבנו. ורבנו נעצר במקום, כשכולו שקוע בתפילה, ללא קול
והגה, נוסח גור... " האדמו"ד התרעם על האיסור ליהודים להיכנס למערה,
בתמוז תרפ"ט ביקר ביישוב היהודי בחברון האדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש.
האדמו"ר ביקר בנכסים שהופקעו מידי חב"ד בהם בית רומנו בהשתדלות לייזר-דן
סלונים, קיבל האדמו"ר אישור מיוחד להתפלל בתוך מערת המכפלה. יחד איתם
נכנסו חתנו שמריהו גוראריה הרב יעקב יוסף סלונים רב העיר, לייזר-דן סלונים,
ישראל זיסל דבורץ, ואחיו יצחק – תלמידי ישיבת חברון. ועוד אחד מחסידי
האדמו"ר.

בעקבות פרעות תרפ"ט גורשו יהודי חברון ומאז ליהודים לא הייתה כל גישה
למערה.

המבנה נבדק ותועד במהלך תקופת המנדט הבריטי על ידי ואן-סאן ומק-קי
שפרסמו את המחקר המקיף ביותר על המקום בספר בצרפתית בשם: "לה-חרם
אל חליל"

בשלטון ישראל

ב-10 באוקטובר 1968, הפקיעה ישראל מידי הקאדי של חברון את החזקה שלו
על מערת המכפלה זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים נזרקו רימונים על יהודים
ששהו בסמוך ל"מדרגה השביעית" ובעקבות כך, ב-1969 הורה אלוף פיקוד מרכז
דאז רחבעם זאבי להרוס את המדרגות שסימלו את ההשפלה באיסור כניסת
יהודים למערת המכפלה במשך מאות שנים.

גם השלטון הישראלי שאף בתחילה להשאיר על כנו את המקום כמסגד והתיר
ליהודים להתפלל במקום רק שעתים בבוקר ושעה אחת בלבד אחה"צ, כן הייתה
אסורה הכניסה על יהודים לאולם יצחק. רק לאחר שנים אחדות בעקבות פעילויות
ומאבקים של יחידים דוגמת פרופ' בן ציון טבגר התעוררה תסיסה ציבורית
שאפשרה ליהודים תפילה בכל שעות היום בדומה למוסלמים.

בפורים תשנ"ד (25 בפברואר 1994) אירע במערה טבח, שבו רצח ברוך גולדשטיין 29 מוסלמים שהתפללו במקום. לאחר הרצח נסגרה המערה לכניסת יהודים לזמן מה, ומאז חולק המתחם בין המתפללים היהודים לאלו המוסלמים.

המערה כיום

אולם יצחק במהלך חוה"מ סוכות – בזמן כניסת יהודים ניתן לראות על הרצפה שטיחים – שנלקחים בימים בהם יהודים נכנסים לאולם יצחק

כיום קיימים במבנה בית כנסת ומסגד. המבנה נתון לשליטת ישראל והוא נמצא בחלק של חברון הנמצא לשליטה ביטחונית ישראלית. את המבנה מאבטחים שוטרי מג"ב.

את מערת המכפלה פוקדים מדי יום מאמינים רבים, יהודים ומוסלמים. לרגל קדושת המקום וחשיבותו, מתקיימות בו שמחות רבות – חגיגות ברית מילה, בר מצווה ובת מצווה, חתונות ועוד.

מאז טבח מערת המכפלה, ברוב ימות השנה, מתחם המערה מחולק לשני אזורים ליהודים ולמוסלמים. המסגד שבו נמצא ציון קבר יצחק ("אולם יצחק") משמש לתפילת מוסלמים ואילו החצר וכן החדר שבו ציון קבר יעקב משמשים את המתפללים היהודים. הפרדה זו תקפה לכל ימות השנה פרט ל- 10 ימים בשנה, המכונים "חריג יהודי", בהם נפתחת כל המערה בפני יהודים בלבד ו- 10 ימים אחרים, המכונים "חריג מוסלמי", בהם המערה פתוחה למתפללים מוסלמים בלבד. הימים בהם כל המערה פתוחה לתפילת יהודים (כולל "אולם יצחק") הם ראש השנה, יום הכיפורים, ימים ספורים בחוה"מ סוכות ופסח, בשבת "חיי שרה", וב"יום כיפור קטן". בימים אלו יהודים רבים גודשים את המקום, בתשרי תשע"ג

נפתח לראשונה אולם יצחק ליהודים בלבד להקפות שניות במוצאי שמחת תורה. הימים בה המערה פתוחה למוסלמים בלבד כוללים את החגים המוסלמים העיקריים: יום הולדת הנביא מוחמד, אסראא' ומעראג', ימי שישי של הרמאד'ן, לילת אלקדר, עיד אלפטר, חג הקורבן (עיד אלדחא) וראש השנה ההג'רית. בפברואר 2010, הודיע ראש ממשלת ישראל, בנימין נתניהו, כי מערת המכפלה תוכנס לתוך רשימת אתרי המורשת הלאומיים.

מערת המכפלה במסורת ישראל

בספר הזוהר כתוב כי האדם הראשון חצב את המערה וטמן בה את עצמו ואת אשתו. "מהיכן ידע האדם הראשון היכן המערה? אלא ראה אור אחד דקיק עולה באותו מקום, שיוצא מגן עדן, ורצה אותו לקברו. ושם הוא המקום, סמוך לשער גן עדן." (בראשית נ"ז).

הזוהר החדש מוסיף: "רבי קסמא אומר: מערת המכפלה סמוך לפתח גן עדן. בשעה שמתה חוה – בא אדם לקברה שם, ושם הריח מריחות גן עדן, באותו הריח שהיה שם. רצה לחצוב יותר, יצתה בת קול ואמרה – "דייך". באותה שעה עמד ולא חצב יותר, ושם נקבר. מי נתעסק בו? שת בנו, שהוא היה בדמותו ובצלמו. אמר ר' רחומאי: הקב"ה נתעסק בו כשנוצר, ונתעסק בו כשמת. ולא היה מי שידע בו (כל כך), עד שבא אברהם אע"ה, ונכנס לשם, וראה אותו (את האדם הראשון)... " (רות, ע"ט, ד').

בפרקי דרבי אליעזר מתואר כיצד אברהם אבינו גילה את המערה. כאשר עשה סעודה למלאכים ורצה ליקח בן בקר, כפי שכתוב: "ואל הבקר רץ אברהם" ("ח,ז") – ברח מלפניו (הבן בקר) ונכנס למערת המכפלה. רץ אברהם אחריו שם ומצא שם אדם וחוה שוכבים על המיטות וישנים, ונרות דולקים עליהם וריח טוב עליהם כריח ניחוח. לפיכך חמד את המערה לאחוזת קבר. " (פרק ל"ה).

עוד מובא בפרקי דרבי אליעזר, כאשר אברהם בקש מהיבוסים, בני חת, לקנות מהם את המערה תמורת זהב לאחוזת קבר הם לא הסכימו. אברהם השתחוה בפניהם. אמרו לו כי יכרות עימם ברית שבני ישראל לא ייכבשו את עירם, ירושלים. אברהם הסכים וכרת עמהם ברית ושבועה.

על מנת להבטיח את קיום השבועה, היבוסי עשו צלמי נחושת והעמידו אותן בירושלים וכתבו עליהם את ברית שבועת אברהם. וכשבאו בני ישראל לארץ

כנען, כפי שמתואר בספר שופטים : וְאֶת-הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא- (יְזַכְּלוּ) [יְכַלּוּ]
בְּנֵי-יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם וַיֵּשְׁבּוּ הַיְבוּסִי אֶת-בְּנֵי יְהוּדָה בְּיְרוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (ט"ו, ס"ג)
דוד המלך רצה לכבוש את ירושלים ולא הצליח שנאמר "וַיִּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו
יְרוּשָׁלַם אֶל-הַיְבוּסִי וַיֵּשְׁבּוּ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר לֹא-תָבוֹא הִנֵּה פִי אִם-הִסִּירָךְ
הָעוֹרִים וְהַפְּסָחִים לֵאמֹר לֹא-יָבוֹא דָוִד הִנֵּה" (ספר שמואל, ב', ה', ו'). רק אחר שדוד
הסיר את העורים והפסחים כבש את העיר.

שם המקום – מערת המכפלה

פשר שמה של המערה אינו מפורש במקרא, ומספר פירושים נתנו לכך:

לדעת רב : כיוון שבנויה משתי מערות, זו על גב זו.

לדעת שמואל: על שם הזוגות הקבורים שם (אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה).

על פי רבי אבהו : "שכפל הקב"ה קומתו של אדם הראשון וקברו בתוכה".

לדעת רשב"ם, רמב"ן ורד"ק: המערה נמצאה בשדה ששמו מכפלה, "ואין צורך
לבקש טעם לשם המקומות".

מסורות נוספות[עריכת קוד מקור]

מערת המכפלה היא אחד משלושת האתרים הגדולים (יחד עם הר הבית וקבר
יוסף) עליהם נכתב בתנ"ך כי נקנו בכסף מלא מאת בעליהם הקודמים.

על פי המסורת, מערת המכפלה סמוכה ל"פתח גן עדן".

על פי אגדת חז"ל, קבורים במערת המכפלה גם אדם הראשון וחווה אשתו.

החלל התת-קרקעי מתחת למערה[עריכת קוד מקור]

קיימת עדות מהתקופה הצלבנית, לפיה מתחת למצבות הקבורה קיים פתח לחלל

תת-קרקעי גדול שהוא-הוא מערת המכפלה הקדומה. בשנת 1922 מיפה

הארכאולוג לואי-איג ונסאן ("האב ונסן") את המערה וכן תיאר מערה, שמצא

מתחת למבנים, ובה מצבות ופתחים שונים למערות נוספות.

עדות נוספת על ירידה למערות הקבורה הגיע מג'ק סקלן, יהודי שנכנס למערה

בשנות ה-30 בעזרתו של קצין בריטי בעת ביקורו בארץ, באותה תקופה. בראיון

שנערך עימו שבוע לפני מותו, תיאר סקלן את הקברים הנמצאים בתוך המערה

לדובר היישוב היהודי בתברון, נעם ארנון.

לאחר מלחמת ששת הימים הורדה אל החלל הפנימי הילדה מיכל ארבל, בת 12. בעקבות סיור זה פרסם משה דיין מאמר ראשוני ובו תיאור של המערכת התת-קרקעית. בשנת 1981 ירדו אל החלל התחתון קבוצה של תושבי קריית-ארבע. הם תיארו קומה נוספת ובה מערה כפולה המזכירה מערת קבורה כנענית. בעקבות זאת ירדה למערה ב-1986 משלחת נוספת ובה נציגי צה"ל והארכאולוג זאב ייבין. ייבין הראה שהמערה דומה למערות קבורה רבות בהר חברון, האופייניות לאלף השני לפנה"ס, שפיר אנכי מוביל אליהן ובתחתיתן מצוי חדר קבורה.

תאריכון של חברון מאז ועד היום:

- 2085 לפני הספירה – אברהם אבינו מגיע לארץ בציווי אלוהי ומתישב בחברון.
- 1712 לפני הספירה – אברהם אבינו קונה את מערת המכפלה בחברון לאחוזת קבר משפחתית.
- 1300 לפני הספירה – כלב בן יפונה נוטש את המרגלים והולך להתפלל בקברי אבות בחברון.
- 1007 לפני הספירה – דוד מולך על חברון שבע שנים עד שכובש את ירושלים.
- 516 לפני הספירה – העבודה בבית המקדש החלה רק לאחר שהשמש זרחה בחברון וכליה הנבאו מחברון
- 629 לספירה – הביזנטים (נוצרים) כובשים את חברון ורוצחים באכזריות את היהודים.
- 1260 – הממלוכים (מוסלמים) כובשים את חברון והיהודים שבים לעיר האבות.
- 1517 – מתחילה התקופה העותמאנית (תורכים), תקופה קשה וארוכה, שנמשכה 400 שנה.
- 1525 – היהודים עוזבים את חברון בשל סכח נורא שחוללו בהם התורכים ובשל רעב ומגפה.
- 1540 – חוזרים היהודים ומקימים את "הצר היהודים" ומבססים את מעמדם בעיר למרות העוני הקשה.
- 1834 – כובש איברהים פחה את חברון והוצח יהודים רבים, העיר נכבשת שוב ושוב ב-17 השנים הבאות.
- 1840 – יהודי חברון יוצאים מגטו "הצר היהודים" ומתישבים בשאר חלקי העיר והקהילה משגשגת.
- 1918 – חברון עוברת לידי המנדט הבריטי והיהודים ממשיכים לנהל חיי קהילה מעולים יחד עם שכניהם הערבים.
- 1929 – ערביי חברון טובחים באכזריות מזויע יהודים רבים והיהודים הנותרים נאלצים לעזוב את העיר.
- 1967 – צה"ל משחרר את חברון ללא התנגדות מצד הערבים, ובכך מסתימים להם 2037 שנים של שלטון זר.
- 1968 – קבוצת יהודים של כ-100 נפשות מתנחלת במלון ערבי בחברון במטרה לחדש את הישוב היהודי בעיר האבות.
- 1971 – נכנסות 50 המשפחות הראשונות לקריית ארבע הממוקמת כ-2 ק"מ מזרחית למערת המכפלה.
- 1979 – הממשלה מאשרת את חזרתה של הקהילה היהודית (שעזבה לאחר הפרעות) להתגורר בתוך העיר חברון.
- 1994 – חמ"ל ק.ארבע, הממוקם במקלט ביכנ"ס "מגן אבות", מועתק למקומו הנוכחי ושמו החדש "מוקד 4".
- 1997 – ממשלת ישראל מוסרת לידי הפלסטינאים כ-70% משטח העיר חברון והממשל הצבאי מועתק להר מנוח.

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – שנת תשע"ד ב–"הפנינים לשבת".

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת חיי שרה:

פרשת יתרו (המשך משבוע שעבר)

מ. שלא לבנות אבני גזית.

מא. שלא לפסע על המזבח.

פרשת משפטים

מב. מצות דין עבד עברי.

מג. מצות יעוד של אמה העבריה.

מד. מצות פדיון אמה העבריה.

מה. שלא ימכר אמה עבריה הקונה אותה מיד האב.

מו. שלא לגרע שאר כסות ועונה.

מז. מצות בית דין להרג בחנק המחיב.

מח. שלא להכות אב ואם.

מט. מצות דיני קנסות.

נ. מצות בית דין להרג בסיף המחיב.

נא. מצות בית דין לדון נזקי בהמה.

מ. שלא לבנות אבני גזית.

שלא נבנה מזבח אבנים שיגע בהן ברזל. שנאמר (שמות כ כב) לא תבנה אתהן גזית, פרוש גזית (רמב"ן שם) הוא כשפסלין מן האבן בכלי ברזל. ואם נבנה באבני גזית, פסול.

משרשי מצוה זו, שנקבע בנפשותינו מיום עשותו שבסבתו תבא לנו מחילת העון והברכה והשלום אחרי כן, ועל כן לזכר זה הדבר נצטוינו שלא לעשות בו דבר בכלים המכנים להשחתה, וזהו הברזל שכורת ומכן תמיד לשפך דם. וכבר הקדמתי לך בתחלה כי האדם נפעל כפי פעלותיו, ומחשבותיו הולכות לעולם אחרי מעשיו, על כן ראוי לנו לעשות דמיונות הפעלות כפי כונת הדברים. והסכל המבהיל השומע דברים אלה לא ידע ולא יבין.

דיני המצוה, כגון מהיכן היו מביאין אותן האבנים שבונים בהן המזבח, שאמרו ז"ל (מדות ג ד) כי מן בתולת קרקע או מן היס הגדול היו מביאין אותן, ודין אם נגע ברזל באבן אחר שנבנית במזבח אם פוסלת הכל או היא לבדה פסלה, ומה שאמרו ז"ל (שם) כשמלבנין את המזבח פעמים בשנה שלא ילבנוהו בכלי שיהא בו ברזל כדי שלא יגע הברזל באבן, ויתר פרטיה מבוארים במסכת מדות. (ה' בית הבחירה פ"א).

ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות, והעובר עליה ובנה אבן שנגע בה ברזל במזבח או בכבש, לוקה.

מא. שלא לפסע על המזבח.

שלא לעלות על המזבח במדרגות כדי שלא יעשה פסיעות גסות בעלותו, שנאמר (שמות כ כג) ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו. אלא כשהוא עולה שם מהלך בנחת וביראה, עקב בצד גודל, וכן נאמר במכלתא (יתרו שם).

משרשי מצוה זו, מה שכתבנו במצוה הקודמת לה, לקבע בנפשותינו יראת המקום וחשיבותו, ועל כן הזהרנו שלא לנהג שם קלות ראש בשום ענין. והכל יודעין שהאבנים לא יקפידו בשום בזיון, שאינן רואות ולא שומעות, אלא כל הענין לתת

ציור בלבנו ביראת המקום וחשיבותו וכבודו הגדול, כי מתוך הפעלה הלב נפעל,

כמו שכתבת.

דיני המצוה, כיצד עושים הפכש כדי שלא יבואו לעפוף עליו בלאו זה, וצורתו וכל ענינו, מבוארים בפרק שלשה ממדות. (רמב"ם בית הבחירה ב יג) ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות, והעובר עליה ופסע פסיעה גסה על המזבח עד שנגלה ערותו במזיד לוקה, ועונים ישכנו ארץ (תהלים לז יא).

פרשת משפטים

פרשת משפטים יש בה שלשה ועשרים מצוות עשה ושלישים מצות לא תעשה.

מב. מצות דין עבד עברי.

לדון בדין עבד עברי כמו שכתוב בפרשה, שנאמר (שמות כא ב) כי תקנה עבד עברי וגו'. כלומר שנעשה לו הדברים שנצטוינו בהן, כגון (קדושין יד, יז) לשלחו בשביעית, או בתוך שש אם פגע בו יובל, או בגרעון כסף, או במיתת אדון שלא הניח בן זכר. ולנרצע גם כן כדינו הכתוב בו, הכל כמו שלמדנו רבותינו ז"ל מתוך הכתוב, כמו שמפרש בפרק ראשון מקדושין (שם).

משרשי מצוה זו, שרצה האל שיהיה עמו ישראל אשר בחר עם קדוש מלא ומעטר בכל מדות טובות ומעלות, כי מתוך כך תחל הברכה עליהם, והחסד והרחמים מן המדות המשבחות שבעולם, ועל כן הזהירנו לרחם על אשר הוא תחת ידינו ולגמל לו חסד, כאשר כתוב בפרשה, וכמו שידענו גם כן בקבלה. (ספרא בהר).

דיני המצוה, כגון החלוקין שבין מוכר עצמו למכרוהו בית דין, והדברים שהוא נקנה בהם, ושהוא יוצא בהן לחרות, ושאר דיניו, מבוארין שם בקדושין. (טז א) (י"ד רסג) ונוהגת מצוה זו בזכרים אבל לא בנקבות, שאין האשה קונה עבד עברי. (ב"מ עא א) ודוקא בזמן שישראל שרוין על אדמתן, שכן בא הפרוש המקבל (ערכין כט א) שאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, ומפרש הוא (שם לב ב) שדין היובל אינו אלא בארץ. והעובר עליה ולא עשה לעבד מה שכתוב בו, בטל עשה, וגם מלמד נפשו להיות אכזרי, וכמעט שמעיד על עצמו שאינו מבני ישראל כי הם רחמנים בני רחמנים (שבת צז א, יבמות עט א).

מג. מצות יעוד של אמה העבריה.

ליעד אמה העבריה, כלומר שאותו ישראל שקנה אמה העבריה שישאנה לו לאשה או יתננה לבנו לאשה, שנאמר (שמות כא ח) אם רעה בעיני אדוניה אשר לו יעדה והפדה, ואמרו ז"ל (רש"י שם) כאן רמז לך שמצוה פיעוד. ובפרוש אמרו ז"ל (בכורות יט א) מצות יעוד קודמת למצות פדיה.

משרשי מצוה זו, שרחם האל על העניה הנמכרת ועל אביה שנצטרך למכרה, וצוה את הקונה אותה לשא אותה לאשה ולעשותה גברת, כי אל חנון ורחום הוא. ואם אין הקונה חפץ בה לעצמו, שישאנה לבנו, כי גם עם בן אדוניה תשמח ותגל, או שיגרע מפדיונה מכל מקום ויסיענה שתצא מעבדות, ולא שיגרם על כל פנים שתעמד תחת ידו עד זמן המכר גם אם ישרה בעיניו עבודתה הרבה. וכל זה מחסדי האל על ברואיו וממדותיו המעלות.

דיני המצוה, כגון עד מתי הבת נמכרת, ושאינה נמכרת על ידי אדון, כלומר ואפילו עבר ומכרה אין המכירה כלום, ושהאב יכול למכרה כמה פעמים, הדברים שהיא נקנית בהן, ושהיא יוצאת בהן לחרות, ובכמה יציאות היא יתרה על העבד, ודיני הבוגרת, וזמן האילוניות, ויתר פרטיה מבוארים בראשון של קדושין (יד ב) ונוהגת בזמן שהיובל נוהג דוקא. (גיטין סה, א) והעובר עליה ולא יעדה לא לו ולא לבנו ולא סיע בפדיונה, לא קים מצוה זו, אבל אין לכופו לפי הדומה על קיום מצוה זו, שהרי כתוב שם בפרוש (שם יא) ואם שלש אלה לא יעשה לה, מכלל שהתורה הניחה הדבר ברצונו. ואם נשאה לאשה או השיאה לבנו כמו שכתבנו, עשה כראוי ותבא עליו ברכה, ובנים טובים וכשרים ראויים לצאת מזוגם.

מד. מצות פדיון אמה העבריה.

לפדות אמה העבריה, שנאמר (שמות כא ח) והפדה. וזו מצות עשה, כלומר שיסיע האדון הקונה אותה בפדיונה ויתן לה מקום לשוב לבית אביה, כמו שאמרו ז"ל (קדושין יד ב) שמגרע פדיונה ותצא, כלומר שאם לקחה בששים דנרים לשש שנים ועבדה שלש וקמצה שלשים דנרים, שיקחם וישלחנה ולא יטעון עליה שתשלים שנות עבודתה על כל פנים, או שיאמר מעותי היו בטלות אצלה, תוסיף לי רוח אם תרצה לצאת, שאין זה אלא רע לב, ולבני ישראל שהם בני מלכים רחמנים בני רחמנים, ראוי להם לעשות חסד עם הבריות, אף כי לאשר עבדום, ואפילו יום אחד.

משרשי המצוה מה שכתבנו ביעוד, ופרטיה גם כן שם בקדושין.

מה. שלא ימכר אמה עבריה הקונה אותה מיד האב.

שכל מי שיקנה אמה עבריה לא ימכרנה לאדם אחר לעולם, שנאמר (שמות כא ח) לעם נכרי לא ימשל למכרה וגו', ופרושו כתרגומו, לגבר אחרן. ולהרחיק הדבר נאמר בלשון זה, כלומר שדומה לעניה הקטנה אם מוכרה לאדם אחר שנית כאלו ימכרנה לעם נכרי.

משרשי המצוה, שרצה האל לזכותנו וצונו להתנהג במדת החמלה האהובה לפניו. דיני המצוה כתוב למעלה (מצוה מג) במצות יעוד (ה' עבדים פ"ד).

מו. שלא לגרע שאר כסות ועונה.

שכל קונה אמה העבריה ויעדה שלא יגרע לה שארה כסותה ועונתה ופרוש (כתובות מז ב) שאר מזון, וכסות כמשמעו, ועונה דרך ארץ. ובכלל לאו זה כל בנות ישראל (גם כן) שלא לגרע להן דבר מאלה. קל וחמר הדברים, אם לזו לא יגרע, כל שכן לאחרות בנות חורין. וזה שכתוב (שמות כא ט) כמשפט הבנות יעשה לה, אמרו במכילתא (שם) שהוא בא ללמד ונמצא למד, שהבנות למדות ממנה. מדיני המצוה, מה שאמרו רבותינו ז"ל (כתובות נו א) המתנה עם אשתו על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה מה דינו, ומה שאמרו (שם סא ב) שהאשה עולה עם הבעל ואינה יורדת. ולפיכך מחשבין מזונותיה וכסותה לפי מעלתו, וענין חלוק העונות שהוא לפי כבוד אמנות האיש, עד שאמרו ז"ל (שם סב ב) שעונת הספן פעמים בשנה, והגמל פעם בחדש, ותלמיד חכם פעם אחת בשבוע וראוי לו (שם) שתהיה ליל שבת. ויתר פרטיה מבארים בסדר נשים בפזור.

ונוהגת מצוה זו לענין בת חורין בכל מקום ובכל זמן בזכרים, והעובר עליה וגרע לאשתו אחת משלש אלה מרצונו על צד שיכון להכאיבה עבר על לאו (רמב"ם סהמ"צ ל"ת רס"ב), והוא כעובר על אזהרת מלך אבל אין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה.

מזו. מצות בית דין להרג בחנק המחיב.

שנצטוינו להמית העוברים על קצת מצות שבתורה בחנק, שנאמר (שמות כא יב) מכה איש ומת מות יומת. וזו של מכה איש אחת מהן שמיתתו בחנק, שהרי כתוב בו מות יומת, ובפרוש אמרו ז"ל (סנהדרין נב ב) כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק. למדנו לחיבי מיתות שאינן בתשלומין, שנאמר (שם יא) אין כסף מכה איש ומת וגו' מכילתא.

שורש מצוה זו נגלה לכל, כי (משלי כט ד) מלך במשפט יעמיד ארץ, שאלולי יראת המשפט יהרגו בני אדם זה את זה, על כן צונו האל ברוך הוא להמית הרוצח, ובחכמתו ברוך הוא ראה שראוי לענש אותו במיתת חנק. והדבר נאות גם לדעתנו כי (ויקרא כד יט) כאשר עשה כן יעשה לו, והרוצח כונתו להמית הנרצח במהרה כי מפחדו אליו ימהר מיתתו בכל כחו, וכמו כן הקלה התורה במשפטו להמיתו בחנק (בשאר הדפוסים כתוב האמת כי הרוצח מיתתו בסייף ומכה אביו ואמו מיתתו בחנק) שהיא מיתה ממהרת, ולא בשרפה וסקילה שהן בצער רב. ואולם במשפטי הזמה שנהנו העוברים בעברה ונמשכה הנאתן קצת, תבא בהן פעמים שרפה, פעמים סקילה.

דיני המצוה כיצד, כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין פ"ז מ"ג) שמשקיעין את המחיב בזבל עד ארכבותיו וכורכין סדר קשה על צוארו, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה, ושאר פרטיה מבוארים בפרק שביעי מסנהדרין (נב ב) (הלכות רוצח פרק א).

ומצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ, שאין דנין דיני נפשות אלא בארץ. ומי שבידו לעשות דין ואינו עושה, בטל עשה זה, וענשו גדול שאלמלא (אבות ג, ב) מוראת הדין איש את רעהו חיים בלעו (עיין אבות פ"ג מ"ב). הרמב"ן ז"ל (סהמ"צ שורש יד) לא ימנה זאת המצוה בחשבוננו, וכך כל ארבע מיתות של בית דין, שהן סקילה שרפה הרג וחנק, שימנה הרמב"ם ז"ל לארבע מצות, לא ימנה הוא אותן, ואמר כי בפסוק של (דברים יז ז) ובערת הרע מקרבך צותה התורה דרך כלל שנבער כל עושי הרע מבנינו, ובו נכללו כל הדינים, וכשיפרט הכתוב אחר כך חלוק המשפטים לפי הענשים אין זה נחשב למצוה שאינו כי אם באור ענין, והחכם יבר לו הישר בעיניו (עפ"י אבות ב, א).

מת. שלא להכות אב ואם.

שלא יכה הבן האב והאם, ואפילו אם הם יכו אותו הפאה רבה בכל זמן שלא ישאו נפשם להמיתו, שנאמר (שמות כא טו) ומכה אביו ואמו מות יומת. ואף על פי שלא

הזהיר הכתוב בפרוש על זה שיאמר אל תכו האבות אלא שכתב ענש המכה אותם, ודרך הגמרא לעולם לשאל בענין כזה ולומר ענש שמענו אזהרה מנין? גם בזה יש לנו אזהרה, שהרי אנו מזהרין (מכות ט א) על כל איש מישראל שלא להכותו, שכתוב במי שנתחייב מלקות (דברים כה ג) ארבעים יכנו לא יוסיף. וכל שכן למי שלא נתחייב, והאב בכלל ישראל הוא ואזהרתו מהכא. ואף על פי שלא זה דלא יוסיף נחשב ללאו בפני עצמו, מכל מקום הרי כלל בידינו שכל שיש בו כרת או מיתה יש בו לאו חוץ מפסח ומילה, ובהכאת אב ואם הרי יש בו כרת בלא עדים ומיתה בעדים, ועל כן יש לנו לומר על כל פנים שנלמד האזהרה בו מקרא דלא יוסיף אחר שלא מצאנוה במקום אחר, ותהיה עקר האזהרה לישראל ובכללה נלמד למכה אב ואם. וענין חיוב המיתה במכה אמרו זכרונם לברכה (סנהדרין פה ב) שהוא כשהוציא מהם דם דוקא, מה שאין כן בשאר כל אדם, שאפילו הוציא מהן דם נתן לחיוב ממון.

משרשי המצוה ליסר הנבלים והמוסרים שהרימו יד במי שהביאם לעולם ברצון האל ועשה להם כמה טובות (משלי כט ד) ומלך במשפט יעמיד ארץ. דיני המצוה כגון מכהו לאחר מיתה שפטור, והכהו על אזנו וחרשו שחייב מיתה שאי אפשר שלא תצא טפת דם בפנים, והעושה בו חברה לרפואה שפטור, ולכתחלה לא יעשה לו רפואה שמביאה לחברה אם אפשר על ידי אחר, ודין שתוקי (רמב"ם ממרים ה יד) שחייב על אמו ולא על אביו, ודין גר שהורתו שלא בקדשה שאין חיוב בשניהן, ודין גר שאסור לו להכות אביו גוי [מ] דרבנן, ודין מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים מפרסמים שפטור על הכאתן עד שיעשו תשובה, אבל אסור הוא מכל מקום אפילו קדם תשובה, ולכל אין נעשה הבן שליח פית דין ליסר אביו חוץ ממסית, ויתר פרטיה בסוף סנהדרין. (י"ד רמ"א)

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות וטומטום ואנדרוגינוס. והעובר עליה והכה אותם הכאה שיש בה חבורה בעדים והתראה מיתתו בחנק, ובלא חבורה חיב עליהם כשאר כל אדם, שהמכה חברו הכאה שיש בה תשלומין שוה פרוטה משלם

ואינו לוקה. ואם אין בה תשלומין של שוה פרוטה, לוקה ואינו משלם, שהלכה היא (כתובות ל"ב) אין אדם מת ומשלם, וכן אין לוקה ומשלם.

מט. מצות דיני קנסות.

שנצטוינו בדין חובל בחברו לענשו כמו שכתוב בתורה בפרשת (שמות כא יח) וכי יריבון אנשים, וזה נקרא דיני קנסות. ובפסוק אחר כולל משפטי הקנסות כלם, והוא הכתוב (ויקרא כד יט) כאשר עשה כן יעשה לו. ירצה לומר שילקח מממונו מה שיצערהו בכדי מה שצער הוא את חברו, כמו שבאה הקבלה בו (ב"ק פ"ג ב) ואפילו לא הכהו אלא שבישו בלבד, יצערוהו בית דין בממונו שישלם למתביש כפי השעור ההוא, ואלה הדינין שנקראין דיני קנסות, כגון נזקי אדם באדם, או שור בשור, ובהמה באדם, ואדם בבהמה. אין דנין אותן אלא בבית דין הסמוכין בארץ ישראל (שם פד א)

שורש מצוה זו, ובכללה כל מה שבא בתורה בענין הדין, איני צריך ליגע אחר טעמו של דבר, כי דבר משכל הוא, שאם אין משפט לא יתישבו בני אדם ולא יעמדו יחדו לעולם, ואי אפשר לארץ בלתי המשפט.

דיני המצוה, כגון החובל בחברו שחייב בחמשה דברים הידועים, וכיצד מחשבין אותן, ודין הבושת שהכל לפי המביש והמתביש, ודין ישן שביש או שבישוהו, ואם מת מתוך בשתו מה דינו עם יורשיו, ומביש שוטה או חרש או קטן מה דיניהם, (שם פו ב) ומביש גר ועבד, (שם פז א) והמביש בדברים, (שם צא א) והחלוק שבין תלמיד חכם לשאר בני אדם מה דיניהם (רמב"ם חובל ומזיק ג ה) ודין הבועט בחברו ברגלו או שתקעו בכפו, או סטרו על פניו, צרם אזנו, תלש שערו, רקק והגיע לו הרק, ויתר פרטיה מבוארים בבבא קמא פרק החובל (פג, ב פד ב), ושם מתברר שיש חלוק בדיני קנסות בין מלתא דשכיחא ואית בה חסרון כיס דבהא עבדינן שליחותיהו למלתא דלא שכיחא ואף על גב דאית בה חסרון כיס. אי נמי דשכיחא ולית בה חסרון כיס, דבהני לא עבדינן שליחותיהו. וכתב רבנו אלפסי זכרונו לברכה (ריש פרק החובל) מנהג שתי ישיבות שאף על פי שאין גובין קנס מנדין ליה עד שמפיס לבעל דניה, וכד יהיב ליה שעור מאי דחזי ליה שרו ליה לאלתר בין אפיס ליה מריה דדינא בין לא אפיס. (ח"ה מת"כ עד תכ"ד)

ונוהגת מצוה זו, שאנו חיבין לדון ולענש החובל בזכרים כי להם נתן לעשות דין, ולא בנקבות, (ירושלמי סנהדרין ג ט) שאינן דנות, אבל הן מכל מקום בכלל דין התשלומין, בין שבישו או נתבישו. וגם שם (כתובות סה ב) מתברר תשלומי נזק האשה הנשואה היאך נחלקים.

נ. מצות בית דין להרג בסיף המחויב.

שנצטוינו להרג העוברים על קצת מצות התורה בסיף, וזה הדין נקרא לרבותינו הרג, והיא מיתה קלה, ומכל מקום חנק קלה יותר ממנה. (סנהדרין מט ב) ואחד מן הממתין במיתה זו המכה עבדו אפילו כנעני, והוא שמת תחת ידו, שנאמר (שמות כא כ) נקום ינקם, ובא הפרוש (שם נב ב) שיהרג מכהו בסיף. כבר כתבתי למעלה (מצוה מו) שהרמב"ן זכרונו לברכה לא ימנה ארבע מיתות בית דין לארבע מצות כמו הרמב"ם זכרונו לברכה.

משרשי מצוה זו, שרצה האל לעקר מתוך אמתו הקדושה רע הלב והאכזריות הגדולה, ועל כן צותה שכל מי שיגבר עליו כעס גדול כל כך שיכה הכאת מות עבדו שהוא בביתו ואין לו מושיע, שיומת העושה זה, אף על פי שהעבד קנין כספו ואבד את ממונו במותו, אף על פי כן יהרג אחר שהגביר כעסו על נפשו כל כך, ודין ראוי וכשר הוא (תהלים ע"ט י) משפטי יי אמת צדקו יחדו.

דיני המצוה, כגון דין יום או יומים, ויתר פרטיה מבוארים בבבא קמא (צא א) (ה' סנהדרין פ' י"ד) והעובר עליה ולא עשה בו דין אם יש כח בידו בטל עשה, וענשו גדול, שגורם תקלות לבני אדם.

נא. מצות בית דין לדון נזקי בהמה.

לדון בדין שור המזיק בין שהזיק אדם כמו שכתוב בפרשת (שמות כא כא) וכי יגח, בין שהזיק ממון כמו שכתוב בפרשת (שם לה) כי יגוף. ועקר פרושו (רש"י שם) של יגף ידחף. ומיהו בין שהזיקו בגופו או ברגליו או נשך בשניו או אפילו הזיק בקרניו כלן בכלל לשון נגיפה משמע, אבל נגיחה לא משמע אלא בקרן (ב"ק ב, ב) וכבר נתרבו נזקי שור באדם מדכתיב בפרשת כי יגח והמית דמשמע (מכילתא שם) והמית מכל מקום בין בנגיחה בין בשאר דברים. ולא דוקא שור אלא (ב"ק נד, ב) אפילו כל בהמה וחיה ועוף שהזיקו חיבין אלא שדבר הכתוב ברגל. וכבר אמרנו שכל המצות הבאות לנו על דבר המשפט שרש אחד להן, ודבר משכל הוא, ואיני צריך לחזר אותו בכל אחת ואחת.

דיני המצוה, כגון (שם כג ב) איזהו המועד והתם והחלוק שביניהן, ודברים שהבהמה מועדת להן בתחלה (שם טו, ב) ושאינה מועדת בהן עד שנראה אותה מרגלת בהן. והרגל זה באיזה ענין יהיה שנחזיקנה כמועדת, ובאיזה ענין תניח ההרגל שתחזור לתמותה, וחמשה מיני חיות המועדות מתחלתן וחלוק הרשויות שתזיק בתוכן, ומה שנקרא אבות (שם ב, א) בנזיקין ומה שנקרא תולדות, והחלוק שביניהן באחת, ודיני השמירות (שם מה, ב) שאדם חייב לשמרן כדי שלא יזיקו, וכיצד יתחייב או יפטר בהן, ויתר רבי פרטיה מבארים בששה פרקים ראשונים מן בבא קמא (ח"ה שצא). ואלה הדיני הנקראין דיני קנסות כבר אמרנו (במצוה מט) שאין דנין אותן אלא בית דין הסמוכין ובארץ ישראל, אבל המזיק חייב לשלם (ב"מ צא, א) בדיני שמים בכל מקום, ואם תפש הנזק (ב"ק טו, ב) אין מוציאין מידו בשום מקום.

6.1 . שלום לעם / מבט לחיים / דוד קליינר

רנדי הניח את הביצה בראש המתקן המוזר שעמד על שולחנו, ולחץ על כפתור 'הפעל'. הביצה החלה להתגלגל במורד המתקן עד שנתקלה במוט ברזל דק שבקע את קליפתה, תוכן הביצה נשפך אל תוך כוס קטנה ומערבל זעיר החל לבחוש את תכולתה במהירות, לאחר מכן התהפכה הכוס והביצה המקושקשת נשפכה אל תוך מחבת שהספיקה בינתיים להתחמם.

דקה נוספת עברה ורנדי פתח את דלת המתקן, הוציא את ה'חביתה' החוצה והחל לבחון אותה מכל הצדדים. האכזבה ניכרה על פניו, כאשר גילה שהחביתה נשרפה לחלוטין וקליפות ביצה היו מפוזרות בתוכה, עוד 'המצאה' שניסה להביא לעולם התבררה ככישלון נחרץ.

הוא היה על סף ייאוש, כל כך הרבה תקוות תלה בהמצאה הזו שתוכל לחסוך המון עבודה ועמל לחדרי אוכל גדולים של מוסדות חינוך וכן למסעדות מהירות, הוא היה בטוח שיצליח למכור את המכשיר בכמויות מסחריות ולהתבסס מהפטנט כלכלית, אבל זהו ה'אב-טיפוס' השלישי שהוא בונה, ועדיין אינו מצליח לבנות אותו בצורה מושלמת.

זה לא היה הרעיון הראשון שעלה במוחו של רנדי בליצ'ר במשך השנים, שנתיים קודם לכן הוא ניסה להמציא מטען נייד סלולרי שקולט את אור השמש וניתן להטעין באמצעותו פלאפונים. אבל לאחר שנשא אותו על גופו במשך שעה החל המכשיר לפתע לבעור ורק בנס רנדי יצא ללא כוויות. שנה לאחר מכן הוא

בנה מכונה אוטומטית לקיפול בגדים, שהייתה אמורה לחסוך אלפי שעות עבודה לכל עקרת בית, אך כבר בניסיון הראשון כל הבגדים הסתבכו אחד בשני ולקח לו זמן רב לשחרר אותם, ובניסיון השני המבשיר התפוצץ בקול רעש גדול.

אימא שלו כבר הכתירה אותו בתואר 'בעל החלומות', וגם הוא חשב שהגיע הזמן כבר להרים ידיים, עד שיום אחד נתקל רנדי במודעה מטעם דארפ'א – 'הסוכנות הממשלתית לפיתוח תוכניות מחקר הגנתיות מתקדמות בארצות הברית', במודעה נכתב: 'אם יש לך ראש יצירתי, ואתה יכול להתמודד עם אתגרים מפתיעים – מקומך איתנו'.

רנדי התקשר מיידית למספר המופיע במודעה, ונקבע לו יום בו עליו להתייצב ולהיבחן על כישוריו. ביום המיוחל הוא הגיע אל הכתובת שניתנה לו, וכבר מהרגע הראשון הוא הבחין בכך שהוא לא האדם היחיד שהוזמן לראיון באותו היום, למעלה ממאה בני אדם המתינו בלובי של הבניין ומילאו פרטים אישיים אצל הפקידים במקום.

בשעה היעודה נכנס אל הלובי אדם גבה קומה והודיע שכל הנרשמים מוזמנים להיכנס אל תוך האולם הגדול הנמצא בקצה המסדרון, שבו ייערך מבחן מיון קצר בין הנוכחים. עד מהרה התפסו הנוכחים את מקומותיהם על יד שולחנות קטנים, והאיש חילק לכולם דפדפות ריקות ועטים. לאחר מכן הוא תפס את המיקרופון והחל לדבר: 'ברוכים הבאים לכל הנוכחים, אינני יודע אם יש לכם הכרות קודמת עם השם דארפ'א, אבל זאת עליכם לדעת: רבות מן ההמצאות המוזרות והמשונות ביותר ששמעתם עליהם בתקשורת בשנים האחרונות בתחום הצבאי והאזרחי, יצאו מכותלי הבניין הזה. התקציב של הארגון הוא מעל מיליארד דולר בשנה, וכעת אנו מחפשים כוחות חדשים'.

'כל שעליכם לעשות הוא לרשום בדפים שלפניכם את רשימת הכישלונות שהיו לכם בעשר שנים האחרונות! אל תרשמו מילה אחת אודות קורות חייכם והתארים שיש לכם...'

האנשים היו די נבוכים מהמטלה שהוצבה בפניהם, כל אדם נורמלי רוצה לפרסם את ההישגים שהיו לו עד היום ולא את הכישלונות. רבים מהנוכחים כתבו רק כמה

שורות בדפים שלפניהם והגישו אותם לאחראי, אבל רנדי החליט שאין לו מה להפסיד והוא רשם בפרוטרוט על גבי שלושים עמודים את כל רשימת הניסיונות והכישלונות אותם נחל בשנים האחרונות.

שבוע לאחר מכן הוא הוזמן למשרדו של מנהל הסוכנות שלחץ את ידו במאור פנים: 'נעים מאוד רנדי, התקבלת לעבודה בדארפ'א!'

לאחר שהתאושש רנדי מההלם הראשוני, הוא המשיך: 'דע לך שמאוד התרשמנו מהכנות שלך ומהיצירתיות המיוחדת שלך, אנו זקוקים בדיוק לאנשים כמוך.'

'איך זה שמכל האנשים שהגיעו לריאיון, הצלחתי דווקא אני להתקבל?!' שאל רנדי המופתע. והמנהל השיב: תראה רנדי, אנחנו צריכים אנשים שדבקים במטרה ואינם מתייאשים מכישלונות. התכונה הטובה אצלך היא שאתה אף פעם לא מרים ידיים, המציאות מראה שמכל עשרים כישלונות המצאה, בסופו של דבר אחת מהן הועילה לכולם, ועם התכונה הזו אני בטוח שאתה תצליח להגיע רחוק...!'

דבקות במטרה, היא אחת התכונות הייחודיות בקרב בני האדם. כאשר אנו לא מתייאשים ודבקים במטרה, בכל הכוח, אנו זוכים לעזרה אלוקית מופלאה ולהצלחה בכל מעשה ידינו. שלמה המלך אמר: 'שבע יפול צדיק וקם' (משלי כד), אדם לא יכול להצליח להגיע להישגים אמיתיים בחיים אם הוא לא נכשל קודם. ולכן, כל כישלון שאדם חווה מחשל אותו לעמידות בניסיונות החיים, עוזר לו לעבור אותם בשלווה ובביטחון, ונותן לו ניסיון להמשך החיים.

חברת המקררים 'ניטווקס' נחשבה לחברה המובילה בתחום מוצרי הקירור. המקררים של 'ניטווקס' נחטפו כלחמניות חמות בכל חנויות החשמל שברחבי אמריקה ואירופה. כולם רצו לקנות את המקררים המשובחים, והרבה מאד גם רצו למכור. זה היה מסתבר, עסק מכניס. אלפי הסוכנים פזורים היו בכל ריכוזי האוכלוסין שבמדינות השונות והחברה גלגלה מחזור מכירות ענק שהיה מושא לקנאה עבור החברות המתחרות.

גם הארלי, צעיר שסיים זה עתה תואר במנהל עסקים, ביקש להשתלב בחברה המצליחה. הוא הבין כי בחברה המצליחה של 'ניטווקס', ניתן רק להתקדם. מצויד בהמלצות ובתעודותיו שהעידו על כישוריו בתחום המכירות, ניגש אל מנכ"ל משאבי האנוש של החברה וביקש להתקבל כסוכן מן המניין. 'אני מצטער', אמר המנכ"ל, 'מספר הסוכנים בחברה כעת גבוה מדי, כבר עתה יש לנו די והותר. מלבדך יש עוד שלושים אנשים כמוך שממתינים בתורם על כל משרה שתתפנה. עם כל הרצון הטוב שלי, אני לא יכול לעזור. תנסה לחפש במקומות אחרים...'

הארלי לא הסכים לדחייה בקלות, והודיע למנכ"ל כי הוא מוכן לשמש כסוכן גם באפריקה. 'הו' אמר המנכ"ל, 'באפריקה יש לנו עד היום, כבר כשישים סוכנים.'

'אולי בגרוזיה, או בקוקוז?!', אמר הארלי. 'גם שם יש לנו מספיק סוכנים' אמר המנכ"ל. 'אולי במרוקו, ניסה שוב הארלי. אבל המנכ"ל הניד בראשו לשלילה ואמר: 'חבל לך על המאמץ, הכול מלא עד אפס מקום.'

האם אפשר לנסות עוד ניסיון אחד ואחרון?! שאל הארלי. 'אפשרי', השיב המנכ"ל באי רצון בולט. 'אשמח לשמש כסוכן שלכם באנטארקטיקה, שם אני מניח שאין לכם סוכנים!'

'אנטארקטיקה', פרץ המנכ"ל בצחוק רועם, 'אכן אין לנו סוכנים באנטארקטיקה, משום שהמקום כל כך קר ואין שם כל צורך במקררים!'

האם אתה מסכים לאפשר לי לנסות?! שאל הארלי בקול נחוש. 'בבקשה', משך המנכ"ל בכתפיו, ושמח שהצליח להיפטר מהצעיר העקשן. הארלי לקח אתו ערימת פרוספקטים, פנקסי הזמנות מסודרים, קבלות, ויצא לאנטארקטיקה. כעבור חודש, קיבל המנכ"ל זימון מיוחד ממועצת המנהלים של החברה שמבקשת ממנו להציג בפניהם את הצעיר הגאון שמצליח למכור מאות מקררים באנטארקטיקה...

המנכ"ל היה בטוח שהוא מדמיין, אך נתוני המספרים שהופיעו במחשב לא יכלו לשקר. הארלי ביצע מאות הזמנות של מקררים בקוטב הצפוני. עוד באותו יום שלח המנכ"ל זימון דחוף להארלי לארצות הברית, וביקש ממנו להתייצב במהירות לפני מועצת המנהלים של החברה. כאשר הופיע הארלי במשרדו של המנכ"ל, קיבל אותו האחרון ביראת כבוד ושאל: 'אמור לי, כיצד הצלחת למכור מאות מקררים בקוטב הצפוני?!'

'אסביר לך', השיב הארלי. 'באזורי הקוטב קר מאד, הקור שם מגיע ל- 20 מעלות מתחת לאפס. במקפוא של המקרר לעומת זאת עומדות המעלות 'רק' על 4 מתחת לאפס...'

'נכון, אבל מה זה קשור?' שאל המנהל. 'פשוט מאד', הסביר הארלי, 'אני הצעתי ליושבי הקוטב, שנהגו להחביא את מוצרי המזון שלהם בשלג, מזווה חם ונעים שלא יגרום למוצרים שלהם לקפוא, אלא ישאיר אותם מופשרים ובמצב שממנו יוכלו לחמם את מוצרי המזון בקלות יחסית. הם בדקו את 'מזווה' המעניין שהבאתי מארה"ב ורכשו אותו בהמוניהם, בתוך זמן קצר, הפך ה'מזווה' המוזר ללהיט מבוקש, וכבר כעת מצפים לי באנטארטיקה עוד עשרות רבות של הזמנות...'

ישנם אנשים, הרואים את העולם מנקודת המבט הצרה שלהם. וישנם אנשים שהסתכלות שלהם על העולם יכולה להיות הפוכה לחלוטין. בפרשתנו מסופר שכאשר אליעזר עבד אברהם הגיע אל ביתו של בתואל, אביה של רבקה – רץ לבן לעברו, משום ששמע שהגיע ברכוש רב וחמד את כספו. ואילו לעומת התנהגותו של לבן, אנו מוצאים את התנהגותו של אברהם אבינו, שעליו התורה מתארת שה' ברך אותו בכול. אברהם אבינו לא ניסה כלל להשיג יותר הון ורכוש. הוא חש כי הקב"ה בירך אותו בכל מעשה ידיו והסתפק במה שיש לו. כאשר נעבוד לסגל לעצמינו את נקודת המבט האומרת כי עלינו לשמוח בחלקנו ולא לרצות ללא הפסקה עוד ועוד, נחיה חיים מאושרים ושמחים ללא רדיפת הממון ושליטה על התאוות.

6.3. פתגם שבועי / משל / סיפור עם ומוסר השכל מצידו

- 6 "אחז בקרנות המזבח."
מקור: ספר מלכים א, פרק א, פסוק נא
- 7 "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות."
פירוש אפשרי: העשייה של האדם משפיעה על הרגשות והמחשבות שלו ומהדהדת בנשמה שלו
מקור: ספר החינוך
- 8 "אחרי רבים להטות ולא אחרי רבים לרעות."
מקור: מסכת סנהדרין
- 9 "איזהו חכם – הלומד מכל אדם."
מקור: פרקי אבות פרק ד
- 10 איזהו חכם – הרואה את הנולד."
מקור: מסכת תמיד דף לב.

דרכים טבעיות לרפא דלקת חניכיים

מאת: רועי עמית

רבים מאיתנו לא משתמשים בחוט דנטלי באופן קבוע, ויש שאפילו לא מפקידים על צחצוח השיניים, עד שכבר מאוחר מדי. היגינת פה לקויה גורמת לדלקות או מחלות חניכיים אחרות. למרבה המזל, אפשר להקל על חלק מהנזקים לחניכיים עם תרופות הסבתא הבאות, בנוסף על צחצוח באופן קבוע, שימוש בחוט דנטלי וביקור שגרתני אצל רופא השיניים.

1. ויטמין C:

מחקרים מראים כי מחסור בוטמין C לא פוגע רק במערכת החיסונית. למעשה, נמצא קשר בין רמות נמוכות של ויטמין C לבין הסיכון להתפתחות דלקת חניכיים, בשל סיועו לחיזוק רקמת החניכיים. הגברת הצריכה של **מזונות עשירים בוטמין C**, או נטילת תוסף תזונה, יגדילו את נוגדי החמצון בגוף הדרושים לתיקון רקמת החניכיים.

2. מלח ים:

גרגור מלח ים מומס בכוס מים פושרים במשך 35 שניות יכול לסייע בהפחתת כאב חניכיים מודלקות ומדממות. כמו כן, מי המלח מנקים זיהומי פה מסוגים שונים. תוכלו לגרגר מי מלח לפני או אחרי צחצוח השיניים, רק הקפידו לירוק את החוצה את כל הנוזל.

3. שמן מנטה:

שמן מנטה טבעי הוא בעל סגולות ריפוי ויכול לחסל את החיידקים וזיהומי פה. תוכלו להכין מי פה תוצרת בית באמצעות ערבוב כמה טיפות שמן מנטה בתוך כוס מים. רצוי להשתמש לפני הצחצוח כדי להרגיע את כאב החניכיים הנפוחות (ולסלק ריח רע מהפה בזמן).

4. מיץ חמוציות טהור:

גם לחמוציות תכונות אנטי בקטריאליות טבעיות. שתית מיץ חמוציות באופן קבוע יכולה למנוע חיידקים ולהפחית את השפעות דלקת החניכיים. רק וודאו שכוס מיץ חמוציות של הבוקר היא ללא תוספת סוכר.

5. שקיות תה:

תה מכיל טאנין, חומר אנטי בקטריאלי טבעי, שהופך כל תיון לרטייה חמה מושלמת להנחה על חניכיים מודלקות. רק תנו לו להתקרר מעט, ולחצו אותו בעדינות על החניכיים במשך 30 שניות בכל פעם.

6. דבש טבעי:

לדבש טהור תכונות אנטיבקטריאליות, מה שהופך אותו לדרך מתוקה לטיפול בחניכיים מדממות ונגועות. תוכלו למרוח טיפת דבש על קו החניכיים כדי להרגיע את הרקמות המגורות. עשו זאת לאחר צחצוח השיניים.

7. סודה לשתייה:

סודה לשתייה משמשת לעתים קרובות דרך לנטרל חומצות קיבה. עם זאת, היא יכולה לחלל פלאים גם בפה שלכם, על ידי איזון החומצות האחראיות לעששת ומחלות חניכיים. רק להוסיף קמצוץ למברשת השיניים, ולצחצח. כדאי להגביל טיפול זה לפעם בשבוע בלבד כיוון שסודה לשתייה יכולה לפגוע באמייל המגן על השן.

8. לימון טרי:

הלימון לא רק מכיל ריכוז גבוה של ויטמין C ונוגדי חמצון, הוא מכיל גם תכונות אנטי בקטריאליות טבעיות שהופכות אותו ללוחם עוצמתי בחיידקים. פשוט סחטו מיץ מלימון אחד לתוך כוס מים חמים והוסיפו קמצוץ של מלח. גרגרו את התערובת לכמה שניות, והחניכיים יירגעו.

9. הפחתת הלחצים:

מחקרים רפואיים רבים מקשרים בין מתח ובעיות בריאות שונות. ובכן, בריאות הפה אינה שונה. המתח חושף אותנו לבקטריות וזיהומים, כיוון שהוא מחליש את המערכת החיסונית. עשו לעצמכם ולפה שלכם טובה והקפידו על הפחתת הלחצים בחייכם.

10 . עצות פשוטות להפחתת לחצים

לא תמיד הכל קל בחיים, יש רגעים בהם קשה לנו ואנחנו כמעט נשברים, והרגעים האלו הם בדיוק הזמן לקחת הפסקה ולהרגיע את עצמנו. בחרו לכם שיטה מועדפת או כמה מתוך הרשימה, ונסו להשתמש בה בעת משבר.

- 1. קחו נשימה עמוקה:** נשימות עמוקות מפחיתות את רמות הקורטיזון, דבר היכול לעזור בהפחתת מתח וחרדה. אז בפעם הבאה שהמתח מצטבר, נסו לנשום נשימות ארוכות ועמוקות.
- 2. מדיטציה:** לשקט הנפשי המגיע עם המדיטציה יש אפקט חיובי שמאפשר למוח להירגע, ולהפיג את המתח. לחשוב זה מתיש! תנו למוח הפסקה.
- 3. דמיון:** דמיינו סצינה שקטה ורגועה, ותנו לשלווה לזרום בכם. כך אפשר "לרמות" את המוח, ולגרום לו להירגע מהר יותר.
- 4. התעמלות:** לא רק שפעילות גופנית מעניקה לכם מקור לתעל אליו כעסים ותסכולים, האנדורפינים המשתחררים לאחר הפעילות עוזרים להפיג את המתח בצורה דרסטית.
- 5. קיימו יחסי מין:** מחקרים מראים כי יחסי מין מעלימים את הסימפטומים הפיזיולוגיים של מתח וחרדה, כמו לחץ דם דיאסטולי נמוך.
- 6. מוזיקה:** מחקרים מראים שהאזנה למוזיקה יכולה להקל על מתחים על ידי הפעלת מנגנונים ביו-כימיים במוח האחראיים על ויסות לחצים.
- 7. יוגה:** השילוב בין טכניקות הנשימה והפעילות הגופנית הופך את היוגה לפעילות מצוינת למאבק במתחים.
- 8. עשו הליכה:** טיול רגלי שקט יכול לעשות פלאים להקלה על מתח. כשאנחנו יוצאים החוצה ופוסעים בקצב אחיד, העולם נראה אחרת.
- 9. שוחחו עם חבר:** בזמני לחץ, יחסי החברות והכוח שבאינטראקציה עם אדם קרוב, יכולים להיות ההבדל בין שמיים וארץ.
- 10. קחו הפסקה:** לחץ הוא דבר שוחק. מומלץ לקחת הפסקות כדי לנשום, להירגע ולצאת מהסיטואציה המלחיצה. אתם תחזרו עם אנרגיה מחודשת. אחרי הכל, אנחנו לא מכונות.
- 11. נרות ריחניים:** מחקרים מראים שארומתרפיה יעילה ביותר נגד מתחים, התגלה קשר ישיר בין ניחוח לבנדר לבין ירידה ברמת הלחץ.
- 12. עיסוי ארוך ומפנק:** אין כמו עיסוי כדי להפיג את כל המתחים שהצטברו. מחקרים מראים שעיסוי של כ-40 דקות תורם רבות להפגת המתחים בגוף ומשפר את הדימוי העצמי. בקשו מאהובכם שיעסה אתכם או פנקו את עצמכם במסאג' מקצועי.
- 13. חיות מחמד:** הסטטיסטיקה מראה כי בעלים של חיות מחמד הינם אנשים לחוצים פחות. יחסי הקרבה בין האדם והחיה כנראה עושים את ההבדל...
- 14. נהלו יומן:** כתיבת יומן היא תרפיה אפקטיבית להקלה על מתחים. בחרו לכם שעה

קבועה ביום בה אתם רושמים את האירועים שעברו עליכם, ומוציאים הכל החוצה.

15. צחוק: לא סתם הסבתות אומרות שהצחוק הוא התרופה הטובה ביותר, צחוק משחרר אנדורפינים שמוידיים באופן ניכר את רמות המתח בגוף. אז צפו **בסרטון מצחיק** או שתפו **בדיחה משעשעת** עם חבר.

16. שתו תה: מחקרים מראים כי שתיית תה מאזנת את הורמון הקורטיזול המופרש לאחר מתח וגורמת לתחושת רגיעה.

17. לעסו מסטיק: גם לעיסת מסטיק מאזנת את הורמון הקורטיזול ומפחיתה את רמות הלחץ. הפעילות החוזרת על עצמה גם תעניק לכם משהו להתרכז בו, במקום במתח או הלחץ.

18. תנומת צהריים: נמנום קל הוא דרך נהדרת לתת לגוף הזדמנות לאזן את ההורמונים ולשחרר מתחים שונים.

19. הקדישו לעצמכם זמן: מצאו זמן להיות לבדכם, לבודד את כל המחשבות המפריעות ולחשוב על רעיונות יצירתיים. תוכלו על הדרך להירגע קצת עם עצמכם.

20. האמינו בעצמכם: העצה המועילה ביותר שתוכלו לקבל היא מעצמכם – דעו כי יש בכם את הכוחות להצליח, אתם רק צריכים לזנק קדימה באמונה שלמה בעצמכם.

21. עיינו ב "פנינים לשבת": עצה מועילה שהוכיחה את עצמה אצל לא מעט קוראים

ב"ג מרחשוון תשי"ז 29.10.1956 "מבצע קדש" – מלחמת סיני

למלחמת סיני, הידועה גם בשם "מבצע קדש", היו שלוש מטרות עיקריות. המטרה הראשונה הייתה לנסות ולפתור את בעיית הטרור הפלשתיני (מוכר!!!). עד לתאריך זה ביצעו חוליות טרור (הידועות בשם פדאיון) מספר רב של מעשי רצח, שוד וחבלה ביישובים יהודיים, בעיקר באזורי הגבול. ישראל הגיבה במספר פעולות תגמול, אולם לא הצליחה למגר את הטרור. בשנת 1955 חלה עליית מדרגה בפעילות הטרור ע"י חוליות שהופעלו על ידי המודיעין המצרי אשר שאף כל הזמן "לחמס" את הגזרה. מטרה שנייה הייתה לאפשר חופש שיט לאניות ישראליות. החל משנת 1951 לא אפשרה מצרים לאניות ישראליות וכן לאניות הנושאות מטען לישראל לעבור דרך תעלת סואץ, ובשנת 1953 הרחיבה את ההסגר הימי על ישראל, בכך שמנעה מעבר לנמל אילת דרך מיצרי טיראן (הנמצאים בצד המזרחי של ים סוף מול החלק הדרומי של חצי האי סיני וערב הסעודית). המטרה השלישית למבצע הייתה לפגוע בצבא המצרי, עקב החשש מהצהרות מנהיגי ערב נגד ישראל ומהתגברות הכוח הצבאי של מדינות ערב ובראשן מצרים, לאחר עסקת נשק גדולה בין צ'כוסלובקיה למצרים. צרפת ואנגליה חברו למדינת ישראל, לאחר שמצרים הלאימה את תעלת סואץ ומנעה מעבר של אניות בתעלת סואץ. הצרפתים והאנגלים היו מודאגים גם מהחיבור של מצרים לברית המועצות. הסיבות האלו הביאו לגיבוש תכנית בין ישראל, צרפת ואנגליה לפגיעה בכוח הצבאי של מצרים. עיקרי התכנית היו כדלקמן: ישראל תפתח ב-29 באוקטובר בפעולה צבאית שתיצור איום על תעלת סואץ. למחרת תדרושנה שתי המעצמות מישראל וממצרים להסכים תוך 12 שעות להפסקת-אש, להסגת כוחות לטווח 10 מייל מהתעלה, ולתפיסה זמנית של עמדות מפתח לאורך התעלה על-ידי כוחות אנגלים וצרפתיים להבטחת חופש השיט. אם ממשלת מצרים לא תסכים לתנאים אלה, יפתחו שתי המעצמות בפעולה צבאית נגד מצרים. כן סוכס שישראל לא תתקוף את ירדן, אך אם ירדן תתקוף – אנגליה לא תעזור לה. עוד סוכס על סיוע צרפתי לישראל, לרבות סיוע אווירי להגנת שמי ישראל.

בתחילת המבצע הוצנחו כוחות בפיקודו של אריק שרון באזור מעברי המיתלה שבסיני, כדי לארוב לכוחות המצרים המגיעים ממצרים לתוך סיני וכדי לאיים על תעלת סואץ (זאת הייתה הצניחה המבצעית היחידה בתולדות צה"ל, והיא העניקה רקע אדום לכנפי הצנחן של משתתפיה). הלחימה במיתלה הייתה קשה עקב התארגנות המצרים בצדי

המעבר. אחד מסיפורי הגבורה הידועים מאז הוא סיפורו של החייל יהודה קן-דרור, שהתנדב לנסוע לבדו בגיפ במעבר המיתלה כדי למשוך אליו את אש המצרים ולגלות על ידי כך את מיקום העמדות שלהם, וכך היה. על מבצע זה קיבל קן-דרור צל"ש (ציון לשבח) אחר מותו. במקביל כבשו כוחות צה"ל שטחים בסיני והחלו לנוע לכיוון שארם-א-שייח' שבדרום סיני.

לאחר שהמצרים לא קיבלו את האולטימטום, החלו גם הצרפתים והאנגלים בהפצצת מטרות עומק במצרים. גם לחיל הים הייתה הצלחה כשהשתלט על המשחתת המצרית "אבראהים-אל-אוול" אשר הפגיזה את חיפה. משחתת זאת צורפה אחר כך לחיל הים הישראלי, ושמה הוסב לאח"י (אניית חיל הים) "חיפה". ברית המועצות, שהייתה בעלת ברית של מצרים, איימה להצטרף ללחימה. גם ארצות הברית, שראתה בהתערבות צרפת ואנגליה איום על מטרותיה, הצטרפה לאולטימטום. בעקבות כך נסוגו הכוחות הצרפתיים והאנגליים, וגם ישראל נסוגה תוך כדי הבטחה על חופש השייט במיצרי טיראן. במלחמת סיני נהרגו 171 חיילים ישראלים, מאות נפצעו, וארבעה חיילים נפלו בשבי.

כ"ג מרחשוון תשי"ז 29.10.1956 "פרשת כפר קאסם"

בתחילת מבצע קדש החליטו כוחות הביטחון להטיל עוצר על הכפרים הערביים. בכפר קאסם (הצמוד לראש העין ולפתח תקווה) ניתנה פקודת העוצר בשעה 16:30, כשהעוצר היה אמור להיכנס לתוקפו בשעה 17:00. מאחר שזמן ההתראה היה קצר, לא הספיקו הכפריים הערביים לחזור לביתם. מג"ד משמר הגבול הוזמן אל מפקד החטיבה וקיבל ממנו פקודה חמורה בזו הלשון: "יש לירות על מנת להרוג" במי שמפר עוצר. לשאלה מה דין אנשים שיחזרו מהעבודה בלי לדעת על העוצר, השיב: "אללה ירחמו". המג"ד העביר את ההוראה למפקדי הפלוגות שפוזרו בין הכפרים עם חייליהם רק בגזרה אחת מפקד מחלקה של משמר הגבול קיבל את פקודת העוצר כלשונה, וקיבל החלטה לא מוסרית והחל לירות בתושבים הערבים שלא הספיקו לחזור לביתם. נהרגו 43 בני אדם: נשים, זקנים וילדים.

פרשה זו אשר קיבלה את השם "טבח כפר קאסם" הוסתרה בתחילה על ידי הצנזורה הצבאית, אולם לאחר חשיפת האירוע פרסם ראש הממשלה בן גוריון התנצלות, ומפקדי מג"ב הועמדו לדין ונמצאו אשמים. השופט הלוי טבע את המונח "פקודה בלתי חוקית בעליל אשר דגל שחור מתנוסס מעליה" וקבע שמותר לחיילים לסרב לפקודות כגון אלו. החיילים הועמדו לדין וטענו להגנתם כי קיבלו פקודה. בית המשפט קבע שהפקודה שניתנה היא בלתי חוקית בעליל. מפקד החטיבה נקנס באגורה. המג"ד נדון ל-17 שנות מאסר, מפקד המחלקה נדון ל-15 שנה, והחיילים ל-7 שנים. כולם קיבלו חנינה או שוחררו עד נובמבר 59.

כ"ד מרחשוון תש"א 25.11.1940 טבעה אניית המעפילים "פאטריה"

בשנת 1939 פרסמו הבריטים את הספר הלבן השלישי ובו גזרות רבות, ביניהן צמצום העלייה. לכן החלה התארגנות להבאת עולים חדשים לארץ באופן בלתי חוקי. כחלק ממלחמתם של הבריטים בעלייה זו, הם הכינו אניית גירוש בשם "פאטריה", שאליה העבירו כ-3600 מעפילים שנתפסו. ארגון ההגנה החליט להילחם בתופעת הגירוש ומיקש את האנייה. עקב טעות בחישוב כמות חומר הנפץ, החלה האנייה לשקוע במהירות בעקבות הפיצוץ. העולים שהיו על סיפונה החלו לקפוץ למים, אולם כ-200 בני אדם טבעו. שאר העולים נתפסו ברובם על ידי הבריטים, אך לא גורשו מהארץ אלא הורשו להישאר בה.

כ"ד מרחשוון תשנ"ה 29.10.1994 נפטר הרב גורן

הרב שלמה גורן (במקור - גורונצ'יק) נולד בשנת 1917 בפולין ועלה ארצה עם משפחתו בהיותו בן 8. את ילדותו העביר בכפר חסידים, שאביו היה בין מקימיו. כשהיה בן 12 החל ללמוד בישיבת "חברון" בירושלים. כבר בגיל צעיר התפרסם כעילוי, ובגיל 17 פרסם את ספרו הראשון "נזר הקודש" ובו חידושים על "משנה תורה" לרמב"ם. הרב גורן היה מחובר לציונות, וכשפרצו מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939) התנדב ל"הגנה". עם קום המדינה מונה לרב הראשי של צה"ל, והקים בו את מערך הרבנות הצבאית. בין מפעליו עריכת סידור התפילה של צה"ל כך שיתאים לכל עדות ישראל (נוסח אחיד). הוא קבע כמו כן את חיי היום יום של החייל הדתי בצבא. במלחמת ששת הימים הצטרף הרב גורן לכוחות שפרצו לעיר העתיקה. הרב גורן היה מהאנשים הראשונים אשר נכנסו דרך שער האריות, ויש עדויות רבות אשר מתארות את ריצתו אל תוך העיר העתיקה כשספר התורה בידו וכדורי הצבא הירדני חולפים סביבו ואינם פוגעים בו. כשהגיע הרב גורן לרחבת הכותל המערבי (שהייתה ברוחב של שלושה מטר בלבד) שלף את השופר ותקע תקיעה גדולה כשכל חיילי צה"ל סביבו. לאחר המלחמה מדד הרב גורן את שטח הר הבית בסיוע חיל הנדסה, מיפה וערך מחקר הלכתי היסטורי על הר המוריה ועל בית המקדש. במחקר זה הגדיר באלו אזורים של הר הבית מותר ליהודים להימצא. עד סמוך לפטירתו נהג הרב גורן להגיע מדי שנה בשנה בצום תשעה באב בליווי מספר אנשים למבנה ה"מחכמה", הנמצא מצפון לכותל מול המקום המשוער של קודש הקודשים, שם היו מתפללים תפילת מנחה וקוראים בתורה.

הרב גורן ייסד את ישיבת האידרא מול הכותל המערבי, ועל גג הישיבה בנה ששה נרות זיכרון לזכר ששת המיליונים שנספו בשואה. הרב גורן כיהן בתפקידו הצבאי עד שנת

1968. לאחר שחרורו מצה"ל הפך לרבה הראשי של תל אביב-יפו. בשנת 1972 התמנה לרב האשכנזי הראשי הרביעי של מדינת ישראל, תפקיד בו כיהן למעלה מעשור, עד שנת 1983. זכור גם פועלו להבאה לקבורה של עצמות לוחמי בר-כוכב אשר נמצאו במערות האימה והאיגרות שבנחל חבר (איסוף העצמות שבוצע על ידי נעשה בעזרת מסוק של חיל האוויר שהוריד את הרב גורן בחבל ו"דחף" אותו לפתח המערות, פעולה שלא הייתה מביישת לוחם סיירת). הרב גורן היה דמות שנויה במחלוקת עקב פסיקותיו החדשניות וההתמודדות ההלכתית עם בעיות של עגונות, לידת ממזרים ועוד. היו שהעריצו אותו והיו בעיקר מהממסד החרדי אשר התנגדו לו, לדעותיו ולפסיקותיו. אך אין ספק שהרב גורן הטביע את חותמו בדמותה ובחייה של מדינת ישראל.

כ"ה מרחשוון תש"ו 1.11.1945 "ליל הרכבות"

זו הייתה הפעולה הראשונה של תנועת המרי המאוחדת (שיתוף פעולה בין שלוש המחתרות: ההגנה, האצ"ל והלח"י נגד השלטון הבריטי). המשימה הייתה לבצע חבלות חמורות וכמעט בלתי הפיכות במסילות הברזל המנדטוריות ברחבי הארץ. במהלך המבצע חיבלו חמישים חוליות מאומנות של לוחמי הפלמ"ח ברשת מסילות הברזל ב-153 מקומות שונים בכל רחבי הארץ, ופוצצו מעתיקי פסים, צמתים, הצטלבויות גשרים וגשרונים. הפעולות בוצעו תוך כדי הקפדה על הימנעות מפגיעה בנפש. כל חוליה כללה חבלנים ומאבטחים, וכל החוליות חזרו לבסיסן בשלום. באותו לילה הטביעה חוליה מיוחדת של הפל"ים (פלוגות מחץ ימיות שהיו חלק מהפלמ"ח) שלוש אניות משמר בריטיות. ליל הרכבות נחשב עד היום למבצע נועז ומבריק, גם בביצוע וגם בתכנון.

כ"ח מרחשוון תרצ"א 20.10.1930 "הספר הלבן" השני

בעקבות מאורעות תרפ"ט (1929) בהם טבחו הערבים ביהודים, בעיקר בחברון ובצפת, החליט השלטון הבריטי לשלוח משלחת אשר תחקור את האירועים ותמליץ המלצות (כזכור קיבלה ממשלת בריטניה בשנת 1920 בוועידת סן-רמו, מנדט מחבר הלאומים לעזור להקים בית לאומי ליהודים בכל ארץ ישראל כולל עבר הירדן המזרחי). במהלך השנים נטו הבריטים לטובת הערבים והטילו מגבלות על היהודים. בתאריך זה התפרסמו סיכומי המשלחת במסגרת מה שכונה "הספר הלבן של פספילד" (שהיה שר המושבות הבריטי) שהיה מוטה בבירור לטובת הערבים. כוונתו הייתה להנציח את היחס בין היישוב היהודי לאוכלוסייה הערבית, שעמד אז על 1:4 לטובת הערבים. בארץ ישבו כ-170,000 יהודים לעומת כ-700,000 ערבים.

"הספר הלבן" הסתמך על מסקנות ועדת שאו סימפסון וקבע שההתיישבות הציונית גורמת לנישול איכרים ערבים רבים מאדמותיהם, ולכן יש להפסיק את מכירת הקרקעות ליהודים.

העלייה תהיה לפי יכולת הקליטה של הארץ, תוך התחשבות במצב העבודה בקרב האוכלוסייה הערבית כדי לא לפגוע בפרנסתם של ערביי הארץ. בנוסף הומלץ שממשלת המנדט תדאג לפיתוחה של החקלאות הערבית. ב"ספר הלבן" היה ניסיון ברור להנציח את הרוב הערבי ע"י הקמת "מועצה מחוקקת" שרוב חבריה יהיו ערבים, ו ע"י הפסקת העלייה היהודית. "הספר הלבן" היה אישור מגבוה שבריטניה שואפת להסתלק מהתחייבותה לממש את הצהרת בלפור ואת ההבטחה שניתנה ב"ספר הלבן" של צ'רצ'יל משנת 1922 בדבר הקמת בית לאומי בארץ ישראל ליהודים.

כ"ח מרחשוון תשמ"ד 4.11.1983 פיגוע התאבדות בצור –

"אסון צור השני"

(לקוח מתוך אתר חיל הים ככתבו וכלשונו)

מלחמת שלום הגליל, אסון צור השני? שבועיים לאחר שקרסה מפקדת הנחתים האמריקאיים, הוחדרה מכונית תופת לחצר מפקדת צה"ל בעיר צור שבלבנון. 60 איש נהרגו בהתפוצצות, מהם 28 חיילים, שוטרי מג"ב ואנשי שב"כ, והשאר – עצורים מקומיים. מכונית התופת, שהכילה 500 ק"ג חומר נפץ, פרצה בנסיעה מהירה אל חצר המפקדה בשש בבוקר. למרות יריות השומרים הצליח הנהג המתאבד להגיע אל מגרש החנייה ולהפעיל את המטען. בפיצוץ קרסה מפקדת השב"כ ומפקדת משמר הגבול שלידה. למרבה המזל, רוב החיילים שהיו במתחם ישנו באוהלים וניצלו. ארגון הג'יהאד האיסלמי קיבל עליו את האחריות לפיגוע.

צוותי החילוץ שפעלו במקום נאלצו להתמודד גם עם התפוצצות מאגרי התחמושת. במהלך החילוץ יושרו לקחי הפיצוץ הקודם בצור בנובמבר 1982 והופעלו טכניקות חדשות. לראשונה נעזרו אנשי יחידת החילוץ של צה"ל גם בכלבים.

תחקיר ראשון של האירוע העלה שהנהג המתאבד, שפעל בהשפעת סמים, הגיע במכונית תופת מהעיירה בעל בק שבבקעת הלבנון. יריות השומרים האטו את נסיעתו ומנעו אסון כבר יותר.

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם- תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא- נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 נ"ד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

